

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1861.

ΤΟΜΟΣ ΙΒ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 271.

ΘΘΩΝΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ.

— 000 —

Τῆν 20 Μαΐου 1861, ἡμέραν ἐπέτειον τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ Μεγαλειοτάτου Βασιλέως καὶ τῆς καθιδρύσεως τοῦ φερωνύμου αὐτῶ Πανεπιστημίου, ὁ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας Κ. Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς λαβὼν ἐντολὴν παρὰ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου ἀπήγγειλε τὸν παρατιθέμενον λόγον, ὃν μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἤκουσε καὶ μετὰ προθυμίας ἐπευφήμησε τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον.

Ὅταν πρὸ τριακονταετίας ἐπεδήμησα κατὰ πρῶτον εἰς τὰς Ἀθήνας, εὔρον αὐτὰς ἄμορφον σωρὸν συντριμμάτων, καὶ μεταξύ ἐρειπίων νέων βεβηλούντων τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια, πενιχράς τινας καλύβας ἀνερπομένας εἰς τῆς Ἀκροπόλεως τὰ πλευρὰ, καὶ ὡς γονυπετούσας ἐνώπιον περισηθέντος τινὸς λειψάνου τῆς ἀρχαίας μεγαλειότητος· εὔρον ἱπποστάσιον τὸ Θεσεῖον καὶ ἀσβεστοκάμινον τὸ Ὀλύμπιον, καὶ εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐφ' ἧς νῦν ἱστάμεθα, εὔρον ῥακενδύτην Ὀθωμανὸν βόσκοντα τὰς ἰσχνάς του καμήλους, καὶ πανταχοῦ ἐρήμωσιν καὶ καταστροφῇ, τὰς λειτουργοῦς ταύτας καὶ τὰς ὁπαδοὺς τῆς δουλείας.

Ἐξ ἔτη παρήλθον ἔκτοτε, καὶ ἐν ἡμέρα ἐαρινῇ φαιδρον πληθος, εἰς οὗ τὰ βλέμματα ἰκτινοβόλει ἡ

νέα ζωὴ, ἀνήρχετο ἑορτασίμως πρὸς εὐρείαν οἰκίαν ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, διότι ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἡ τῶν γενεθλίων οὐσα καὶ τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ Μεγαλειοτάτου ἡμῶν Βασιλέως, ἐπανηγυρίζετο μεγαλοπρεπέστατα καὶ δημοτελέστατα διὰ τῆς πρώτης ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου, ἐγσειρομένου εἰς ναὸν πνευματικῆς κοινωνίας καὶ ἀδελφότητος αἰσθημάτων καὶ ἀγωγῆς πᾶσι τοῖς Ἕλλησι καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁμοδόξοις. Μικρὸν δ' ἔτι, καὶ ἡ βασιλικὴ δαψίλεια, ὡς καὶ ἡ τῶν Πανελλήνων φιλοτιμία διέκοσμησαν ταῖς παλιννοστούσαις Μούσαις τὸ λαμπρὸν τοῦτο μέγαρον, ἐν ᾧ σήμερον ἑορτάζομεν τὴν εἰκοστὴν τετάρτην ἐπάνοδον τῆς ἐν τῷ ἔθνικῷ βίῳ τοσοῦτον ἐπισήμου ἐκείνης ἡμέρας.

Ἐπειδὴ δ' ἔθος ἀκαδημαϊκὸν ἐπεκράτησε νὰ πανηγυρίζεται αὕτη διὰ τινος ἀπὸ τούτου τοῦ βήματος ἀγορεύσεως, ἧς ἡ ὑπόθεσις ἐπιτρέπεται τῇ τοῦ ἀγορεύοντος ἐκλογῇ, ἔστω μοι, ἀφ' οὗ ἐμνήσθην τῆς οἰκτρᾶς ὄψεως ἣν παρίστα ἐν ἡμέραις δουλείας ἡ ποτὲ κλεινὴ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, νὰ ἐκθέσω διὰ βραχέων ὅποια τις ἦν αὕτη ἐν γένει ὅταν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐλαμπε πρώτη καὶ ἐνδοξοτάτη μετὰ τῶν πόλεων. Naί μὲν, σήμερον ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς ἐλευθερίας ἀνακύπτει ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς, καὶ τὴν ἀμορφίαν αὐτῆς διαδέχονται σεμνοὶ ναοὶ, ὠραῖαι οἰκίαι, ὁδοὶ εὐθύτομοι, καὶ ἐν εὐσκόις κήποις ἡ ἀηδῶν πάλιν κελαδεῖ πρὸς τὸ βόδιον, καὶ ἐν γένει πρὸς καλλωπισμὸν αὐτῆς συναμιλλᾶται ἡ ἀνατολικὴ τῆς φύσεως καὶ τοῦ κλίματος καλλονὴ μετὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς εὐρυθμίας·

ἀλλ' ἐν ᾧ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς εὐνομίας εἰς νέαν ἀναγεννᾶται μορφήν, καὶ ἐξαλείφονται ὀσημέραι τὰ ἔχνη τῶν συμφορῶν καὶ τῶν ἐξολοθρευτέων, κινδυνεύουσι νὰ συναπολεσθῶσι καὶ πολλὰ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος ἔχνη, καὶ αἱ ἀρχαῖαι Ἀθῆναι νὰ ἐξαφανισθῶσιν ὑπὸ τὸν μανδύαν τοῦ πολιτισμοῦ πολὺ μᾶλλον, ἢ ὅτε ἐκάλυπτε τὸν σεβαστὸν αὐτῶν σκελετὸν στρώμα κόνεως καὶ ἐρείπιων τῶν βαρβάρων αἰώνων. Διὰ τοῦτο, ἐνᾷ ὁ νέος βίος ἀπαιτεῖ καὶ ἐπιφέρει ἀλλοιώσεις ἐπ' ἀλλοιώσεων, καὶ ἀληθῶς νέας ἀπεργάζεται τὰς Ἀθῆνας (1), μικρὰ τις ἐκδρομὴ εἰς τὰς ἀρχαίας ἐκείνας, οὐχὶ μετ' ἀξιώσεων γινόμενη ἐπιστημονικῆς ἀκριβολογίας, ἥτις ἤθελε καταστήσει αὐτὴν μακροτέραν ἢ κατὰ τὴν παρούσαν ὄραν, καὶ ὀχληροτέραν τῇ ὀμηγύρει, ἀλλὰ μόνον εἰς πρόχειρον διέγερσιν ἀναμνήσεων, κοινῶν μὲν βεβαίως, πάντοτε ὅμως ὠφελίμων καὶ προσφιλῶν, ἵσως τύχη ἐπιεικῶν ἀκρατῶν, ἀφορώντων μᾶλλον εἰς τὴν λαμπρότητα τοῦ θεάματος ἢ εἰς τὴν ἀτεχνίαν τοῦ ξεναγοῦ.

Καὶ δὴ ἀνέλθωμεν ἐκ τοῦ Πειραιῶς, τὸ Ἀλίπεδον διελάσαντες, καὶ παρὰ τὸ Μακρὸν πορευόμενοι τεῖχος, οὐχὶ πάντως τὸ *Φαληρικόν* (2), τὸ τῆς ὁδοῦ ἡμῶν ἀφροστῶς, καὶ ἀπὸ Λυσάνδρου οὐδέποτε ἀνοικοδομηθὲν, οὐδ' αὐτὸ τὸ *Νότιον* ἢ *Διὰ μέσου* καλούμενον, ὃ προσέθηκεν ὁ Περικλῆς (3), μὴδὲ τὴν δι' αὐτοῦ καὶ τοῦ βορείου τεύχους διέλωμεν, διότι οὐ μόνον στερούμεθα τῆς καλῆς τοῦ πεδίου θέας, ἀλλὰ καὶ φθάνομεν μεταξὺ Πνυκῆς καὶ Μουσειῦ εἰς τὰς Ἰππάδας πύλας (4), ἀν καλῶς ἀπομνημονεύω τὸ ὄνομα, ὡν ἀνάπτυξίς ἢ πρόσθεσις, καὶ ἵπποις μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ τῷ ἡμετέρῳ δίφρῳ βατή. Ἡ ὁδὸς ἡμῶν παρατείνει τὸ βόρειον ἢ *Ἐξωθεν* τεῖχος, κατ' αὐτὴν του τὴν διεύθυνσιν τῆς νῦν Πειραικῆς. Προσελθόντες τῷ περιβόλῳ τῆς πόλεως, ἀν ἐξακολουθήσωμεν εὐθὺς πρὸς βορρᾶν, ἀφικνούμεθα εἰς τὸ *Δίπυλον*, τὰς Ἰεράς ἢ *Θριασίας* (5) πύλας, ὅπου σήμερον ἢ σχεδὸν ὁμώνυμος Ἄγια Τριάς. Αὕτη εἶναι ἡ ἐπισημότερα τῶν εἰσόδων τῆς πόλεως, ἀλλ' εἶναι ἀπωτέρα ἡμῶν, καὶ προσέτι ἐκτιθέμεθα παρ' αὐτὴν εἰς ἀπέμων γυναιῶν δυσφήμους συναντήσεις. (6) Κάμψωμεν μᾶλλον πρὸς δεξιὰ καὶ ἐντεῦθεν τοῦ *Ἐπταγάλκου* (7), τοῦ πετρῶδους λοφιδίου, ἐφ' οὗ ἴστατο ἄλλοτε τὸ μνημεῖον τοῦ *Χαλκιδόροτος* (8), ἴσταται δὲ νῦν ἡ ἐκκλησίαι τοῦ *Χαλκουρίου*, ἐντεῦθεν τοῦ στρογγύλου πύργου καὶ τοῦ λαξευτοῦ βράχου, ὅστις εἶχεν ἐπίθεμα τὸν τοῦ *Πραξιτέλους* ἵππῳ ἐφροσθηκότα στρατιώτην (9), ἵσως τὸν κοσμοῦντα σήμερον τὴν Κυριναεῖαν πλατεῖαν τῆς Ῥώμης, ὑπερῶμεν τοὺς οὐχὶ λίαν ἀνωμάλους πρόποδας τοῦ λόφου τῶν Νυμφῶν, καὶ ἡ ἀκρι-

(1) *Novae Athenae*, ἐπιγρ. τοῦ Ὀδραγωγείου τοῦ Ἀδριανοῦ. (2) *Θουκ.* Β. 13. -- (3) Πλάτ. *Γοργ.* σ. 453. -- Πλούτ. *Περ.* 13. -- Ἀντιφ. ἐν Ἀρπ. -- (4) Ψ. Πλούτ. Β. I' P. Ἰπερίδης, *ιδ'*. -- *Leake*, *Ath.* Ἐκδ. Α'. μεταφρ. Γερμ. σ. 385. Ἐκδ. Β. σ. 447. -- (5) Πλούτ. *Περ.* 30. -- Ἀρπ. φ. Ἀνθερόκροτος. (6) Σχλ. Ἀρστροφ. Ἰππ. 769. -- Σουίδ. φ. Κεραμ. -- Ἡούχ. κ.τ. καὶ Δημιαῖαι, - *Δουκ.* Ἐταρ. διὰ δ'. -- (7) Πλούτ. Σύλλ. 14. -- (8) Πλ. *Θησ.* 27. -- (9) *Παυσ.* Α. 2.

βῶς ὑπὸ τὸν λόφον αὐτὸν ἀνοικοδομηθὲν πύλη εἶναι ἢ Πειραικῆ.

Εἰσελθόντες δὲ, μὴ χρονοτριβήσωμεν περὶ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, τὸ περιέχον σκευὴ εἰς παρασκευὴν τῶν πομπῶν (1), δι' ὃ καὶ εἰς ἐκκλησίαν τῆς ἀγίας *Παρασκευῆς* μετεποιήθη ὑστερον, μὴδὲ περὶ τὸν τῆς Δήμητρος ναόν, ὅστις, διὰ τὸ αὐτόθι ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος (2), καθιερώθη ἔπειτα τῷ ἁγίῳ Νικολάῳ, Ποσειδῶνι τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ σπεύσωμεν πρὸς τι ὕψωμα, « ὡς ἂν ἡμῖν ἐκ περιωπῆς καταφανῆ πάντα ἢ τὰ ἐν τῇ πόλει (3) », καὶ γενικῆν τινα λάβωμεν τῆς συνόλου ἐπόψεως ἔννοιαν. Ἰδοὺ πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν λόφος πρὸς ὃν ἄγουσι στοαὶ ἀλλήλας ἐκδεχόμεναι. Διαβάντες διὰ τῶν δύο παραλλήλων τούτων (4), τῆς *Βασιλείου* καὶ τῆς τῶν *Δώδεκα Θεῶν*, ὡν τὴν μὲν ἴσως διεδέχθη ὁ ἄγιος Ἡλίας (5), τὴν δὲ ἡ ἐκκλησίαι τῶν *Δώδεκα Ἀποστόλων*, προσέχοντες δὲ μὴ ἀφυπνίσωμεν τὰς σεμνὰς Εὐμενίδας, αἵτινες βέγγουσιν εἰς τοῦτο τὸ βάραθρον (6), ἀναβῶμεν τὸν ὑπερτείνοντα ἀπότομον ὄχθον, τὸν περιώνυμον Πάγον τοῦ Ἄρεως, οὗ καὶ βλέπομεν κατὰ τοὺς πρόποδας τὸν Ναόν (7).

Μεγαλοπρεπῶς ἀναπαύεται ὑπ' ἡμᾶς ἡ πόλις εἰς τοὺς κόλπους καταφύτου πεδίου. Τὸν ὄριζοντα αὐτῆς περικλείουσιν, εἰς διαυγῆ διαγραφόμενοι οὐρανόν, καὶ εἰς στιλπνὴν ἀτμοσφαιρᾶν λουόμενοι, ὁ μελισσοτρόφος Ὑμητιὸς πρὸς ἀνατολὰς, πρὸς δυσμὰς ὁ *Κορυθαλὸς* καὶ ὁ *Αἰγάλεως* (8), βαθυμυδὸν ὑψούμενος μέχρι τῶν ἀποτόμων κορυφῶν τοῦ *Πάρρηθος*; ὡν μία, ἡ περιφερὴς ἐκείνη καὶ μεμονωμένη, εἶναι ἡ *Φυλιή*, μεγαλώνυμος βωμὸς τῆς ἐλευθερίας. Πρὸς βορρᾶν δ' ὀρίζεται τὴν θέαν μακρὰν μὲν ὁ καλλιμαρμαρος *Βρυλησὸς*, σχῆμα ἔχων βασιλικῆς σκηνῆς ἀναπεπταμένης, ἐγγύτερον δὲ ἡ σειρὰ τοῦ *Λυκαβητοῦ* μετὰ τῆς ὄψεως ἀκρας τοῦ *Ἀγχεσμοῦ*, ἣν στέφει ὁ βωμὸς τοῦ ἄγγελου *Διὸς*, καὶ πρὸς μεσημβρίαν συγγεῖται μετὰ τοῦ κυανοῦ οὐρανοῦ ἡ κυανὴ θάλασσα, τὸ εὐρὺ στάδιον τῆς δόξης τῶν Ἀθηναίων. Ὑπὸ δὲ τὸς πόδας ἡμῶν, ἡ πόλις *τροχοειδής*, κατὰ τὸν χρῆσμον (9), περιβάλλει τὴν Ἀκρόπολιν κύκλῳ, ὡς ὀμφαλὸν ἐν ἀσπίδι (10), ἔχουσα περίμετρον δυναμένην, μεθ' ὧν τῶν ὀχυρωματικῶν αὐτῆς ἐλιγμῶν, νὰ ἐκτιμηθῆ ὡς ἐξ ἀπλῆς ὄψεως εἰκάσαι, εἰς τεσσαράκοντα πέντε περίπου στάδια (11), καὶ παριστᾷ λαβύρινθον οἰκιῶν, καὶ ἐργαστηρίων, καὶ στοῶν, καὶ ναῶν, καὶ παντοίων οἰκοδο-

(1) Αὐτ. -- (2) Αὐτ. -- (3) *Δουκ.* Ἄλ. *ιδ'*. -- (4) *Παυσ.* Α. 3. -- (5) Ἄλ. Ἡλίας ἀντὶ Βασιλείου. -- (6) *Παυσ.* Α. 28. Ζ'. 25. -- *Εὐριπ.* Ἰφιγ. ἐν Τ. 262. Ὀρίστ. 1665. Ἡλίχτρ. 1269. Ἄλ. *ιδ'*. -- (7) *Παυσ.* Α. 8. -- (8) *Στράβ.* σ. 395. -- *Θουκ.* Β. 19. Ἡρόδ. Η. 90.

(9) Ἡρόδ. Ζ. 140. -- (10) Πίνδ. Ἀποσπ. Γ. -- Ἀριστοῦδ. Παναθ. Α. -- *Στράβ.* Θ. 396. -- (11) Κατὰ *Θουκ.* Β. *ιδ'*. στάδια. 43, καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ *Φαληρικοῦ* καὶ βορείου μακροῦ τεύχους ἔκτασις ἥτις (ἀπὸ *Φιλοπάπου* μέχρι τοῦ *δουκ.* πέρματος τῆς Πνυκῆς) δὲν ὑπερβαίνει τὰ 4 στάδια. Ὁ σχολ. τοῦ *Θουκ.* μακρόντετα πολλὴ τῆς ἀληθείας, λέγων τὴν ἔκτασιν 17 στάδιων, καὶ λαμβάνει βεβαίως τὴν βᾶσιν ἀντὶ τῆς κορυφῆς τοῦ τριγώνου.

μημάτων, εἰς μυριάδα δυναμένων ἢ ἀριθμηθῶσι (4). Τίς ἐν αὐτοῖς θέλει μᾶς δεῖξει τὴν οἰκίαν τοῦ Θεμιστοκλέους, τὴν οἰκίαν τοῦ Μιλτιάδου; Ἀφανεῖς αὐτὴν συγγεῖνται μεταξὺ τῶν πολλῶν, κατ' οὐδὲν αὐτῶν σεμιότεραι οὐσαί. Ὅσαι δὲ λαμπρότεροι φαίνονται καὶ αὐτῶν τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων, ταύτας ἀνεγείρουσιν ἀλαζόνες ὑψίπλουτοι, ἐκ τῶν τὰ κοινὰ καρπούμενων (2). Φαίνεται δ' ἐν γένει κακῶς ἐβρύμοτομημένη ἡ πόλις, διὰ τὴν τοῦ σχεδίου αὐτῆς ἀρχαιότητα (3), δι' ὃ καὶ δυσκόλως δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἐκ τῆς ἀποστάσεως ταύτης καὶ τὰς γενικωτέρας διαίσεις αὐτῆς.

Πρὸς τ' ἀριστερὰ ἐκεῖ καὶ βορείως τῆς Πειραικῆς πύλης δι' ἧς εἰσῆλθομεν, ἰδοὺ κατὰ τὴν Ἁγίαν Τριάδα τὸ πολυτελὲς Δίπυλον, διαιροῦν τὸν ἔξω τοῦ ἔσω Κεραμικοῦ (4), καὶ ἀπ' αὐτοῦ δρόμος εὐρύς, ἔχων ἐκατέρωθεν ἐργαστήρια καὶ στοὰς (5), διήκει μέχρι τῆς ἀνάδοι πρὸς τὴν ἀκρόπολιν (6), ἐφαπτόμενος καὶ τῆς ἀγορᾶς (7). Περαιτέρω δὲ τοῦ Δίπυλου ὑποφαίνεται, νομίζω, καὶ ἕτερα Πύλη, ἐπίσης ἀγορᾶ πρὸς τὸ πολυάνδριον τοῦ ἔξω Κεραμικοῦ, καὶ ἴσως εἰσὶν αὐταὶ αἱ *Ἡριαῖαι*, ἡ πύλαι τῶν τάφων (8). Πέραν δὲ τοῦ δρόμου, πρὸς ἀνατολὰς καὶ βορρᾶν τοῦ Κεραμικοῦ καὶ βορείως τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ πυκνὴ συνοικία ἐκείνη εἶναι ἡ *Μελίτη*, περιέχουσα καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Ἀγορᾶς. Καὶ τὸ μὲν ὑψηλὸν αὐτῆς τοῦτο μέρος, τὸ τῇ Ἀκροπόλει εὐθὺς ὑποκείμενον, εἶναι ὁ *Κολωνός*, ὅστις, καθ' ὃ τῇ ἀγορᾷ συνεχῆς, καὶ *Ἀγοραῖος* λέγεται (9), τὸ δὲ ταπεινότερον ἐντείνεται μέχρι τῶν πρὸς δυσμὰς αὐτῆς καὶ ἄνω τοῦ Κεραμικοῦ φαινομένων ἐκείνων πύλων, κατὰ τὸ Γεράνιον, αἵτινες πρέπει νὰ ἦναι αἱ *Μελιτιδῆς*, ἀνοίγόμεναι ἐπὶ τῆς *Κοίτης* ὁδοῦ ἣν δοξάζουσιν οἱ τάφοι τοῦ Κίμωνος, τοῦ Ἡροδότου καὶ Θεουκιδίδου (10), καὶ ἐτι βορειότερον μέχρι τῶν Ἀγαρικών πύλων, περὶ τὴν πλατεῖαν κειμένων τοῦ Ὄθωνος. Τὸ δ' ἀπὸ τῆς *Μελίτης* πρὸς ἔσω διὰ στενωποῦ διαιρούμενον *μεσαιτατόν* ἐκεῖνο μέρος τῆς πόλεως, εἶναι ὁ *Κολλυτός* (11), ἡ πατρίς τοῦ Πλάτωνος καὶ ἡ κατοικία τοῦ Τίμωνος (12), πρὶν μισανθρωπῶς κλεισθῆ εἰς τὸ ἐρημον πυργίον ἐν Ἰμπτῶν. Γείτων δὲ τῇ *Μελίτη* περαιτέρω εἶναι ἡ *Διόμεια* (13), δικιουμένη, κατὰ τ' Ἀνάκτορα, διὰ τῶν *Διομείων Πυλῶν* εἰς τὴν ἔσω καὶ εἰς τὴν ἔξω, τὴν ἐκτεινομένην μέχρι τοῦ *Κυνοσάργου* (14), μεσημβρινώτερον δ' αὐτῶν, εἰς τὴν ἀνατολικὴν τοῦ Ἄστεως πλευρὰν ἀνοίγονται αἱ *Διοχάρους πύλαι*, ἀντικρῶ

τοῦ Λυκείου (1), καὶ πρὸ αὐτῶν μικρὰ πύλεις παρὰ τὴν κρήνην τοῦ *Πάροπος* (2). Τὸ δὲ λοιπὸν τῆς πόλεως ἀποκρύπτει ἡμῖν, ἐνταῦθα οὐ ἰστάμεθα, ἡ Ἀκρόπολις ἀλλὰ νομίζω ὅτι εἰς τοὺς ἀνατολικούς αὐτῆς πρόποδας ἐκτείνεται ἡ *κώμη* (3) τῶν *Κυδαθηναίων* (4), μέχρις Ὀλυμπίου καὶ τῶν παρ' αὐτὸ *Αἰγαίων* (5) καὶ *Ἰωνίων* (6) πύλων. Αὐτόθι πλεῖστα εἰσι μεταλλουργεῖα, ἵσως τὸ *μαχαιροποιεῖον* τοῦ Δημοσθένους (7), καὶ τὸ *ἀσπίδοπηγεῖον* τοῦ Ἀπολλοδώρου (8), καὶ τοῦ *Τιμάρχου* τὸ *ἀργυρεῖον* (9) ὡν λείψανον ἢ ὑπὸ τὰς οἰκίας αὐτόθι ἀνορυττομένη συχνὴ μετάλλων σκωρία (10). Μετὰ δὲ τοὺς *Κυδαθηναίους*, ἡ κοιλὰς αὐτῆ ὀπίσω ἡμῶν, ἡ μεταξὺ τοῦ Μουσειῦ καὶ τῆς Ἀκροπόλεως, εἶναι, ἀν ἡ μνήμη δὲν μ' ἀπατᾷ, ἡ *κώμη* τῶν *Σκαυρωτιδῶν*, δι' ἧς διήκει ἡ *Μύρμηκος* ἀτραπὸς 44, ἵσως ἡ ἀγορᾶ ἐκείνη πρὸς τὰς *ἱππάδας* (12), μεταξὺ τοῦ Μουσειῦ καὶ τῆς Πνυκῆς, ἢ καὶ μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ λόφου τῶν Νυμφῶν.

Ἄλλ' ἐν ᾧ τὰ ἀπέχοντα οὕτω τηλεσκοποῦμεν, τίνας εἰσὶν οὗτοι οἱ πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν τὴν λαξευτὴν κλίμακα ἀνιόντες, ἄνδρες σεμνοὶ τὴν ἀναβολὴν, τὴν ὄψιν μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἐπίσημοι; Ἄ! ναι, ἰστάμεθα ἐπὶ τοῦ *Ἀρείου Πάγου*, τοῦ ἐπιφανοῦς ἐκείνου κατὰ πᾶσαν τὴν ἀρχαιότητα δικαστηρίου τῶν φονικῶν, παρ' ὃ καὶ Θεοὶ δίκας ὑπέσχον, καὶ καθ' οὗ οὐδεὶς ποτε, καὶ καταδικαζόμενος, ὡς ἀδικηθεὶς ἐξάνεστη (13). Οἱ δ' ἄνδρες οὗτοι εἰσὶν οἱ δικασταί, οὐχὶ ἐκ τῶν ἐξακισχιλίων Ἡλιαστῶν, οἵτινες κλήρῳ αἰρετοί, διανεμόνται καθ' ἑκάστην εἰς τὰ δέκα πολιτικά δικαστήρια (14), τὸ *Παλλᾶδιον*, τὸ *Δελφίνιον*, τὸ *Πρωταεῖον*, τὸ *Τρίγωνον*, τὸ *Παράβυστον*, τὸ *Βατραχιοῦν*, τὸ *Φοινικιοῦν*, τὸ *Ἐπίλυκον*, τὸ *Μετίχιον*, καὶ τὸ ἐν *Φρεατῶν* τοῦ Πειραιῶς, ἀλλ' οἱ τὴν ἄνω Βουλὴν ἀπαρτίζοντες, οἱς μετὰ δόκιμον τῶν δημοσίων διοικήσιν ἰσόδιον ἐδόθη τοῦτο τὸ γέρας (15), ὡς καὶ τὸ μέγα ἐκεῖνο, τοῦ ἐφορᾶν τὴν ὑπ' ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων ἀκριβῆ τῶν νόμων ἐπέτελλεν (16). Ἰδοὺ αὐτοὶ ἀφ' οὗ ἀνέβησαν, ἀντὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ εὐτελὲς καὶ πηλοστεγὲς τοῦτο οἶκημα (17), ἐν ᾧ συνεδριάζουσιν ὡς Βουλὴ, ἐλθόντες καταλαμβάνουσι σοβαρῶς τὰς ἐδρας ἐφ' ὑπαίθρου τοῦ βράχου, διότι οὐδ' ὅσιον οὐδὲ πρέπον, οἱ

(1) *Στράβ.* 397. -- *Ξενοφ.* Ἑλλ. Β. 4. 29. -- (2) Πλάτ. *Λύκ.* I. -- (3) Ἰσοκρ. Ἀριστοπ. σ. 149. -- (4) Ἡούχ. φ. *Κυδαθ.* -- Σχλ. Πλάτ. *Συμπ.* I. -- *Ant. Hell.* N. 57. -- (5) Πλούτ. *Θησ.* 12. -- (6) Πλάτ. Ἄλιος. I. -- *Παυσ.* Α. I. -- (7) Δημ. κ. Ἄφροδ. Α. *ιδ'*. -- (8) Αὐτ. ὑπ. *Φορμ.* 4. -- (9) Ἄλ. κ. *Τιμάρχ.* λά. -- (10) Ὑπὸ τὴν ἐμὴν οἰκίαν, τὴν τοῦ Κ. Παπαρηγοπούλου καὶ μέχρι τοῦ *Δουσαντακοῦ* θεάτρου. -- (11) Ἡούχ. φ. *Μύρμ.* σ. τ. ρ. καὶ *Μύρμ.* σ. τ. ρ. -- *Ant. Hell.* N. 57. -- C. I. G. -- *Φωτ.* *Λεξ.* φ. *μύρμ.* σ. τ. ρ. -- *Ant. Hell.* N. 57. -- C. I. G. N. 70. -- (12) Ψ. Πλούτ. Β. I. P. Ἰπερίδης. -- (13) Δημ. κ. Ἀριστοκρ. κβ'. κγ'. -- (14) *Παυσ.* Α. 28. -- *Πολυδ.* Η. 121. -- Σχλ. Ἀρστροφ. Πλ. 278 Σφ. 1105. -- Σουίδ. φ. *Βακτρία.* -- *Bekker, Anecd.* gr. I. σ. 220. -- (15) Ἰπὸδ. Δημ. κ. Ἄνδρ. -- (16) Ἡούχ. *Τισαμ.* ἐν Ἄνδοκ. κ. *μυστ.* κβ'. -- Πλούτ. Σέλλ. 19. -- (17) -- *Vitr.* II, I. --

(1) *Ξενοφ.* Ἀπομν. Γ. 6. 14. -- (2) Δημ. Ὀλυμπ. Γ. *ιδ'*. Ἐκδ. *Δουκ.* κ. -- Ἀριστοκρ. δ'. -- π. *Συντάξ.* *ιδ'*. -- (3) *Δικαίταρχ.* Βί. Ἑλλ. σ. 485. -- (4) *Θουκ.* ΣΤ. 87. -- (5) Ἰμέρ. *Σοφιστ.* Γ. -- (6) Ἀρβίαν. Ἄλ. Ἄν. Γ. 16. -- (7) Πλούτ. Β. I' P. *Αυκουρ.* καὶ ψήφ. Γ. -- *T. Liv.* XXXI, 24. -- (8) Ἐτ. μ. φ. Ἡριά. *Adnot.* *Sylburg.* Ἀρπ. φ. Ἡρία. Ὀμ. Ἰλ. Ψ. 126. Δημ. κ. *Εὐθεύλ.* 16. -- *Δείναρχ.* κ. Ἀριστοκρ. (9) Σχλ. Ἀριστοκρ. Ὀρν. 998. -- *Πολυδ.* Α. Ζ. 132. -- Ἀρπ. φ. *Κολωνίτας.* -- (10) Ἡρόδ. ΣΤ. 103. -- *Μαρκιλ.* Βίος *Θουκ.* Β'. (11) *Στράβ.* 65. -- Ἰμέρ. ἐν *Φωτ.* *Μυρμ.* σ. 1139. -- (12) *Δουκ.* *Τιμ.* 7. -- (13) Οἱ *Διομειδῆς* ἔθρον *Μεταγείνια.* Πλούτ. σ. *Φυγ.* 5. -- *Δίαιμος* υἱὸς τοῦ *Κολυτοῦ.* -- (14) Ἡούχ. φ. *Κυνοσάργες.* -- Σουίδ. φ. *Διόμεια.* --

καθαροὶ οὗτοι τὰς χεῖρας νὰ συγκάθηνται ὁμορφίῳ τοῖς αὐθένταις καὶ ἀνθρωπίνῳ αἵματι μολυνθεῖσιν (1). Οἱ δ' αὐτοῖς ἐπόμενοι δύο ἐκείνοι, οἱ ὠχροὶ καὶ τετραγαμίνοι, εἰσὶν οἱ διάδικοι, διότι αὐτὴ ἐστὶ φονικῆς δίκης κυρία ἡμέρα. Προσαχθέντες δ' ἐκαθέστησαν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ δύο λίθων ἀργῶν (2), τοῦ λίθου τῆς ἕβρεως καὶ τοῦ λίθου τῆς ἀναιδείας, καὶ ἐτέθησαν ἐμπρὸς τῶν δικαστῶν οἱ δύο τῆς ψευδοφροσύνης καθ' ἑαυτοὺς, ὅτε ἀπολλύς καὶ ὁ ἀπολύων (3). Σιγᾷ τε λέως! Ἐστεμμένος προβαίνει ὁ ἱερεὺς, καὶ φοβερὰν θυσίαν ἐπιτελεῖ, ἀράς ταις φοβεραῖς ἐρινύσι (4) κατὰ τῶν ἐπιόρκων προσέφων. Ἄμα δ' ὁ Γραμματεὺς ἀνέγνω τὰς ἀντιγραφὰς (5), τοῦ μὲν ἐγκαλοῦντος, τοῦ δ' ἀντιδύσχυριζομένου, ἀτρομος ἀναπῆδᾶ ὁ δῖος, καὶ θέτων τὸν πόδα ἐπὶ τῶν ἐπιπλέοντων τομῶν τοῦ κάπρου, τοῦ κριοῦ καὶ τοῦ ταύρου, ὅμνυσι ἐπὶ ἀπωλείᾳ ἐκείνου, τῶν παιδῶν καὶ τῆς οἰκίας του περὶ τῆς τοῦ ἀντιδίκου του ἐνοχῆς (6), καὶ θαρρᾶλέως εἰσιὼν τὴν εὐθεῖαν (7), προσάγει μάρτυρας, προκαλεῖ βράσανον τῶν δούλων τοῦ ἐναγομένου (8), ἐξάγει τὰς ἀποδείξεις ἐκ τοῦ ἐχίνου εἰς ὃν εἶχε σφραγίσει αὐτὰς ἢ ἀνάκρισις (9), καὶ ἀνευ ὕδατος δικαζόμενος (10), διότι ἡ δίκη περὶ κακώσεως (11), κεραυνοβολεῖ ἐπὶ μακρὰν ὥραν τὸν ἀντίπαλον διὰ ῥύμης φλογερῶν λόγων, καὶ ἀπαιτεῖ αἷμα ἀνθ' αἵματος, δι᾽ ἡσυχάζομενος ὅτι τὸ θῆμα ἐκπέσον δὲν ἐσυγχώρησε τὸν φονέα του (12). Τεθορυβημένος καὶ ὑποτρέμων ἐγείρεται μετ' αὐτὸν ὁ κατηγορούμενος, καὶ τινὰς λέξεις δυσνοήτων τραυλίσας, παραδίδωσι τὸν λόγον εἰς συνήγορον (13), ὅστις διὰ παραγραφῶν (14), ἀντωμοσιῶν καὶ διαμαρτυριῶν (15), καὶ διὰ παντὸς εἶδους ἐνοστάσεων, προσπαθεῖ ν' ἀποφύγῃ τὴν οὐσίαν τῆς δίκης. Μάταιος ἀγὼν, ὅστις διεγείρει μόνον τὴν δυσπιστίαν τῶν δικαστῶν, καὶ παρασκευάζει αὐτοὺς εὐμενεστέρους εἰς τὸν ὑστερον τοῦ δῖου λόγον (16), περιλήψιν ὄντα τοῦ προτέρου, καὶ ἀνασκευὴν τῶν σαθρῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ ἀντιδίκου. Ὁ δ' ἐναγόμενος, τί λοιπὸν ἔγινε; Πῶς δὲν ἀνίσταται καὶ αὐτὸς εἰς δευτερολογίαν; Ἰδοὺ τὸν τὸν κίνδυνον ἐπιγνοὺς, ἐτράπη ἐκεῖ εἰς ἐκουσίαν φυγὴν.

Ἀφήσωμεν αὐτὸν φεύγοντα, διότι οὐδεὶς, οὐδ' αὐτοὶ οἱ δικασταὶ δικαιοῦνται νὰ τὸν κωλύσωσιν ὅταν φύγῃ πρὶν τὸ δεύτερον ἀγορεύσῃ (17), καὶ ἀποβλέψωμεν πρὸς τοῦ λήφου τοὺς πρόποδας, ὅπου μέγα πλήθος συνέβρευσεν, ἐκ τοῦ ἐξω Κεραμεικοῦ προσερχό-

μενον, καὶ μύρου κλάδους ἔχον διὰ χειρῶν (1). Ποῖον παράδοξον θέαμα! Ναῦς εἰν' ἐκείνη ἢ μετ' ἀλλαγῶν καὶ παιάνων προπεμπομένη διὰ τῆς πόλεως; Ἀνυχθεῖσα κάτωθεν τοῦ Ἀρείου Πάγου, οὐκ ἦν ἡγκουροβόλημένη (2), ἐλαύνεται χιλία κόπη (3), διὰ τῶν ὁδῶν, καὶ τὸν ἀνδρὸν πλοῦν τῆς βοήθει κολπούμενον (4) κροκωτὸν (5) ἰστιὸν πεποικιλμένον (6). Ναί, τὸ ἰστιὸν τοῦτο εἶναι ὁ νέος πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς, εἰς τὴν Ἀκρόπολιν διὰ τοῦ ξένου τούτου μηχανήματος ἀναγόμενος, διότι σήμερον τελοῦνται τὰ Παναθήνια, σήμερον εἶναι ἡ εἰκοστὴ ὀγδοῆ ἑκατομβαιῶνος (7). Οἱ ἄρχοντες (8) περιστοιχίζουσιν ἐν πομπῇ τῶν Ἐργαστιῶν (9) τὸ εὐσεβὲς φιλοτέχνημα, καὶ παρακολουθοῦσιν αὐτὸ γυναῖκες καὶ παρθένοι βαθύκολποι, φέρουσι τὰ σκεῆ τῶν θυσιῶν (10) μετ' αὐτὰς δ' ἔπονται αἱ τῶν μετοίκων γυναῖκες, ἐν ὑπηρετίδων μέρει τὰ σκιαδία καὶ τὰς ὑδρίας πεφορτισμένα (11). Εὐρωστοὶ θῦται ὁδηγοῦσι τὰ λιπαρὰ ἱερεῖα (12), ἃ ἔπεμψε τῇ μητροπόλει ἢ ὑϊκῇ τῶν ἀποίκων φιλοστοργία (13), καὶ ἄλλοι φέρουσιν ἐν σκάραις τὰ ὄψα καὶ τὰ τραγάλια, καὶ ἐν ἀμφορεύσι τὸν οἶνον (14), διὰ τὴν ἐκ τῶν κρεῶν τῆς θυσίας ἐστίασιν αὐληταὶ δὲ καὶ κιθαρισταὶ (15) καὶ αἰδοὶ θαλλοφόροι (16), προπορεύονται τῶν ἐν ταῖς διαφοραῖς στεφανωθέντων (17) τεθρίππων (18), καὶ πικτὸς τοῦ πλήθους τῶν ἐρίππων (19) καὶ πεζῶν πανηγυριστῶν (20).

Εἰς τὰς τάξεις τούτων ἀναμιγνύσας παρακολουθήσωμεν τὴν πομπήν, ἢ μᾶλλον, ἐν ᾧ αὕτη βάδην χωρεῖ, ἴδωμεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν ὠραῖον ἐκεῖνον ναὸν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος πρὸς τ' ἀριστερά. Πῶς διστάζει περὶ αὐτοῦ ὁ ἀρχαῖος (21); Τοῦτο εἶναι προφανῶς τὸ Θησαῖον. Ἰδοὺ ἐξώθεν ἐν ζωπραιῖς γλυφαῖς παριστώμενοι οἱ ἄθλοι τοῦ ἥρωος, καὶ τοῦ συναγωνιστοῦ αὐτοῦ Ἡρακλέους· ἰδοὺ δὲ καὶ ἔσω οἱ τοῖχοι διὰ τύκου καταστικτοὶ, ὡς ἀπῆται, τὸ χρίσμα ἐφ' οὗ ἦσαν αἱ περιφροῖ γραφαὶ τοῦ Μίκωνος καὶ τοῦ Πολυγνώτου (22)· ἰδοὺ τέλος εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ὡς καὶ ὁ περιηγητὴς μαρτυρεῖ (23), τὸ τοῦ Πτολεμαίου γυμνάσιον, τὸ περὶ τὸ Βρυσηάκιον ἀρπῆτις ἀνασκαφῆν μετὰ τῶν ἐπωκοδομημένων αὐτῶ βυζαντινῶν κτιρίων, καὶ ἐντὸς τοῦ περιόλου αὐτοῦ οἱ θεῶς ἄξις ὡς καὶ ὁ Πευσκῆς τοὺς λέγει (24), καὶ ἰδοὺ ῥυθμοὶ οὗτοι Ἑρμαῖ, κολοσσοὶ ὀριόποδες, εἰς

(1) Θουκ. ΣΤ, 17. -- (2) Πaus. Α. 29. -- (3) Φιλότηρ. Σοφ. Β, 15. -- (4) Ἀρπ. φ. Τοπειῶν. - Virg. Cir. 21. 26. -- (5) Εὐρημ. Ἐκἀθ. 464. -- (6) Πλάτ. Εὐθύφρ. 6. - Πλούτ. Δημήτρ. 12. -- (7) Πρόκλ. εἰς Πλάτ. Τίμ. -- (8) Ἐνάγλυφα τῆς ζωοφόρου τοῦ Παρθενῶνος. Brit. Mus. 18. -- (9) Ἡσυχ. φ. Ἐργαστίνας. -- (10) Β. Μ. 17, 23. -- (11) Β. Μ. 17, 24, καὶ ἐν ἐν Ἑλλάδι. -- (12) Β. Μ. 25, 84, 87, καὶ 2 τμ. ἐν Ἑλλάδι. -- (13) Σχ. Ἀριστοφ. Νεφ. -- (14) Β. Μ. 25, καὶ 2 τμ. ἐν Ἑλλάδι. -- (15) 1 τμ. ἐν Ἑλλάδι. -- (16) Β. Μ. 28 καὶ ἐν τμ. ἐν Ἑλλάδι. -- (17) Ἀριστοφ. Εἰρ. 899. - Ἀθην. Β, 134 (18) Β. Μ. 25, 28, 30, 31, 78, 82. (19) Β. Μ. 32, 34, 77 καὶ 1 τμ. ἐν Ἑλλάδι. (20) 1 τμ. ἐν Ἑλλάδι. -- (21) Ἐρμ. τ. ὁ Θησαῖος καὶ ὁ Νάος τοῦ Ἀρεῖος. -- (22) Πaus. Α, 17. -- (23) Δύτ. -- (24) Δύτ.

(1) Ἀντ. φ. π. Ἡρόδ. φ. γ'. - Πολ. Η, 10, 110. -- (2) Ἀντ. φ. γ. ρ. ὦ. ν. ἐν Πaus. Α, 28. -- (3) Φρόνυχι. ἐν Ἀρπ. καὶ Σουίδ. -- (4) Δεῖν. κ. Δημ. ἰδ'. -- (5) Δημ. κ. Στεφ. ἰδ'. -- (6) Δημ. κ. Ἀριστοκρ. κδ'. -- (7) Πολυδ. Η, 57. -- Δημ. κ. Στεφ. ψευδομ. Α. γ'. - Ἀρποκρ. - Ἰπποθ. Δημ. κ. Φορμ. -- (8) Ἰσ. καὶ Κίμων κλ. δ'. - Ἀντιφ. π. Χορ. ἡ. -- (9) Δημ. κ. Βοιωτ. γ'. κ. Στεφ. γ'. κ. Στεφ. γ'. ἰδ'. ἰδ'. κ. Εὐέργ. ε. - Σχλ. Ἀριστοφ. Σφ. 1436. -- (10) Αἰσχ. κ. Κτήσ. νστ'. κτλ. -- (11) Ἀρπ. 161. -- (12) Δημ. κ. Εὐέργ. πῆ Μινησ. κδ'. -- (13) Αἰσχ. π. πρπρσ. νη. κ. Κτση. νη. -- (14) Πολυδ. Η, 57. -- (15) Αυσ. κ. Παγκλ. δ'. - Ἀρπ. - Σουίδ. -- (16) Δημ. κ. Ἀφρόδ. Β. α. (17) Δημ. κ. Ἀριστοκρ. κδ'. --

τετραγώνους προσκείμενοι κίονας (1). Τίνες δ' ἄρα εἰσὶν οὗτοι οἱ πενιχροὶ τὴν ἐνδυμασίαν, οἱ καθήμενοι εἰς τὸ περιστύλιον τοῦ ναοῦ; Πῶς βλέπουσι μακρομένην τὴν πομπήν καὶ δὲν τὴν παρακολουθοῦσιν; Εἰσὶ δούλοι, ὡς εἰς ἄστυον ἐνταῦθα φυγόντες τὴν σκληρότητα δεσποτῶν ἀπηνῶν, καὶ ἀπαιτοῦντες νὰ μεταπραθῶσιν εἰς ἄλλους, καθ' ἃ χαρίζομενος αὐτοῖς ἐπιτρέπει ὁ νόμος (2).

Ἀλλ' ἡμεῖς, μὴ ἔχοντες τοὺς αὐτοὺς λόγους ὅπως μὴ ἀποσπασθῶμεν ἀπὸ τοῦ Θησαῖου, δράμωμεν κατόπιν τῶν πομπευόντων, οἵτινες τὴν Βασιλείον παραλλάξαντες, εἰσέδυσαν ἤδη πρὸς ἑω εἰς τὴν Μελίτην. Ὁ ναὸς οὗτος οὐ ἐμπρὸς διερχόμεθα, εἶναι ὁ τοῦ Ἡραίου (3) ὁ ἱερός δ' ἐκεῖνος περίβολος, ὁ ὑπεράνω ἡμῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, περὶ τὸ ἐρείπιον τῆς Ἰπαπαντῆς (4) περιέχει τῆς ἐν Κήποις Οὐρανίας Ἀφροδίτης ἀφίδρυμα (5). Εἰς αὐτὸν, ταύτην τὴν νύκτα κατῆλθον ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως αἱ Ἀβήροφοροι διὰ τῆς ὑπογείου ταύτης διόδου, καὶ κατέθεσαν αὐτόθι τὰ μυστηριώδη κανᾶ, ἀντ' αὐτῶν ἄλλα τῇ Πολιάδι ἀνακομίσαται.

Ἀλλ' ἰδοὺ ἡμεῖς ἐν τῇ ἀγορᾷ. Ταύτην μᾶς ἀναγγέλλει ὁ χαλκοῦς οὗτος Ἑρμῆς, ὁ εὐγραμμὸς, ὁ εὐπερίγραφος, ὁ ἀγοραῖος ἐπιλεγόμενος, (6), καὶ ὁ παρ' αὐτῷ Πυλῶν (7), ὃν ἀνήγειρον οἱ Ἀθηναῖοι, νικῆσαντες τὸν Κάσσανδρον ἐν ἱππομαχίᾳ. Κατ' αὐτοῦ, φαίνεται, τὸ παράδειγμα ἐκδοθήσαν ἐπὶ Αὐγούστου, στοὰν τῇ ἀρχηγέτιδι Ἀθηνᾷ (8), διαμένουσαν μετὰ ταῦτα περὶ τὸ αὐτὸ μέρος, ἐκ δωρεῶν τοῦ Καίσαρος μέχρι καὶ νῦν, ὑπὸ τὴν οὐχὶ ὅλως ἀκατάλληλον ἐπωνυμίαν Πύλης τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ κατάγραφος δ' αὕτη στοὰ, ἡ πρώτη μετὰ τὸν Πυλῶνα (9), εἶναι ἡ Ποικίλη βεβαίως. α Προσέλωμεν οὖν τῇ διαοίᾳ καὶ εἰς τὴν στοὰν τὴν Ποικίλην. Ἀπάντων γὰρ ἡμῶν τῶν καλῶν ἔργων τὰ ὑπομνήματα ἐν τῇ ἀγορῇ ἀνάκειται (10). Οὐδ' ἐσμὲν μόνον ἐντὸς αὐτῆς· πολλοὶ ἄνδρες τὴν πληροῦσι περιπατοῦντες ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν στηλῶν τῆς, ἀλλ' αὐτοὶ ὀλίγον φαίνονται προσέχοντες εἰς τὰ θαυμάσια τῆς τέχνης, τὰ κοσμοῦντα τοὺς τοίχους αὐτῆς, εἰς τοῦ Μίκωνος τὰ μεγαλογραφίας, αἵτινες νέαν δόξαν προσέθησαν εἰς τοὺς ἐνδόξους θριάμβους τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Ἀμαζόνων καὶ τῶν Περσῶν (11),

(1) Τρεῖς σώζονται ἐν χώρᾳ. -- (2) Πλούτ. Θησ. 36. -- Πολυδ. Ζ, 13. -- (3) Πaus. Α, 14. (4) Ant. H. N. 1122. -- (5) Πaus. αὐτ. καὶ 19, καὶ 27. Ἀντὶ Περιόλου... τῆς ἐν Κ. Ἀφροδίτης οὐ πόρρω, γρ. Περιόλου... τῆς ἐν Κ. Ἀφροδ. οὐ πόρρω ἢ ἀντὶ οὐ πόρρω, καὶ δὲ αὐτοῦ, γρ. οὐ πόρρω δ' αὐτοῦ. - Ὁ Ἀπολλῶν. (ἐν Σουίδ. καὶ Ἀρπ. φ. Πανδῆμο) συγγείη τὴν Οὐρανίαν μετὰ τῆς Πανδῆμου, τῆς ἐν τῷ Ἰππολυτίῳ, πρὸς μεσημέριαν τῶν Προπυλαίων, καὶ ἐτυμολογίᾳ ταύτην ἐσφαλμένως. (6) Αυσ. Ζ. Τραγ. 33. - Πaus. Α, 15. -- (7) Πaus. αὐτ. Δημ. κ. Εὐέργ. καὶ Μνησιόβουλου, ἡ. - Ἀρπ. Σουίδ. Φωτ. φ. Ἑρμῆς. -- (8) C. J. G. 312, 476, 477. -- (9) Πaus. αὐτ. - Αυσ. αὐτ. -- (10) Αἰσχ. κ. Κτση. νδ. -- (11) Πaus. αὐτ. - Ἀριστοφ. Αυσ. ρ. 678. - Ἀβρ. Ζ, 16, 18. - Δίλιαν. Ζ. I, Ζ, 38 - Δημ. κ. Νεαίρ. λ'. --

εἰς τοῦ Πολυγνώτου τὴν ζωγραφικὴν Ἰλιάδα, ἐφ' ἃμιλλον τῆς ποιητικῆς κατὰ κάλλος καὶ ὕψος. Συνδιαλέγονται δὲ σπουδαίως, καὶ ἐρευνῶσι τὰ περὶ φύσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ προσωρισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κηρύττουσι τὴν ἀρετὴν ὑπερτάτον ἀγαθόν, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν παθῶν ἀπαλλαγὴν ὑπερτάτην σοφίαν (1), Χαίρετε, ὦ γενναῖοι τοῦ Ζήνωνος ὀπαδοί. Αἱ εὐγενεῖς σας μελέται θέτουσι τῶ ἀνθρώπου καὶ τοῖς λαοῖς τὴν πρώτην καὶ βεβαιωτάτην τῆς ἐλευθερίας κρηπίδα· διότι οὐδεὶς εἶναι τῶν ἄλλων ἐλεύθερος ὅστις εἶναι ἑαυτοῦ δούλος. Ἀλλὰ σήμερον μᾶς καλεῖ προβαίνουσα ἡ πομπή· δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ ἐμβριθῆ σας φιλοσοφήματα· Ἐς αὐρίον τὰ σπουδαία! Εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην ἦν ἐκατέρωθεν κοσμοῦσιν Ἑρμαῖ, ἀναθήματα ἰδιωτῶν καὶ ἀρχόντων (2), θαυμάσωμεν τὸ ζωπρὸν θέαμα χιλιάδων θεατῶν, σεσωρευμένων ἐφ' ὑψηλῶν ἰκρίων, ὧν τινὰ ἀλαζονικῶς, καὶ τοὺς Ἑρμαῖς ὑπεράρουσι (3). Παρ' αὐτὴν ἐκτείνεται ἡ Μακρὰ στοὰ (4), τὸ δ' ὀπισθεν τῆς στοᾶς ὑψηλὸν τοῦτο μέρος, μέχρις οὗ ἴδρυνται οἱ Τυρανοκτόνοι, καὶ μέχρις οὗ κατὰ τὸ Ἀνακείον καὶ τὸ πέρας τοῦ Κεραμεικοῦ ἄρχεται ἡ πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν ἀνοδος, εἶναι ἡ Ἀγοραῖος Κολωνός (5). Οἱ δ' ἐπ' αὐτοῦ ἰστάμενοι, κατὰ συστήματα συνειρωμένοι, καὶ ἐκ τοῦ ἐνδύματος πτωχοὶ τινες φαίνονται καὶ ἀποχειροβίωτοι, εἰσὶν ἐργάτης λαός, ἐκ τῶν δήμων συνελθόντες, καὶ περιμένοντες μίσθωσιν (6), διὰ τοῦτο ἀποβλέπουσι συνεχῶς εἰς τὸ σιαθηρικόν καὶ ὑδραυλικόν τοῦτο ὠρολόγιον, ὃ ἐφιλοτέχνησεν ὁ Μέτων ἐπὶ Περικλέους κατ' αὐτὸ τὸ χεῖλος τοῦ Κολωνοῦ (7) καὶ ὃ ἐπ' Αὐγούστου μετεσκευάσαν ὁ ἐκ Κυρῆστηνης Ἀνδρόνικος εἰς μνημεῖον κατέκοσμον.

Κατὰ δὲ τὸ κέντρον τῆς Ἀγορᾶς ποῖα κινήσεις καὶ ποῖα ζωή! Ὁ Ἀδριανὸς ἀνήγειρον εἰς ἐν μέρος αὐτῆς στοὰς, ναοὺς καὶ βιβλιοθήκας, ὅλην Ἀδριανουπόλιν (8), ἧς σώζεται ὁ περίβολος μετὰ κίωνων φουγίου λίθου. Πανταχοῦ δ' οἱ ἀγοράζοντες, ἢ περιφέρονται ὑπὸ τὰς πλατάνους ἢ ὁ Κίμων ἐφύτευσεν (9), ἢ, μετὰ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ἀγαλμάτων (10) κάθηνται ἐπὶ τῶν λιθίνων ἐδρῶν (11) ἢ πληροῦσι τὰ κουρεῖα καὶ τὰ μυροπώλια (12), συνήθεις τῶν ἀργῶν διατριβᾶς, πρὸ τῆς μεσημέριας μάλιστα, πληθούσης τῆς ἀγορᾶς (13). Οἱ ἐν τῷ κουρεῖῳ τούτῳ τῷ παρὰ τοὺς Ἑρμαῖς εἰσι Δεκελιεῖς (14), Πλαταιεῖς δ' οἱ παρὰ τὸν χλωρὸν τυρὸν (15), καὶ οὐ μακρὰν αὐτῶν εἶναι τὸ Χολαργεῶν ὁ κύκλος (16), ἐξῆς δὲ τὰ σκεῆ, καὶ τὰ σκόροδα, καὶ τὰ κρόμνα, καὶ ὁ λιβανωτός, καὶ τὰ

(1) Ἴδε Ἀβρίαν. Ἑγγ. Ἐπικτ. καὶ Διατρ. - Μαρκ. Αὐρ. - Σενέκ. κτλ. -- (2) Ἀρπ. φ. Ἑρμαῖ, - Αἰσχ. κ. Κτση. ν'. -- (3) Ἀθην. Δ, 19. -- (4) Σχλ. Ἀριστοφ. Ὀρν. 998. -- (5) Ἀβρ. Ἀλέξ. Ἀντιφ. Γ, 16. - Bekk. An. gr. I. 212. -- (6) Ἀρπ. φ. Κολωνίταις. - Πολυδ. Ζ, 132. - Ἡσυχ. φ. Ὀψ' ἦλθεσ. -- (7) Ἀριστοφ. Ὀρν. 998. Σχλ. αὐτ. - Σουίδ. φ. Μείτωων. -- (8) Πaus. Α, 18. -- Sprietian, Hadr. XX. - Στ. Βζ. φ. Ὀλόμπερον. -- (9) Πλούτ. Κίμ, 13. -- (10) Ξενοφ. Ἰππαρχ. 3. (11) Αυσ. Ζ, τραγῶδ. 10. -- (12) Δημ. κ. Ἀριστοφ. κδ'. - Αυσ. π. Ἀδύ. στ'. κτλ. -- (13) Αὐτ. ε'. -- (14) Ἐπιγραφὴ ἀρπῆτις εὐρεθεῖσα.

ἀρώματα, καὶ τὰ γέλη, (1), καὶ οἱ λοιποὶ ὄλοι τῶν ὠνίων κύκλοι (2), καὶ αἱ σκηναὶ (3), καὶ πανταχοῦ περίεξ ἡμῶν θόρυβος, καὶ κραυγαί· « Πρῶ εἰλαιον, πρῶ ὄχος, πρῶ ἄνθρακας, πρῶ ἄρτους! (4) Προσοχὴ μὴ ἀνατρέψωμεν τὸ φορτίον τῆς ἀροτοπώλιδος, καὶ μᾶς ὑβρίση ἢ λοιδώρος (5), ἢ μᾶς ἐγκαλέσ' εἰς τοὺς ἀγορανόμους (6). Ἐλθωμεν μᾶλλον εἰς τὰς μυρσίαιας, πρὸς τὴν καλὴν στεφανοπλόκον (7), ἧτις ἐρυθρῆ χαριστετέρα τῶν ῥόδων τις, ὅταν ἀποβλέπη ἐρωτικῶς πρὸς αὐτὴν ὁ γείτων αὐτῆς ὀρθοπώλης, μεταξὺ φύσων τὰς κίχλας ὅπως φαίνονται λιπαραὶ, καὶ διὰ πτερῶν ἐκ τῆς ῥόδου κατ' ὄμμαθους συνείρων τοὺς σπίνους, οὗς πωλεῖ ἐπτὰ εἰς τὸν ὄβολον (8). Παρ' αὐτοῖς κἀθηται καὶ εὐγενέστερος βιομήχανος, ὁ κιθαρωδὸς ἐκεῖνος, ὅστις χαίρει ὅτι ἡ ἐμπειρία του τοσοῦτους περὶ αὐτὸν συνάγει ἀκρατάς. Ἀλλ' ὁ κώδων φορεῖ ὁ ἀναγγέλλων ὅτι ἀνοίγονται τὰ ἰχθυοπωλεῖα, καὶ πάντες κατέλιπον τὸν κιθαρωδὸν, διότι τοῦτο ἐνταῦθα περιέμενον τὸ σημεῖον· πάντες, ἐκτὸς ἐνός, ὅστις, — ἦτον ἄρα ὁ μόνος φιλόμουσος ἐν αὐτοῖς; Ὀχι! ἦτον ὁ μόνος κωφός, καὶ δὲν ἤκουσε τὴν κροῦσιν τοῦ κώδωνος (9).

Μετὰ τῶν ἄλλων ἀνάγκη νὰ ἐγκαταλείψωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν παραγνωριζόμενον τρόφιμον τῶν Μουσῶν, διότι ἡ κεφαλὴ τῆς πομπῆς φθῆσα παρήλαξεν ἤδη τὸ Ἐλευσίνιον (10) περὶ τὸ ἔσχατον πέρασ τῆς ἀγορᾶς, καθ' ἣν περίπου θέσιν ἡ μικρὰ Μητρόπολις πολλὰ διατηρεῖ ἐντετειχισμένα Ἐλευσινιακὰ ἀνάγλυφα (11).

Ἄν ἦν ἡμέρα ἤττον ἐπίσημος, καὶ πρὸ πάντων ἂν ἦν μετὰ τὴν ἕκτην πρυτανείαν, ἵσως θὰ εὕρισκομεν διὰ σανίδων κεκλεισμένην τὴν ἀγορὰν (12). Ὁ ὄχλος θὰ συνέβριε ἐπίσης, ἀλλὰ, κατὰ φυλάς διαιρούμενος, διὰ δέκα εἰς τὸ σανίδωμα ἠνεωγμένων πυλῶν, καὶ οὐχὶ πρὸς ἀγορασμὸν ἢ πανήγυριν. Γέρων ῥακενδύτης ἀπαντᾷ παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀντιοχίδος ἀνδρα τὴν ὄψιν ἐπίστημον, καὶ προτείνει αὐτῷ ὄστρακον, α γράψον, τῷ λέγει, ἐνταῦθα τὸ ὄνομα Ἀριστείδης. — α Καὶ τί ἔχεις πρὸς τὸν Ἀριστείδην; ἐρωτᾷ ἐκεῖνος ἱλαρῶς μειδιῶν. — α Ἐνχοῦμαι νὰ τὸν ἀκούω πάντοτε δίκαιον. — α Καὶ γράφει ὁ Ἀριστείδης, καὶ τὸ ὄστρακον εἰς τὸν σωρὸν μετὰ τῶν ἄλλων ῥιφθὲν, ἀποτελεῖ τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν τῶν ἐξακισχιλίων. Ἀπέρχεσαι, ὦ δίκαιε, εἰς παραμυθίαν τοῦ φθόνου τῶν μικρῶν ἀντιπάλων σου (13),

ἀπέρχεσαι εὐλογῶν τὴν πατρίδα ἧτις σε ἀποβάλλει, καὶ διδάσκων δι' εὐγενοῦς παραδείγματος, ὅτι ὁ χρυστὸς ἀνὴρ ἀσκεῖ τὴν ἀρετὴν δι' ἑαυτὴν, οὐχὶ διὰ τὸν μισθὸν τις.

Ἐν τούτοις δ' ἡ ναῦς ἢ τὸν πέπλον φέρουσα, παραμείψασα μετὰ τὸ Ἐλευσίνιον τὸν παρακείμενον ναὸν τῆς Εὐλειθυίας (1), στρέφεται ἐφ' ἑαυτῆς καὶ διὰ τῶν ὑψηλοτέρων προΐουσα τῆς πόλεως διέρχεται πρὸ τοῦ Πρυτανείου (2), καὶ ὑπὸ τὰς Μακρὰς Πέτρας (3), τὴν βόρειον τῆς Ἀκροπόλεως ὄψιν, εἶτα δ' ἄλληλοδιαδόχως ὑπὸ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀργαίου (4), τὸ Ἀρακτεῖον (5), τὸ Πελασγικὸν (6), καὶ τὸ Σπήλαιον τοῦ Παρός (7), καὶ μετὰ ταῦτα ἐμπρὸς τῆς Θόλου (8), ἧς ἀνωτέρω ἴστανται τὰ ἀγάλματα τῶν Ἐπωνύμων ἡρώων τῶν δέκα φυλῶν, ἐμπρὸς τοῦ Βουλευτηρίου τῶν πεντακοσίων, τοῦ εἰς κοινὸν ἀρχεῖον (9) προωρισμένου Μητρώου, ἐν ᾧ κυλεῖ ὁ Διογένης τὸν πίθον του (10), καὶ τοῦ Πυθίου, ἢ ναοῦ τοῦ Πατρώου Ἀπόλλωνος (11) παρὰ τὴν στοὰν τῶν δώδεκα Θεῶν, καὶ ἐλθοῦσα ἐλλυμνίζεσθαι αὐθις ὑπὸ τὸν Ἄρειον Πάγον· ἢ δὲ πομπή, τὸν πέπλον μόνον λαβοῦσα, ἀνέρχεται πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, κάτωθεν αὐτῆς τῶν τυραννοκτόνων τ' ἀγάλματα καταλείπουσα.

Ἰδοὺ τὰ Προπύλαια ταῦτα (12), ἡ πολυτελής πεντάπυλος εἴσοδος, ἡ διαδεχθεῖσα τὴν τῶν Πελασγῶν Ἐννεάπυλον (13) καὶ δεξιῶς μὲν ἔχουσα τὸν ὠραῖον ναῖσκον, οὗ ἡ Νίκη, μετὰ τὸν ἐν Μαραθῶνι θρόνον, ἀπέθεσε τὰ πτερὰ τῆς, ἀριστερῶς δὲ τὸ οἰκημα τὸ περιέχον ἔργα μεγάλων ζωγράφων (14). Οὐδὲν προτείχιμα ἀποκρύπτει τὴν τῶν δωρίων καὶ ἰωνίων στοῶν αὐτῆς ἐναρμόνιον εὐκοσμίαν. Αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων ὀργισθεῖσαι ποτὲ ὅτι οἱ ἄνδρες τῶν προσείχον περισσώτερον εἰς τὸν πόλεμον παρὰ εἰς αὐτάς, ὑψώσαν κατ' αὐτῶν σημαίαν ἐπαναστάσεως, καὶ κατέλαβον τὴν Ἀκρόπολιν. Μάτην ἠγωνίζοντο οἱ ἄνδρες νὰ τὰς ἐκπολιορκήσωσι, διὰ πυρπολήσεως τῶν πυλῶν, διότι ἐκεῖναι γενναίως ἠμύνοντο, Ἀχελώους ὕδατος αὐτῶν καταχέουσαι. Ὁ Κινησίας ὁμῶς εἰς τῶν πολιορκητῶν, ἐπὶ πολὺ δὲν ἀντέσχεν εἰς τὴν αὐστηρότητα τοῦ πολεμικοῦ νόμου, καὶ ἐλθὼν ἐκάλεσε πρὸ τῶν πυλῶν τὴν καλὴν Μυρρίνην, καὶ ἐζήτησε διαλλαγὴν, καὶ τῇ ἐπρότεινε νὰ δραπετεύσωσιν εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Πανός, τὸ ὑπὸ τὰ Προπύλαια. Ἡ ἀστεία αὕτη τοῦ κωμικοῦ ἐπίνοια (15) θὰ ἦν ἀδύ-

(1) Πaus. A, 18. — Ant. Hell. II, 1061, 1062. — Ἐπὶ τῆς βεβαίως σχέσεως μεταξὺ τῆς ἀρχαίας Ἐλευθοῦς (Πίνδ. Ὀλ. ΣΣ, 42) καὶ τοῦ Ἐλευσίνιου. — (2) Πaus. A, 18. — (3) Ἐρυπ. Ἰων. 11, 51, 282, 937, 1400. — (4) Πaus. A, 18. — Ἡρόδ. Η, 53. — Ἐρυπ. A, 8. — (5) Πaus. A, 18. — Πολύβ. Στρατ. Α, 21. — Λουκ. Ἀλ. 42. — Δημ. π. Στεφ. ψευδ. ἡ. — (6) Θουκ. Β, 17. — Λουκ. Ἀλ. 47. — Δις κατ. 9. — Πολύβ. Η, 102. — (7) Πaus. A, 28. — Ἡρόδ. Στ. 105. — (8) Πaus. A, 5. — (9) Δημ. π. Περσέ. — (10) Διογ. Λαέρ. ΣΤ, 2, 22. — (11) Πaus. A, 18. — Ἀριστοτ. 3-Α. σ. 112. — Ἄρπ. φ. Ἀπολ. Π α τ ρ. — (12) Δημ. π. Συντ. 16. — Ἄρπ. — (13) Σουίδ. φ. Ἀπέδα. — Φαβορ. φ. Ἡπέδιζον. (Σχλ. Σοφ. Οἶδ. Κολ. 489. — (14) Πaus. A, 22. — (15) Ἀριστοτ. Αυσιστρ.

(1) Ἐβόλιος ἐν Πολυδ. Θ. 47. — (2) Πολυδ. Γ. 18. — (3) Ἄρπ. φ. Σκηναί. — (4) Ἄρπ. φ. Ἄρπ. 34. — (5) Λύτ. Βίβλ. 857. — (6) Λύτ. Σφ. 1406. — (7) Λύτ. Θεσμ. 448. — (8) Λύτ. Ὀρν. 1076. — (9) Περὶ Ἰάσου, Στρ. 1Δ. 2. — (10) Φιλίστρ. Σοφ. Β, 1, 5. — Ξενοφ. Ἰππαρχ. 3. — Κλήμ. Ἀλεξ. Πρωτ. σ. 13. — Ἀνθ. π. μυστ. λ'. — Λυσ. κ. Ἀνθ. κ. α. — Πλούτ. π. φυγ. 17. Τὸ ἔσχατος ἀνασκαρὲν χωρίον, τὸ πρὶν νομαζόμενον Πρυτανεῖον, ἦν περὶ τὴν Ἀγορὰν, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ αὐτοῖς εὐρεθεῖσαι ἐπιγραφαί. (11) Ἰδ. ἐμὴν πραγματείαν ἐν Journ. d. sav. Εἰρ. 1861. (12) Λεξ. Ἰστ. φ. Κ υ ρ ἰ α. — Σχλ. Ἄρπ. Ἰππ. 832. — (13) Πλούτ. Θεμιστ. 22. —

νατος, ἂν ἐξώθεν τῶν Προπυλαίων ὑπῆρχε καὶ ἄλλος περιβόλος. Ἡ πολυτελής δ' ἀναβάθρα περὶ ἧς οὐδὲν μνημεῖον ἢ συγγραφεῖς χωρίον τῆς κλασικῆς ἐποχῆς μαρτυρεῖ, ἠκοδομήθη ἐπὶ Ρομιτάκου ἀρχόντος (1), ὑπὸ Αὐγούστου καὶ Ἀγρίππου, ὧν τ' ἀγάλματα ἀνήγειρεν ὁ δῆμος εὐγνωμονῶν, ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν ἀνοδὸν ὑψηλοῦ τούτου βήθρου (2), καὶ χαλκοῦν προσέτι νόμισμα κόψας εἰς μνήμην τῆς κατασκευῆς αὐτῆς (3). ἠκοδόμησε δὲ τὰ προπύλαια ὁ Μνησικλῆς ἐν πέντε ἔτεσιν, ἀντὶ δώδεκα ἑκατομμυρίων δραχμῶν (4).

Ἀλλ' ἡ πομπὴ ἀναβαίνει
« Ὁψεσθε δέ· Καὶ γὰρ ἀνοιγομένην ἴδωμεν ἤδη τῶν Προπυλαίων » (5).

Ἰδετε τὴν θαυμαστὴν καὶ πολυῶμον ἄκραν (6), ἧτις ἐραμίλλως τῇ φύσει κοσμηθεῖσα ὑπὸ τῆς τέχνης, ἔστι πᾶσα ἱερὰ (7), πᾶσα ἀναθημάτων καὶ ἀγαλμάτων ἀνάπλευς, αὐτὴ ἀγαλμα καὶ ἀνάθημα τοῖς Θεοῖς (8). Οἱ Πελασγοὶ πρῶτοι τὴν ἰσοπέδωσαν (9) καὶ ἐτείχισαν, διὸ καὶ ἀφ' οὗ ἔτι ὁ Κίμων ἀνωκοδόμησε τὸ νότιον αὐτῆς τείχος (10), παρέμεινε τῷ βορείῳ ἢ ἐπωνυμία τοῦ Πελασγικοῦ, καίτοι μετὰ τὰ Μηδικὰ ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους διὰ παντοίων λίθων ἐν σπουδῇ ἐπισκευασθέντι (11). Ποῖα ἐκπληξίς τοῖς ὄρωσι, ποῖα θαύματα ὅπου τὸ βλέμμα στραφῆ! Ἀδύνατον νὰ ἐπιθεωρήσωμεν, οὐδὲ κἂν νὰ ἰδῶμεν, πάντα τ' ἀναριθμητὰ ταῦτα ἀριστουργήματα, ἀ παρήγαγε τῆς τέχνης ἡ ὑψηλοτάτη ἐμπνευσις καὶ τὸ καθαρῶτατον αἰσθημα. Ἀλλὰ πῶς ἐν βλέμμα κἂν νὰ μὴ ῥίψωμεν εἰς τὸν Προπύλαιον τοῦτον Ἐρμῆν καὶ τὰς σεμνὰς ταύτας Χάριτας; Ὁ γλύπτεις αὐτῶν εἶναι αὐτὸς ὁ Σωκράτης (12), ὅστις ἀπὸ τῆς ἀκρίβειας τοῦ ὑπερτάτου καλοῦ, ὑψώθη εἰς τοῦ ὑπερτάτου ἀγαθοῦ τὴν ἀδελφὴν ἔνοιαν. Παρ' αὐταῖς ἴσταται ἡ Κλειδοῦχος Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδίου (13), καὶ ἐντὸς τῶν Πυλῶν ἡ χαλκῆ Λέαινα (14) μνημεῖον πατριωτικῆς ἀρετῆς καὶ γυναικείου ἠρώ σμου. Ταύτην τὴν χαλκῆν Ἀθηνᾶν, ὑπὸ τὴν μεσημβρινὴν στήλην τῆς ἔσω στοᾶς, ἀνήγειρεν ὁ Περικλῆς εὐχαριστήριον τῇ Θεᾷ, ἣν ἐπωνόμασεν Ἰγελαν, διότι κατ' ὄναρ τῷ ἐδίδαξε πῶς νὰ ἰάνη ἕνα τῶν οἰκοδόμων τῶν Προπυλαίων, ἐκ τῆς ὀροφῆς αὐτῶν πεσόντα καὶ συντριβέντα (15). Εἰς τοῦ Κρησίλου τὸν χαλκοῦν ἐκεῖνον Διὶ τρεφῆν, τὸν κατατετοξευμένον, διακρίνονται τὰ τελευταῖα ἔργα τῆς σεβννυμένης ζωῆς (16). Πρὸς τὰ δεξιὰ ὁ μέγας χαλκοῦς ἵππος, ἐξ οὗ φαίνονται προκύπτοντες ὄπλοφόροι, εἶναι ὁ Δούριος, ἀνά-

θημα μὲν Εὐαγγέλου, ἔργον δὲ Στρογγυλιῶνος (1) πρὸς τ' ἀριστερὰ δὲ, τὸ μέγα χαλκοῦν τέτριππον εἶναι τὸ πρῶτον μνημεῖον μεγάλου πολεμικοῦ τῶν Ἀθηναίων κατορθώματος (2). Ποῖον δὲ θαῦμα καλλιτεχνίας ὁμοῦ καὶ χαλκοπτικῆς ἢ κολοσσαιᾶς αὐτῆς Ἀθηνᾶ, ἡ τεσσαρακοντάπηγος, ἧς ἡ αἰχμὴ καὶ ὁ λόφος προσλάμπουσιν ὑπὲρ τὸν Παρθενῶνα τοῖς καταπλεύουσιν ἐκ Σουνίου, ἧς δὲ τὸ ἀρειμάνιον ἦθος καὶ ἡ προτεταμένη ἀσπίς ἐμποιοῦσι τρόμον τοῖς κατὰ τῆς πόλεως ἐπερχομένοις ἐχθροῖς! Εἶναι τοῦ Φειδίου ἢ Πρόμαχος, ἢ ἐκ τῆς δεκάτης τῶν ἐν Μαραθῶνι λαφύρων κατασκευασθεῖσα (3). Τὴν μακρὰν δ' ἐκείνην τῶν συμπλεγμάτων σειρὰν, τὴν κοσμοῦσαν τὸ Κιμῶνιον τείχος ὑπὲρ τὸ θέατρον διὰ παραστάσεως τῶν μαχῶν κατὰ τῶν Γιγάντων, τῶν Ἀμαζόνων, τῶν Περσῶν καὶ τῶν Γαλατῶν, προσήνεγκε δῶρον ταῖς Ἀθῆναις ὁ μεγαλοπρεπὴς Ἄτταλος (4).

Ἀλλ' ἀπὸ τῶν λαμπρῶν καὶ μυρίων τούτων ἔργων τῆς γλυπτικῆς ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴν ἡμῶν τὸ θαυμάσιον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μεγαλοῦργημα, ὁ Παρθενῶν, ὅστις στέφει τὴν Ἀκρόπολιν ὡς ἡ Ἀκρόπολις στέφει τὴν πόλιν. Ὁ Ἰκτινος ἠκοδόμησεν αὐτὸν, ἀξίαν κατοικίαν τῆς περιφήμου χρυσελεφαντίνης Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου, καὶ οὐδέποτε ἡ τέχνη παρήγαγε τι ἐραμίλλων ἢ τοῦ ναοῦ τούτου ἢ τοῦ ἐνιδρυμένου ἀγάλματος. Ἡ ὄψις αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Προπυλαίων εἶναι πρὸ πάντων καταπληκτικὴ, διότι ὑπερέχον αὐτῶν καθ' ὅλον τὸ ὄψος των, παριστᾷ ἡμῖν συγχρόνως, ἐν ᾧ ἐισερχόμεθα, τὴν ἀνάπτυσιν δύο πλευρῶν του, μεθ' ὅλου τοῦ πλοῦτου τῶν κίωνων καὶ τῶν γλυφῶν αὐτῶν. Συμπληροῦν δὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ θέαν, ἐκτείνει πρὸς τ' ἀριστερὰ ἐπίσης τὰς δύο πλευρὰς του τὸ διὰ Καρυκτιδίων, δι' ἰωνικῶν κίωνων καὶ διὰ χαριεστάτων ἀνθεμίων περιττῶς κεκοσμημένον Ἐρεχθεῖον, ναὸς διπλοῦς, τὸ σεβασμιώτατον καὶ ἀρχαιότατον τῶν ἐγγυρῶν ἱερῶν, θέατρον τῆς ἐριδος μεταξὺ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς χώρας, περιέχον καὶ τοῦ μὲν τὸ φρέαρ καὶ τὰ τῆς θεῆς τριαίνης ἔχνη, καὶ τῆς δὲ τὴν ἐλαιάν, προμήτορα πάντων τῶν ἐλαιῶνων τῆς Ἀττικῆς, καὶ προσέτι τὸ οὐρανόθεν πεσόν ἐδος τῆς Πολιάδος, καὶ τοὺς τάφους τῶν γενεῶν Ἐρεχθέως καὶ Κέκροπος (5).

Ἀλλ' αἱ θυσίαι ἐπερατώθησαν, καὶ παρεδόθη ὁ πέπλος τῇ ἱερείᾳ. Τὸ τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος ἀφίδρυμα (6), τὸ πρὸ τοῦ Παρθενῶνος, ναὸς δὲν οὐ μέγας (7), οὐδὲν ἔχει ὅπως μᾶς ἀναγκαιότης. Περὶ δὲ τὸν ὀπίσω τοῦ Παρθενῶνος περιφερῆ ἐκεῖνον ναῖσκον τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Αὐγούστου (8) μηδὲν διατρέψωμεν. Εἶναι ἔργον δουλικῶν ἡμερῶν, καὶ προῖον δουλικῶν φρονήματος.

(1) Πaus. A, 28. — Ἡρόδ. Ε, 77. — (2) Πaus. A, 28. — Δημ. Περσέ. φ. — Ζώσιμ. Ε, 6. — (3) Πaus. A, 28. — Πλούτ. Ἀντωνίν. 60. — (4) Πaus. A, 26, 27. — Ant. Hell. I, N. 56-60. — Tbiersch, Ueb d. Erechtheion, in den Abb. d. Muench. Acad. 1843. — Πρακτ. τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθ. ἐπιτρ. 1833, κτλ. — (5) Πaus. A, 23. — (6) Σωζόμενα λείψανα. — (7) C. J. N. 478. — (8) Πaus. A, 21, 22. —

(1) Ἐπιγραφή ἐν Ἀκροπ. — (2) Πaus. A, 22 C. I. 309. — (3) Beulé, les Monnaies d'Athènes, σ. 394. — (4) Ἄρπ. φ. Προπύλαια τ α τ α τ α. — (5) Ἄρπ. φ. Ἰππ. 1326. — (6) Λύτ. — (7) Δημ. Περσέ. φ. (8) Ἀριστοτ. Παναθην. σ. 149. — (9) Ἰδ. σελ. 19, σημ. 12. — (10) Πaus. A, 28. — (11) Θουκ. Α, 93. — (12) Πaus. A, 22. — (13) Ἄρπ. φ. Θεσμ. 1136. — 1142. — ΠΙ. 35, 54. — (14) Πaus. A, 23. — (15) Πλ. Περ. 13. — ΠΙ. 22, 40. — 34, 19. Πανν. Α, 23. Ant. Hell. I, N. 43. — (16) Πaus. A, 22. — ΠΙ. 34 19. — Ant. Hell. I, N. 42. — (17) Πaus. A, 23. — Σχλ. εἰς Ἄρπ. φ. Ὀρν 1128. — Ἡρόδ. φ. Δούριος. — Ant. Hell. I, N. 41.

Ἄφ' οὗ λοιπὸν ἔρημος ἔμεινε ἡ Ἀκρόπολις, κα-
ταλίπωμεν αὐτὴν καὶ ἡμεῖς· καὶ, ἂν πρὸ τῶν ἱερῶν
τῆς Γῆς καὶ Χλόης, τῆς Παρθένου Ἀγροδότης,
καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ (1) διαβάντες, ἐπισκεφθῶμεν
τὴν κορυφὴν τοῦ Μουσείου, ὅπου ἐτάφη Ἀντίγονος
ὁ Φιλόπαππος, ὁ ἔγχονος τοῦ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων
ἐκθρονισθέντος βασιλέως τῆς Κομμαγηνῆς, ἐξομεν
χαρμόσυτον θέαμα, ἀφ' οὗ ἐπῆλθεν ἡ νύξ, τὸν ἐξ
Κεραμεικῶν ὄλον διατρεχόμενον ὡς ὑπὸ μυριάδων
διαττόντων ἀστέρων, ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Προμηθεΐως
ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ μέχρι τοῦ Διπύλου (2), διότι εἰς
συμπλήρωσιν τῆς πανηγύρεως τελεῖται αὐτόθι νυκτε-
ρινὴ λαμπαδικηρία (3).

Ἐὰν δὲ θέλωμεν νὰ ἰδῶμεν τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα
ἐκ τοῦ Λυκαβητοῦ, ὡς ὁ Μέτων τὸν ἐβλεπεν (4), ἀ-
ναβῶμεν ἄμ' ἔω κάτωθεν τοῦ Μουσείου τὸν ὄμαλόν
ἐκείνον λόφον, ὅστις εἶναι ἡ Πηνύξ. Ἡ θέσις εἶναι ὑ-
ψηλὴ, ὡς περὶ τῆς Πηνυκῆς μαρτυρεῖται (5), καὶ ὡς
ἐκείνη, προσεχῆς τῷ Μουσεῖῳ καὶ τῇ ἀγορῇ πρὸς
τὴν Πειραικὴν πύλιν (6), καὶ ἀφορῶσα, ἡ μόνη μά-
λιστα ἀφορῶσα συγχρόνως πρὸς τὰ Προπύλαια, τὴν
Θάλασσαν καὶ τὸν Ἄρειον Πάγον (7), καὶ προσέτι,
ὡς ἦν ἡ Πηνύξ, πλήρης λάκκων, πιθακνίων καὶ οἰκο-
πέδων (8)· καὶ ὡς εἰς ἐπίμετρον ἀποδείξω, ἰδοὺ
προσक्रουεῖ ὁ πούς ἡμῶν εἰς ἐνεπίγραφον λίθον, φέ-
ροντα ἐν ἀρχαίῳ γράμμασι τὰς λέξεις· α' Ὀρος
Πηνυκος β' (9). Εἰς τούτου τοῦ λόφου τὴν κορυφὴν
αὐτεπυκνοῦτο τὸ πάλαι ὁ δῆμος, ἀφ' οὗτοῦ ὁ Κλει-
σθένης ἴσως, ἐκ τῆς ἀγορᾶς μετέφερον αὐτόθι τὴν
ἐκκλησίαν (10). Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς κατέστρεψε
τὸ ἀφελῶς μεγαλοπρεπὲς τούτου ἀνάκτορον τῆς κυ-
ριαρχίας τοῦ δήμου, ὅταν ὠχύρου τὴν πόλιν, καὶ διή-
γαγε τὸ τείχος (11) δι' αὐτοῦ τοῦ τόπου τῶν συνε-
λεύσεων, εὐθὺς ὀπίσω βῆμα τοῦ πρώτου ἐπι-
φανέστερον, ἰσοπεδῶσας τὴν ὑπ' αὐτὸ κλιτὴν, τοὺς
ὀγκώδεις λίθους, οὓς οὕτως ἐξῆγεν, εἰς ἔρεισμα τῆς
νέας πλατείας μεταχειρισθεῖς, καὶ ἐξ αὐτοφουῶς βρά-
χου τὸ μέγα βῆμα λαξεύσας, ὡς οἰωνίζομενος ἄσει-
στον τὴν κρηπίδα τῆς τοῦ λόγου ἐλευθερίας. Ὄταν
ἡμῶς οἱ μεταγενέστεροι εἶδον δὺω βήματα, ὧν τὸ
μὲν ἄνω, καὶ ἐπιβλέπον τὴν θάλασσαν, ἀφ' οὗ εἶχε
καταπέσει τὸ τείχος, τὸ δὲ κάτω, καὶ ἀποβλέπον
πρὸς τὴν ξηρὰν, ἐμυθολόγησαν τότε ὅτι οἱ Τριά-
κοντα ἀπέστρεψαν αὐτὸ ἀπὸ τῆς θεᾶς τῆς εὐρείας
θαλάσσης, ἧτις κῆρυκε καὶ ἐξῆρε τῶν Ἀθηναίων τὸ
φρόνημα, καὶ ἐξέκαε παρ' αὐτοῖς τὸν ἐμφυτον ἔρωτα

τῆς ἐλευθερίας. Ἐλεγον δὲ ταῦτα, ὡς ἂν ἦν δυνατὸν
ἐκ τοῦ ἄνω βήματος νὰ ἐφάνετο ἡ θάλασσα, ἐν ὅσῳ
ἔτι τὸ τείχος διήρχετο ὀπίσω αὐτοῦ, ἢ ὡς ἂν ἦν ἀ-
ναγκαῖον εἰς τ' ἀληθῆ ἐγκλήματα τῶν αἰμοδόρων ἐ-
κείνων τυράννων νὰ προστεθῶσι καὶ ἕτερα φανταστά,
ὅπως καταστήσωσι τὴν μνήμην αὐτῶν ἀποτρόπαιον.

Ἄλλοτε ἦν ὁ βράχος οὗτος τῷ πολιτικῶν κέντρον
τῆς οἰκουμένης. Ὄταν ἤρετο σημεῖον ἐν ἀγορᾷ (1)
καὶ ἐκκρύπτετο ἐκκλησία, ἔσπευδεν ἐνταῦθα ὁ δῆ-
μος ὁ κυματορώξ (2), τὸ μεμιλωμένον φεύγων σχοι-
νίον (3), καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπιθυμῶν τὸ τριώβολον (4),
καὶ καταλάμβανε θέσεις ἐπὶ τῶν πετρῶν (5),
τὸ πρῶτον ἐύλορον τοῖς Πρυτάνεσι καταλείπων (6).
Ἄμα δ' ὁ κήρυξ, τὸ καθάρσιον ὕδωρ περιαγαγὼν (7),
κῆχετο εἰς τὸν Ἰπατον Δία, ὅστις ἦν ἰδρυμένος παρὰ
τὸ βῆμα (8), καὶ ἀρᾶς εἰπὼν κατὰ τῶν πονηρῶν
καὶ τῶν δωροδόκων (9), ἠρώτα εἰς ἀγορεύειν βου-
λεται· τότε φωνὴ βροντώδης ἀντήχει ἀπὸ τοῦ
βήματος, πόλεμον ἢ εἰρήνην τοῖς Ἕλλησιν ἐπισείου-
σα, καὶ ὑπέφρισε τὸ ἀκροώμενον πλῆθος, ὡς ὁ πόν-
τος ὑπὸ πνεῦμα ἀνέμου (10), καὶ ἐκινεῖτο ἡ Ἑλλάς
καὶ ἔτεινον τὸ οὖς τὰ ἔθνη, ὧν ἡ τύχη ἐνταῦθα ἐκρί-
νετο. Ἐκτοτε ἔρημος ἦν ἡ Πηνύξ, καὶ βωδὸς ἦν οὐ-
τος ὁ λίθος, μέχρις οὗ ἐθέρμανεν αὐτὸν αὐθις ἡ πρώ-
τη τῆς ἐλευθερίας ἀκτίς, καὶ, ὡς εἰς τὸν τοῦ Μέ-
μνονος, τῷ ἀπέδωκε τὴν φωνήν.

Ἐν ᾧ δ' ἐνταῦθα κρατεῖ τοῦ βήματος (11) ἡ πο-
λιτικὴ σπουδαιολογία, ἐκεῖ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν χρη-
σιμοδοτεῖ ἡ τοῦ δράματος Μούσα, οὐχὶ ὅπου κάμ-
πονται αἱ συχναὶ ἐκεῖναι ἀψίδες τοῦ Ὀδείου, δ' ὁ
βαθύπλουτος Ἡρώδης ἀνήγειρε τῇ μνήμῃ τῆς γυναι-
κὸς τοῦ Ῥηγίλλης (12), ἀλλὰ μετὰ τὴν στοᾶν τοῦ
Εὐμένους (13), ὑπὲρ τὰς Λίμνας, ὅπου περὶ τὸ νῦν
Νοσοκομεῖον ἦν τὸ Ληναῖον περιέχον χρυσελεφάντι-
νον τὸν Διόνυσον, περίφημον ἔργον τοῦ Ἀλκαμέ-
νου (14). Ἐνταῦθα κατὰ χρόνους τακτοῦς ἰδίως δ'
ἐπὶ τῶν μεγάλων Διονυσιακῶν ἑορτῶν, συρρέουσιν ἔω-
θεν (15), αἱ τρεῖς μυριάδες τῶν Ἀθηναίων (16), καὶ
οὐ μόνον οἱ πολῖται, οἵτινες τὸ Θεατρικὸν διώβολον
λαβόντες (17), δίδουσιν αὐτὸ τῷ θεατρῶνι εἰς εἰσι-
τήρια, ἀλλὰ καὶ πλείστοι ξένοι ἐρχόμενοι τότε νὰ
προσφέρωσι ταῖς Ἀθήναις τὸν φόρον τῆς ὑποταγῆς
καὶ τοῦ θαυμασμοῦ τῶν (18). Ἠδὴ καταλαμβάνον-
ται τὰ ἐδώλια, καὶ ἐπὶ μαλακῶν προσκεφαλαίων (19)
καθεζόνται οἱ μὲν ἄρχοντες μετὰ τῶν ξένων πρέσ-
βειων εἰς τὰς πρώτας κερκίδας (20), οἱ πολῖται καὶ

(1) Αὐτ. 30. -- (2) Ἄρσφ. -- Σουβ. -- Πούγ. -- Φώτ. -- Φαβορ. φ. Λαμπηγορία. -- Bekk. Anecd. gr. I. 277. -- (3) Φιλὸχ. ἐν Σουβ. φ. Μ ε τ ω ν. -- (4) Πλούτ. Νικ. 7. -- Ἄρσφ. Ἰππ. 312 κτλ. -- (5) Πλούτ. Θερ. 27. -- Θερ. 19. -- (6) Δουκ. δις κατ. 9. -- Ἄρπ. φ. Π ρ ο π ὕ λ α ι α τ α ὕ τ α. -- Αἰσχ. Πρ. προσβ. κέ. -- Ἄρσφ. Ἰππ. 812. -- Πλούτ. Θερ. αὐτ. -- (7) Αἰσχ. κ. Τιμάχ. κέ. -- Ἄρσφ. Ἐκκλ. 224. -- Ἰππ. 799. -- (8) Αἰν. Αελλ. II, N. 889. -- (9) Πλούτ. Σόλ. 30. -- Ἄρπ. φ. Π ἄ ν δ η μ ο ρ ι. -- (10) Φιλὸχ. ἐν Σουβ. φ. Μ ε τ ω ν, καὶ τὰ σωφ. Γχη.

(1) Ἄρσφ. Θερ. 278, μετὰ Σχλ. -- (2) Αὐτ. Ἰππ. 41. -- (3) Αὐτ. Ἀχρν. 22, μετὰ Σχλ. -- Πολυδ. Η, 102. -- (4) Ἄρσφ. Ἐκκλ. 284, 315, 114. -- (5) Αὐτ. Ἰππ. 783. -- (6) Αὐτ. Ἀχρν. 27. -- (7) Αἰσχ. κ. Τιμάχ. ζ'. -- (8) C. J. N. 493. -- (9) Δεῖν. κ. Ἀριστ. στ'. -- (10) Δημ. Περσ. βγ'. -- (11) Ἄρσφ. Εἰρ. 679. -- (12) Πλουτ. Ζ'. 20. -- (13) Vitr. V. 9. -- (14) Πλουτ. Α. 20. -- (15) Ἄρσφ. Ὀρν. 784. -- Αἰσχ. κ. Κτησ. κέ. -- (16) Πλάτ. Συμπ. [17] Πλάτ. Συμπ. 4, Πηθ. νῶς ὄχι ὄλοι ἰμοῦ. -- (18) Οὐλπ. εἰς Δημ. Ὀλυμπ. Α, α. -- (19) Ἄρσφ. Ἀχρν. 510. 650, μετὰ Σχ. -- Ἰσοκρ. π. Εἰρήν. 29. -- (20) Αἰσχ. κ. Κτησ. κέ. -- Περσ. βλῆ. -- Θέρ. Χαρ. Β.

αἱ πολῖτιδες ἐν ταῖς μέσαις (1), οἱ δὲ λοιποὶ ξένοι εἰς τὰς τελευταίας (2), καὶ οἱ δούλοι ἴστανται ὄρ-
θοι εἰς τὴν ὑπεράνω τοῦ κοίλου στοᾶν. Ὁ Χορὸς ἦδη προχωρεῖ ὑπορχοόμενος, καὶ ἄδων περικυκλοῖ
τὴν Θυμέλην. Ἡ αὐλαία καταβιβάζεται. Ἐνδοξὸς
ἡμέρα διὰ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν! Ἀπὸ κοθόρου
ὁμιλοῦσι τῶν Θεῶν τὴν γλῶσσαν τὰ ἀνθρώπινα πάθη,
καὶ ἐρμηνεῖς αὐτῶν εἰσὶν ὁ βαθὺς Σοφοκλῆς, ὁ τρυ-
φερός Εὐριπίδης, ὁ δρμύς Ἀριστοφάνης. Ἐφ' ἡμέρας
τινάς (3) διήρκει ἡ εὐγενὴς αὐτῆ τῶν ὑψίστων ἐμ-
πνεύσεων σταδιοδρομία, ἧς ἄθλα εἰσὶν αἱ τῶν λαῶν
ὄλων χειροκροτήσεις, καὶ δοῦξ δι' αἰῶνων ἀθάνατος.
Μεγάλη πρὸ πάντων εἶναι ἡ χαρὰ τοῦ Χορηγοῦ,
ὅστις ἰδίᾳ δαπάνη συνήγαγε καὶ ἐδίδαξε τὸν χορὸν
τοῦ νικῆσαντος δράματος, διότι ἡ νίκη κυρίως εἰς
αὐτὸν ἀναφέρεται, καὶ εἰς αὐτὸν δίδεται τὸ ὑλικὸν
αὐτῆς βραβεῖον, ὁ Τρίπους. Τούτου αὐτοῦ πρὸς τιμὴν
ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς φυλῆς ἡ ἀνίκη καὶ ὑπὲρ ἧς ἐδα-
πάνησεν, ἀνατίθησι τοῖς Θεοῖς ἐπὶ περιφανοῦς τινας
βράσεις, ἧς πολλάκις καὶ ὄλου ναῖσκου δίδωσι σχῆ-
μα διαστάσεις (4). Οὕτως ἐπὶ Ἀλεξάνδρου διεκό-
σμησεν ὁ Θρασύλλος εἰς περικαλλῆς μνημεῖον τὸ
σπήλαιον τοῦτο τὸ ὑπὲρ τὸ Θέατρον (5), καὶ ἕτερον
πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀνήγειρον τοὺς ὑπὲρ τὸ σπή-
λαιον δὺω κίονας, καὶ ὁ Λυσικράτης τὸ χαριέστατον
ἐκεῖνο στογγύλον ναῖδιον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς πρὸς τὸ
Πρυτανεῖον (6), ἧτις ἐκ τῆς σειρῆς τῶν κοσμοῦντων
αὐτὴν τοιούτων μνημείων ὠνομάσθη ὁδὸς τῶν Τρι-
πόδων (7).

Δι' αὐτῆς ἀπέρχονται οἱ πλείστοι τῶν θεατῶν
πρὸς τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Ἄλλ' ἡμεῖς πορευθῶ-
μεν τὴν πρὸς τὴν Ἐνεάκρουνον, τὴν πηγὴν ἢν ἐκό-
σμησαν οἱ Πεισιστρατιδαὶ ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἰλισσοῦ,
ἧτις δὲ πρὶν καὶ μετὰ τὴν ἀκμὴν τῶν Ἀθηναίων ἐλέ-
γετο Καλιφόρη (8). Καὶ πέραν μὲν αὐτῆς βλέπο-
μεν ἐπὶ τῶν λόφων τοὺς ναοὺς τοῦ Εὐκλείεως,
τῆς Δήμητρος, καὶ τοῦ Τριπολέμου (9), ἐντεῦθεν
δὲ τὸ Ὀδεῖον, ὁ φηκοδόμησεν ὁ Περικλῆς ἐκ τῶν ζύ-
λων τοῦ Περσικοῦ στόλου, τῶν ἐκβρασθέντων εἰς
τὴν παραλίαν (10), πολυέδρον καὶ πολύστυλον μετὰ
περιφεροῦς ὀροφῆς, κατὰ τὸ σχῆμα μάλιστα τῆς
τοῦ Ξέρξου σκηνῆς (11) διὰ λόγους ἀκουστικούς.
Ἄλλ' ἀντὶ πρὸς ταῦτα, στραφῶμεν μᾶλλον πρὸς
τὸν παρακείμενον περιβόλον τοῦ Ὀλυμπίου, τοῦ
μεγαλοπρεπεστάτου διπεριπτέρου ναοῦ, εἰς οὗ τὴν
οἰκοδομὴν τοσοῦτοι αἰῶνες συνετέλεσαν, καὶ το-
σοῦτοι συνεισέφερον ἡγεμόνες, ἀπὸ Δευκαλίωνος
μέχρις Ἀδριανοῦ (12). Ἄλλ' ἀποφύγωμεν τὴν ἀλα-
ζόνα ταύτην πύλιν, ἐφ' ἧς ὁ Ῥωμαῖος οὗτος διὰ τινὰ
μικροφιλοτίμητα δῶρα ἀξιοῖ μετὰ κόμπου νὰ ἐξώσῃ
τὸν Θεσέα ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ νὰ σφετερισθῇ τὰς με-

γάλας σελίδας τῆς ἱστορίας τῶν (1). Ἐξέλθωμεν
μᾶλλον τῆς πόλεως παρὰ τὸ Πύθιον (2) καὶ παρὰ
τὸ Δελφίνιον, τὸ δικαστήριον τῶν ἐνδίκων φόνων (3),
ἀπέναντι τῆς Θεάτρον πολυτελεστέρως ἐκείνης χα-
ράδρας, ἧτις εἶναι τὸ στάδιον τὸ Παναθηναϊκόν. Ὁ
Λυκούργος διεσκεύασεν αὐτὸ πρῶτος τοῖς γυμνασίοις
ἀγῶσι, μετὰ ταῦτα δὲ διεκόσμησεν αὐτὸ πλουσιώ-
τατα Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς, δαπανήσας τὸ πλείστον
τῆς Πεντελιτῆς λατομίας (4).

Δροσεραὶ εἰσὶ κατὰ τὴν δειλὴν αἱ ὄχθαι τοῦ Ἰ-
λισσοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν ὠραῖος διαπρέπει ἐφ'
ὕψηλοῦ ὀναὸς τῆς Ἀγροτέρας Ἀρτέμιδος (5). Προ-
σαναβῶμεν τὸν ροῦν περιδιαβάζοντες, καὶ πρὸς τῷ
βωμῷ τούτῳ εὐξώμεθα ταῖς Μούσαις (6), ἴσως ἐπι-
νεύσει αὐτῶν ἐντύχωμεν ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ ἐκείνην
πλάτανον τῷ Σωκράτῃ μετὰ τοῦ Φαίδρου παρὰ τὸν
εὐσομαν ἄγνον ἐπὶ τῆς πόης καθήμενον, τοὺς γυ-
μνοὺς πόδας εἰς τὸ δροσερὸν ὑδάτιον λούοντα (7),
καὶ ἐν ἀφελείᾳ λόγῳ τὰ ὑψηλότερα τῆς σοφίας καὶ
τῆς ἀρετῆς διδάγματα ἀρηγοῦμενον.

Ἀλλὰ μεταξὺ βαδίζοντες, ἀφίχθημεν κατὰ τὴν
Ἐκκλησιαστικὴν περιβόλον σχολῆν. Ἴον παρακείμενον
μέγαν τοῦτον περιβόλον τοῦ Ἀυκεῖου Ἀπόλλω-
νος (8) διεκόσμησαν ὁ Πεισίστρατος, ὁ Περικλῆς,
καὶ ἔσχατος ὁ Λυκούργος, εἰς πολυτελεῆς Γυμνάσιον
ἀσκήσεων στρατιωτικῶν καὶ σωματικῶν, καὶ εἰς αὐ-
τοῦ τοὺς τερπνοὺς περιπατοῦς ὁ μέγας Ἀριστοτέλης
ἔνασκει τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν (9), ὑψῶν αὐτὴν
ἀπὸ τῆς ὕλης εἰς τὰ αἴθλα, ἀπὸ τῶν ὑστέρων εἰς τὰ
πρότερα, ἀπὸ τῆς πλάσεως εἰς τὸν πλάστην.

Τοῖς Περιπατητικοῖς δὲ καὶ ἡμεῖς συγγενόμενοι,
μὴ ὀκνήσωμεν πρὸς τὸν περαιτέρω περιπάτον. Τὸ
σύνδενδρον τοῦτο χωρίον (10), τὸ ὑπὸ τὸν τάφον τοῦ
Ἰσοκράτους (11), εἶναι τὸ Κινόσαργες, γυμνάσιον
καὶ αὐτὸ, ἐν ᾧ ἀσκοῦνται οἱ νόθοι, ἀλλὰ νόθοι ὡς ὁ
Θεμιστοκλῆς (12), οἱ ἡμιπολιταὶ τῶν Ἀθηναίων, καὶ
ἐν ᾧ φιλοσοφοῦσιν οἱ οὐχ ἦττον νόθοι τῆς Σωκρατι-
κῆς σοφίας θιασῶται, οἱ μετὰ τὸν Ἀντισθένη τὴν λα-
τρεῖαν τῆς ἀκράτου ἐλευθερίας μέχρι τῆς κωνικῆς
ἐκφυλισάντες ἀναίδεις (13). Τὸ χωρίον τοῦτο, ἰε-
ρόν ἄλλοτε τοῦ Ἡρακλέους (14), τοῦ ἥρωος τῆς σω-
ματικῆς δυνάμεως, μετεποιήθη εἰς Μονὴν τῶν Ἀ-
σωμάτων δυνάμεων, ὅταν καὶ τὸ ὄλον θρησκευμα
ἀπὸ ὑλικῆς ὑψώθη εἰς αἴθλον. Ἐνταῦθα, ὅταν ἐπανήλ-
θον τροπαιοῦχοι ἐκ Μικραθῶνος, ἐστρατοπέδουσαν οἱ
Ἀθηναῖοι (15), ὅπως καλύπτωσι διὰ ξηρᾶς τὴν πό-
λιν, καὶ ἐπιβλέπωσιν ἐξ ὕψους τὸ Φάληρον πρὸς ὃ
ἔπλεον ὁ στόλος τῶν Μήδων.

[1] Αἰσχ. κ. Κτησ. αὐτ. -- Ἄρσφ. Ἰππ. 704. -- [2] Ἄρσφ. Ἐκκλ. 23, μετὰ Σχλ. -- [3] Πολυδ. Θ. 44. -- [4] Πλούτ. Εἰ. πρσβ. πολιτ. 3. -- Αὐτ. π. φ. 10. -- [5] Αὐτ. Νικ. 3. -- [6] C. J. N. 224. -- [7] Αὐτ. Ν. 221. -- [8] Πλουτ. Α. 20. -- [9] Θουκ. Β. 13. -- [10] Πλουτ. Α. 14. -- [11] Vitr. V, 9. -- [12] Πλούτ. Περ. 13.

[1] Ἄρσφ. Π. λιτ. Ε, 11. -- Vitr. VII, Prae - Πλουτ. Α. 18. -- [2] Αἰ ἐπὶ τῆς Πύλης ἐπιγραφαί. -- [3] Θουκ. Β. 15. -- Πλουτ. Α. 19. -- Στρεβ. σ. 404. -- [4] Πλουτ. αὐτ. καὶ 18. -- Δημ. κ. Ἀριστοκρ. κατ'. -- Αὐσ. π. Ἐρ. π. φ. -- [5] Πλουτ. Α. 19. -- [6] Αὐτ. -- [7] Αὐτ. -- [8] Πλάτ. Φαῖδρ. σ. 219, 230. -- Μάξ. Τύρ. 24, 4. -- [9] Μάξ. Τύρ. αὐτ. -- [10] Cir. Α. 230. -- I, η. -- Διογ. Α. Ε, 2. -- [11] T. Tiv XXXI, 24. -- [12] Ψ. Πλούτ. Β. I' P. Ἰσοκρ. -- [13] Πλούτ. Θερ. I. -- [14] Διογ. Α. ΣΤ', 13. -- [15] Ἡρόδ. Ε, 63. -- Ἀθήν. ΣΤ, 6. -- Πλούτ. αὐτ. -- [16] Ἡρόδ. ΣΤ, 116. --

Ἡ ἐξακολούθησις τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἤθελε μᾶς φέρει εἰς τοὺς ἐν Ἀλωπεκῇ ὠραίους Κήπους (1) τῆς Αφροδίτης, ὧν κατὰ μέρος διετηρήθη ἐν τοῖς Ἀγγελοκήποις καὶ ἡ καλλονὴ καὶ τὸ ὄνομα. Ἀλλ' ἂν πρὸς δυσμᾶς στραφέντες, ὑπὸ τὰς δενδρόστοιχίας τῆς λεωφόρου τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Σταδίου, α πορευθῶμεν ἐκ *Λυκείου εὐθὺς τῆς Ἀκαδημίας τὴν ἔξω τείχος ὑπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος*, θέλομεν, ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Σωκράτους κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν βαίνομεν (2), ἀριθῆθ' ἕως τῆς εἰς τοὺς δύο γυμνοὺς γηλόρους, ὧν ὁ μὲν ἀφιέρωται ταῖς *Εὐμερίαις*, ὁ δὲ τῷ *Ἰππίῳ Ποσειδῶνι* (3), δοξασθεὶς διὰ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Οἰδίπου, καὶ μάλιστα διὰ τῆς μουσικῆς τοῦ Σοφοκλέους. Τὸ δ' ὀπίσω αὐτῶν τερπνὸν καὶ σύμφυτον ἐκείνῳ ἄλλος (4), εἶναι ὁ κήπος τοῦ Ἐκαδήμου, ὅστις διετήρησε μέχρις ἡμῶν τὸ περιφρῶν αὐτοῦ ὄνομα, δι' ὅλων τῶν αἰώνων τοῦ σκότους καὶ τῆς δουλείας. Ἐκεῖ, μεταξὺ τῶν βωμῶν τῆς Ἀθηνᾶς, τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Ἑρωτος (5), ὑπὸ τὰς εὐσκαίους πλατάνους, καὶ παρὰ τοῦ Κηρισσοῦ τὰς *ἄβητους καὶ νομάδας ῥοὰς* (6), ἀνὴρ πολιὸς, διὰ τοῦ φλογεροῦ βλέμματός καὶ διὰ τῆς χειρὸς δεικνύων τὸν οὐρανόν, ἐξηγεῖ εἰς ἐνθουσιῶσαν ὁμήγουριν, διὰ φωνῆς ἧς ἡ γλυκύτης ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν ἀηδόνα, τὴν πλάσιν διὰ τοῦ πλάστου, τὰ ὕστερα διὰ τῶν προτέρων, καὶ κηρύττει μόνῃ ἀλήθειαν τὴν ἰδέαν, τὰ δ' ὄντα σκιας αὐτῆς καὶ εἰκόνας, καὶ διὰ τῆς προφητικῆς ἐμπνεύσεως τῆς μεγαλοφυΐας διαδύπει ὑποφώσκουσαν τὴν πρώτην αὐγὴν τῆς πολυφώτου ἡμέρας, ἧτις μετ' αἰῶνας μέλλει δι' ἀποκαλύψεως νὰ ἐπιλάμψῃ ἐπὶ τὴν γῆν. Ἡ Ἀκαδημία καὶ τὸ Λύκειον, ὡς κείναι εἰς τὰ δύο ἀντίθετα ἄκρα τοῦ κύκλου τῆς πόλεως, οὕτω κατέχουσι καὶ τὰ δύο πέρατα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, καὶ αἱ διδασκαλαὶ αὐτῶν ἀλλήλας συμπληροῦσαι, διὰ τῆς πράξεως τὴν θεωρίαν, τὴν πείραν διὰ τῆς ἐμπνεύσεως, ἀπαρτίζουσι τὸν χρυσοῦν κύκλον τῆς ὑπερτάτης ἀληθείας, πρὸς οὗ τὴν περιφέρειαν τείνουσιν ὡς ἀκτίνες πάντα τῆς γῆς τὰ φιλοσοφήματα.

Ποῖοι χρόνοι καὶ ποῖα θύματα! Ὅπου στραφῶμεν φιλόσοφοι συζητοῦσι τὰς ἀνωτάτας θεωρίας ὧν ποτε ἐπελήφθη ἀνθρώπινος νοῦς, πολιτικοὶ ἄνδρες μεγαλύνουσι δι' ἀρετῆς καὶ συνέσεως τὴν πατρίδα των, στρατηγοὶ τὴν δοξάζουσι, συγγραφεῖς εὐρίσκουσιν ἐν τῷ λόγῳ τὸ ἄκρον ὄριον τοῦ καλοῦ, καλλιτέχναι δικαιωνίζουσι αὐτοῦ τὸν τύπον ἐν λίθῳ καὶ ἐν μετάλλῳ καὶ τοσοῦτον ἀναρίθμητα πικνοῦνται τ' ἀριστοτεχνήματα, ὥστε αὐτῶν *δύναμαι δηλωσαὶ καθ' ἑν ἕκαστον*. Ἡ γὰρ *Ἀιτικὴ Θεῶν ἐστὶ κτίσμα καὶ προγόνων ἡρώων* (7) v.

Τοιαύτη, ὡς ἐν ἀμυδροτάτῳ φωτογραφημάτων, ἦν τῆς πόλεως ταύτης ἡ παλαιὰ καὶ ἐξαισιος ὄψις. *Ἐλὶδ' εἰς Ἀθῆναι, Θεσέως ἡ πρὶν πόλις* (8) v.

(1) Πανσ. Α. 19. — (2) Πλάτ. Λύσις, 1. — (3) Σοκλ. Θιδ. ἐν Κολ. 35. — Πανσ. Α. 30. — (4) Σοφ. αὐτ. — Διογ. Α. Γ. 7. — (5) Πανσ. Α. 30. — Σχλ. Σοφ. Οιδ. ἐν Κολ. 37. — (6) Σοφ. αὐτ. 674. — (7) Πηγη. ἐν Σερβ. 396. — (8) Ἐπιγραφή ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ Ἀδριανού. —

Βεβαίως, ἂν ἀπὸ τοῦ φωταυγοῦς ἐκείνου θεάματος στρέψωμεν τεθαμβωμένον τὸ βλέμμα εἰς τὰ περίεξ ἡμῶν, θέλουσι μᾶς φανῆ σκοτεινὰ καὶ εὐτελεῖ τὰ παρόντα· ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι μικρὸν ἐστὶ ἀπέχομεν τῆς ὑσπληγγος τοῦ πολιτικοῦ σταδίου ἡμῶν. Ἐπάρχει δ' ἴσως καὶ ἕτερον τὸ βραδύνον τὴν πρόσδον, ὅτι οὐκ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἐν διακρεῖ πίστει μετὰ τοῦ ἱεροῦ ἀποστόλου λέγοντες· *αὐτὸ γὰρ ἐρχομεν ὄψε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν* (1) v. Διὰ ταῦτα οὕτε δίκαιον εἶναι, τὰ νῦν πρὸς τὰ τότε παραβάλλοντες, νὰ καταβαλλόμεθα ὑπὸ δυσθυμίας, οὔτε ἔμψρον καταβαλλόμενοι νὰ ἀκνῶμεν. Τὰ μεγαλεῖα τῶν ἐθνῶν δὲν αὐτοσχεδιάζονται, οὐδ' ἀπόνως ἐπιτυγχάνονται. Μακρὰν μὲν ἐστὶ ἀπέχομεν τῆς ἀνηρέας τῶν προγόνων ἀκμῆς, ἀλλὰ δι' ἡρωϊκῶν ἀγώνων κεκτημένα τὸ σπέρμα ἐξ οὗ βλαστάνει ἡ ἀνθησις. Ἡ ἐλευθερία ἡμῶν ἐξήλιξθη εἰς αἶμα μαρτύρων, καὶ ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ θρόνου καὶ τῆς εὐνομίας δύναται νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ θύματα τῶν παλαιῶν ἡμερῶν. Ταύτην κὰν τὴν ἐλπίδα ὑποτυποῖ κυρίως ἡ σήμερον τελομένη μνήμη τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου, διότι τὸ Πανεπιστήμιον ἐστὶν ἡμῖν τοῦ μέλλοντος τὸ ταμεῖον καὶ ἡ πρωτίστη ἐγγύησις. Ἐξ αὐτοῦ ἐκρέουσι τὰ ζωοπάροχα τῆς παιδείας νάματα, ὧν ἄνευ ἡ γνησία ἐλευθερία ταχέως μαραινέται, ἐν αὐτῷ παρασκευάζονται καὶ ἀσκοῦνται ἄξιοι αὐτῆς λειτουργοὶ, καὶ ἐν αὐτῷ αἰρεται τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας τὸ φρόνημα εἰς τὸ ὕψος τῶν παραδειγμάτων τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν ἐνδόξοις μάχαις ἀπέδειξαν ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἀπόλεσαν τὴν τῶν προγόνων ἀνδρείαν. Ἐμῖν δ' ὡς νέοι τρόφιμοι τοῦ Πανελληνίου τούτου διανοητικοῦ ἐστατορίου, ὑμῖν ἐναπόκειται ὅταν σχολάζῃ ἡ τῶν πολέμων σημαία, ν' ἀποδείξητε ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φρόνη, καλῶς καὶ δεόντως καλλιεργουμένη, δύναται ἐπίσης νὰ ἐπαναδείξῃ καὶ τὰς μεγάλας τῶν προγόνων ἀστράκας ἀρετᾶς. « *Ἔστιν ὑμῖν . . . τοὺς προγόνους, οὗς ἐπαινεῖτε δικαίως, ἔργῳ μιμεῖσθαι. Καὶ γὰρ, εἰμὶ τὰς μάχας, μηδὲ τὰς στρατείας, μηδὲ τοὺς κινδύνους, ἐν οἷς ἦσαν ἐκεῖνοι λαμπροὶ, ἐν τοῖς νῦν συμβαίει μιμεῖσθαι καιροῖς, . . . ἀλλὰ τὸ γ' εὖ φρονεῖν αὐτῶν μιμεῖσθε*. Τούτου γὰρ πανταχοῦ χρεῖα (2) ». Ταῦτα σᾶς ἐπαναλαμβάνω μετὰ τοῦ μεγαλοφώνου τῆς ἀρχαιότητος ῥήτορος, διότι ὡς ἡ ἐν μάχαις ἀνδρεία, οὕτω καὶ ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἀρετὴ μεγαλύνει καὶ δοξάζει τὰ ἔθνη· καὶ ἂν οὐδέτερον ὀλιγορῆσωμεν, οὐδὲν κωλύει νὰ ἐλπίσωμεν μέλλον τοῦ παρελθόντος ἐφ' ἡμῶν.

ΤΡΙΗΡΗΣ.

— 000 —

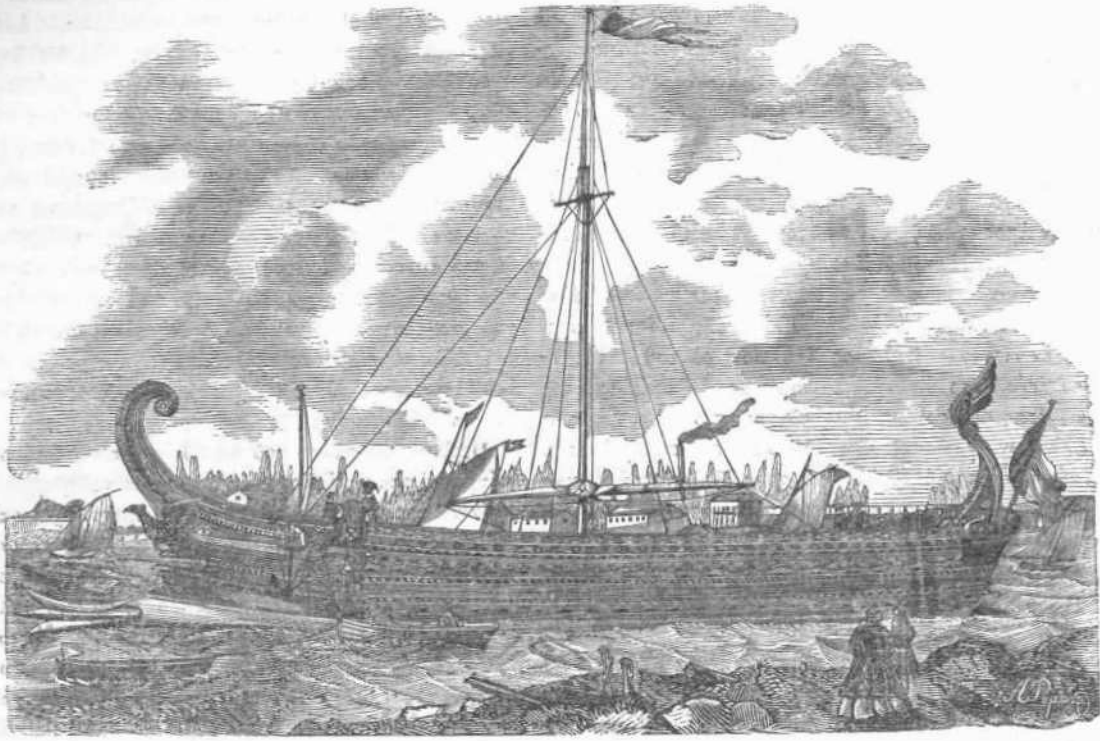
Κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γαλλίας ἐναυπηγήθη τριήρης κατὰ σχέδιον ἀρχαῖον, ὡς ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν σκοπὸς δὲ τῆς κατασκευῆς ταύτης.

(1) Παύλου πρὸς Ἑβρ. ΙΓ', 1. — (2) Δημ. κ. Πρπερβ. ρδ'.

τῆς ὑπῆρξεν ἢ διὰ πραγμάτων λύσει τοῦ τοσοῦτον ἐπὶ μακρὸν μὲν χρόνον συζητηθέντος ἁλούτου δὲ μείναντος τούτου ζητήματος, ἐὰν δηλαδὴ αἱ τριήρεις εἶχον τρεῖς στίλους κωπῶν τὸν ἕνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου, καὶ τούτου δοθέντος ἐὰν ἡ κωπηλασία ἐγίνετο ἄνευ δυσκολίας. Περιγραφή ἀκριβῆς τῆς τριήρεως τῶν ἀρχαίων δὲν περιήλθε μέχρις ἡμῶν, τὸ δὲ ἀνάγλυφον τὸ πρὸ δύο περίπου εἰσὼν εὑρέθη ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Ἀθηνᾶς, περὶ οὗ ἐγράψε μάλιστα καὶ ὁ ἐν Παρισίοις σοφὸς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας κθηγητῆς Κ. Egger, δὲν ἔβλεπε τὴν ἀπορίαν. Ἀλλ' ἐκ τῆς γενομένης ἐν Γαλλίᾳ δοκιμῆς ἀπεδείχθη, ὡς γράφουσι αἱ ἡμερῆδες τῶν Παρισίων, ὅτι τῶντι τρεῖς στίλους

νον ἀνώτερον μισθόν, διότι, ὡς φαίνεται, εἶχον μακροτέρας τὰς κώπας καὶ ἐκοπίαζον πλέον τῶν ἄλλων. Ἐχει δὲ καὶ δύο οἰκάς κατὰ πλευράν ἢ τριήρης αὐτῆ τοῦ αὐτοκράτορος, κατὰ τὰ σωζόμενα ἀρχαῖα ἀνάγλυφα, καὶ τριβελῆ ἔμβολον ὅπως τρυπᾷ καὶ βυθίζει τὰ ἐχθρικά πλοῖα.

Ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέβη εἰς τὴν τριήρη καὶ θρανήται καὶ ζυγίται καὶ θλαμίται, ὅλοι διὰ μιᾶς ἐκίνησαν τὰς κώπας μετὰ μεγίστης τάξεως καὶ ἐξήρθησαν. Ἀνεχώρησε δὲ ἀπὸ Saint-Cloud (ἐπὶ το Σηκουάνα) καὶ καταβαίνοσα τὸν ποταμὸν διευθύνθη πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ Neuilly. Καταμετρηθεὶς δὲ τῆς ταχύτητος τοῦ πλοῦς ἀπέδειχθη ὅτι, πλὴν τῆς

Τριήρης.

κωπῶν εἶχον αἱ ἀρχαῖαι τριήρεις, καὶ ὅτι εὐκόλως ἐγίνετο ἡ κωπηλασία.

Ἡ προκειμένη τριήρης ἔχει τεσσαράκοντα μέτρων μήκος εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῆς θαλάσσης, καὶ πέντε μέτρων καὶ πενήκοντα ἐκατομέτρων πλάτος· καταδέεται δὲ ἐν μέτρῳ καὶ δέκα ἐκατόμμετρα εἰς τὸ ὕψος. Ἐχει δὲ καὶ 130 κώπας ἧτοι 65 ἐκατέρωθεν, εἰς τρεῖς στίλους ἢ τάξεις διηρημένας τὴν μίαν ἐπὶ τῆς ἄλλης, ὧν ἐκάστη ἐλαύνεται ὑπὸ ἐνὸς ἐρετού.

Καὶ ἡ μὲν κατωτέρα τάξις κείται ὑπὸ καταστρώμα ἢ ὑπὸ στέγῃ· διὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι τὸ μέρος τοῦτο ὠνόμαζον *θάλαμον* καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἐρέτας *θαλαμίτας*· αἱ δὲ δύο ἄλλαι εἶναι ὅλως ἄστεγοι. Αἱ κώπαι τῶν θρανιῶν ἢ τῶν ἐρετῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως καταβαίνοσιν ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τῶν ἐρετῶν τῆς μεσαίας, οἵτινες ἴσως διὰ τοῦτο ἐκαλοῦντο *ζυγίται*. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην οἱ θρανῖται ἐλάμβανον

τοῦ βεύματος, ἔτρεψε πέντε κόμβους καὶ ἡμισὺν, ἧτοι πλεον τῶν δέκα χιλιομέτρων καθ' ὥραν.

Πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Neuilly ἐστράφη διὰ μόνης τῆς βοήθειας τῶν οἰάκων καὶ τῶν κωπῶν, τῶν ἐκ δεξιῶν κινουμένων ἀντιστρόφως πρὸς τ' ἀριστερά· εἶτα δὲ ἀνέβη τὸν ποταμὸν πρὸς Saint-Cloud.

Κατὰ τὴν ἀνοδὸν ἐγένοντο διάφοροι δοκιμαὶ ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῶν κωπῶν, ἀνακοπτότων τὴν κωπηλασίαν ποτὲ μὲν τῶν θρανιῶν ποτὲ δὲ τῶν θαλαμιῶν, καὶ ἄλλοτε τῶν ζυγιῶν.

ΒΙΟΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε΄,

Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

(Συνέχεια. 186 φυλλάδ. 270.)

— 000 —

Γ' ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑ.

Κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ 1818 (Δεκεμβρίου 13) παραιτηθὼν τοῦ ἀοιδίμου Κυρίλλου, ἐκλέγεται καὶ προσκαλεῖται ὁ Γρηγόριος ἐκ τοῦ Ἄθωνος εἰς τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν Πατριαρχεῖαν. Καὶ ἔρχεται εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1819 Ἰανουαρίου 19' ἐν δὲ τῷ μεταξὺ διεύθυνε τὴν Πατριαρχεῖαν ὡς Τοποτηρητῆς ὁ προμνημονευθεὶς ἀοιδίμος Ἰωαννίκιος (ὁ μετὰ δεκαετῆ ποιμαντορίαν τῆς Ἑλασιῶνος εἰς τὴν Φιλίππουπολιν προεβίβασθη). Ἀναλαβὼν δὲ τὰς ἡνίας τῆς Πατριαρχίας ὁ Γρηγόριος, διώκει πάλιν τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν αὐτοῦ τρόπον πρὸς τὴν κοινὴν κώρειαν ἀποσκοπῶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκδίδωσι καὶ δευτέραν ἐγκύκλιον περὶ Σχολείων διαταγὴν, προτρέπων τοὺς πάντας πρὸς τὴν ἄλλην παιδείαν, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς, διότι ἤκουσεν ὅτι ἐν τισὶ τῆς Ἑλλάδος Σχολείοις οἱ μαθηταὶ μάλιν ἤρεσκοντο εἰς τὰς καινοφανεῖς διδασκαλίας τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας, ἀμελοῦντες τὴν τῆς θείας τῶν Ἑλλήνων γλώσσης ἀκριβῆ καὶ λιπαρὰν ἐκμάθησιν. Ταύτην δὲ τὴν ὀλεθρὴν διὰ τοὺς Ἑλληνας ἀμέλειαν κωλύων ὁ Πατριάρχης, προέτρεψεν ἅπαντας καὶ διδασκάλους καὶ μαθητὰς ἔχειν ἀμφιλαρῶς τῆς πατρῴας φωνῆς, καὶ μὴ, χάριν τάχα τῆς φιλοσοφίας, τὴν μητέρα καὶ τροπὴν τῆς φιλοσοφίας περιφρονεῖν. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν φιλοσοφίαν φιλοσόφως σπουδάζειν συνεβούλευσε, τὰ κάλλιστα καὶ χρῆσιμα εἰς τὸν βίον ἐξ ἐκάστης ἐπιστήμης ἐκλέγοντας, καὶ τὴν πατροπαράδοτον εὐσέβειαν ἀπὸ πάσης ξένης καὶ ψυχροδραστῆς διδασκαλίας ἀλώθητον διατηροῦντας. Παρώτρυνε δὲ τὸν Πατριάρχην πρὸς τὴν τοιαύτην ἐγκύκλιον οὐ μόνον ὁ πολὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθινῆς καὶ ὀρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ πρεπούσης παιδείας ζῆλος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπαρτίστερον ψευδοφροσύναν παρὰ τισὶ τῶν κρατούντων ἔτι ἀπὸ τῆς προλαβούσης καταδρομῆς τῆς ἐν Κυθωνίαις Σχολῆς διαδοθείσα, ὅτι δῆθεν οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς Σχολείοις σπουδάζουσι τὰ Γακετικά (εἰς τοῦτο μετεπλάσθη ἡ σπουδὴ τῶν Φυσικῶν καὶ Μαθηματικῶν ἐπιστημῶν). Καὶ τοιαύτη μὲν καὶ αὕτη ἡ ἐγκύκλιος (α).

Μετέπειτα δὲ τὸ γρηγόριον ὄμμα τῆς πατρικῆς ποιμαντορίας τοῦ Πατριάρχου πρὸς ἄλλον ἀπειθεὶς φιλάνηρωπον σκοποῦν. Τὴν μεγάλην Κωνσταντινούπολιν κατοικοῦσι καὶ πολλοὶ πτωχοὶ καὶ πένητες, πολλὴν πάσχοντες ἀπορίαν ἐκ τῆς βαρείας τῶν ἀναγκαίων

(α) Ἴδε καὶ ταύτην ἐκδομένην ἐν τῷ Λογίῳ Ἐρμῆ τοῦ ἔτους 1819 βλ. καὶ Μαθῆ Κα ἀλ. σελ. 279, ὅπου ἐξελέγχεται καὶ ἡ παρὰ τινων συκοφαντία τοῦ ἀοιδίμου Γρηγορίου, ὡς τὰ χα μισοσόφου καὶ μισομαθοῦς.

τιμῆς καὶ συχνάκις ἐκ τῶν ἐπισυμβαίνουσιν πυρκαϊῶν. Αὐξάνουσι δὲ τοῦτον τὸν ἀριθμὸν καὶ ἄλλοι ξένοι: πολλάκις ἐκ τῶν ἐξω μερῶν συβρέοντες εἰς τὴν βασιλεύουσαν καὶ ζητοῦντες πόρον ζωῆς. Παραλείπομεν χήρας καὶ ὄρφανὰ, καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ δι' ἐγκλήματα ταλαιπωρούμενους καὶ γίνεται μὲν συχνάκις βοήθεια εἰς τοὺς ἐν ἀνάγκῃ ἐκ τῶν εὐπορούντων καὶ τῶν κατὰ συνοικίας Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ Ἐκκλησίαι πτωχαὶ, καὶ οἱ εὐποροῦντες μέτριοι. Ταῦτα συνιδὼν ὁ Γρηγόριος παραλαμβάνει συναντιλήπτορα τὸν τότε Μέγαν Διερχομένον Ἰωάννην τὸν Καλλιμάχην καὶ τινὰς ἄλλους τῶν ἐπιστήμων, καὶ συνιστᾷ τὸ Κιβώτιον τοῦ Ἐλέους ὀνομασθέν, εἰς οὗ τινος τὴν σύστασιν κατέβαλον ἰκανὰ κεφάλαια καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ Μεγιστᾶνες, καὶ μεγαλέμποροι ὁμογενεῖς, καὶ αὐταὶ αἱ δύο τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυίας ἡγεμονίαι διατάχθη δὲ καὶ τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα συνεισφέρει κατ' ἔτος ὀρισμένην τινα ποσότητα, συνκτιλαμβανόμενον καὶ τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀλλὰ καὶ τῶν νεοχειροτονητῶν Ἀρχιερέων ἕκαστος εἰσφέρει τὸ ἀνάλογον εἰς τοῦτο τὸ ἱερὸν γαζοφυλάκιον τῆς ἐλεημοσύνης. Διωρίσθησαν δὲ καὶ ἐπίτροποι ἐπιστατοῦντες εἰς τὴν σύνταξιν τῶν εἰσοδημάτων τοῦ Κιβωτίου καὶ τὴν τούτων εἰς τοὺς χρίζοντας διανομήν. Διανέμονται δὲ τὰ ἐλεῖ καὶ ἄλλοτε τυγούσης περιστάσεως, καὶ μάλιστα δις τοῦ ἔτους, ἐγγιζούσης τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα (α).

Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ 1820 φήμη τις ὑπόκωπος διέτρεχε, προγγέλλουσα πόλεμον ἐκ τοῦ βορρᾶ καταβαίνοντα. Καὶ τινες τῶν οἰκείων προσελθόντες ἔλεγον πρὸς τὸν Πατριάρχην, ὅτι ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν, ἀρὰ γε δὲν εἶναι ἐπικίνδυνος ἡ Πατριαρχεῖα; Κἀκεῖνος ἀπεκρίθη ἄλλὰ καὶ ἄλλοτε, οὐ πρό πολλοῦ τοῦ χρόνου, πόλεμοι ἦσαν καὶ ὁ Πατριάρχης δὲν ἐκινδύνουσεν. Εἰ δὲ τι συμβαίνει εἰς ἐμὲ, γεννηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Αὐτὸς εἶπεν ὅτι «Ὁ μισθὸς ἐ καὶ οὐκ ὦν ποιμὴν, φεύγει! Ὁ δὲ ποιμὴν ὁ καλὸς ἐ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων.»

Ἦδη δὲ τοῦ Ἰηλάντου εἰσελθόντος εἰς τὴν Μολδαυίαν (τῇ 10 Φεβρουαρίου 1821) φρονέονται οἱ ἐν Γαλατσίῳ τυγόντες ἔμποροι Τούρκοι καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔρχεται ἡ ἀγγελία εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τότε πλῆθος Ὀθωμανῶν, δισχιδίων καὶ ἐπέκεινα, καὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες, καὶ νέοι, καὶ γέροντες καὶ παιδία συβρέυσαντες εἰς τὴν Πύλιν, ἐκραύγαζον ἀπειτοῦντες ἐδίκησιν τοῦ αἵματος τῶν ὑπὸ τῶν ἀπίστων (Χριστιανῶν) φονευθέντων συγγενῶν αὐτῶν. Καὶ ὁ Βεζύρης ἐξελθὼν μόλις ἔπεισε τὸν ὄχλον νὰ διαλυθῆ, ὑποσχεθεὶς τὴν ἐδίκησιν.

Καὶ πρῶτον μὲν ἀρχομένου τοῦ Μαρτίου τῆς Τετάρτης τῆς Β' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν καταβιάζεται εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ (Βοταντζιμπασί) ὁ ἀοιδίμος τῆς Ἐξουσίας Μητροπολίτης Διονύσιος ὁ Καλλιάρχης (ὅστις εἶχεν ἀδελφὸν ἕνα τῶν Ἀρχόντων τῆς ἡγεμονίας τῆς Μολδαυίας), καὶ τὴν

(α) βλ. Λόγ. Ἐρμῆ 1820 σελ. 451.

ἐπαύριον ἀποκεραλιζοῦνται ὅσοι τῶν ἐν Κωνσταντινούπολει εὐγενῶν εἶχον συγγενεῖς εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν. Κατὰ δὲ τὴν Γ' Ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν ἀπάγονται εἰς τὴν φυλακὴν ἄλλοι δύο τῶν συνοδικῶν Ἀρχιερέων, ὁ Νικομηθεὶς Ἀθανάσιος καὶ ὁ Δέρκων Γρηγόριος. Ἴκετεύει περὶ τῶν τριῶν τούτων Ἱεραρχῶν ὁ Πατριάρχης δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Πύλιν μαρτυρούμενος περὶ τῆς αὐτῶν ἀθωότητος. Ἄλλ' ἐν ᾧ περιέμενον ἀπόκρισιν μανθάνει, ὅτι καὶ ἄλλον Ἀρχιερέα, τὸν Ἀρχιδιάκον Εὐγένειον, ἔφερον δέσμιον ἐκ τῆς ἐπαρχίας του καὶ ἀπήγαγον εἰς τὴν εἰρημένην εἰρκτήν. Ἐκτοτε ὁ μακάριος, παρατηρῶν τὴν ὀσημερὶα αὐξανομένην ὀρμὴν τῆς πολιτικῆς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ὀργῆς, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς παρεπόμενα προσηθάνθη καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ τέλος. Ἄλλ' ἔμενον ἀτρόμητος, ἀπεκδεχόμενος εὐχαρίστως τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς θείας βουλῆς.

Περὶ δὲ τὴν ἐσπέραν τῆς Β' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν προσεκληθῆ ὁ Πατριάρχης, ἵνα μεταβῆ εἰς τοῦ Ἰπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Πύλης, ὅπου εὔρεν ἐν τῷ προδῶμῳ παραμένοντα καὶ τὸν Μέγαν Διερχομένον, τὸν ἀείμνητον Κωνσταντῖνον Μουρούζην, προσκεκλημένον ἐπίσης καὶ ἀγνωστοῦ τὴν αἰτίαν τῆς προσκλήσεως. Εἰσελθόντας δὲ μετ' ὀλίγων ἀμφοτέρους εἰς τὸ δωμάτιον ὑπεδέχθη μετὰ τῆς συνήθους φιλοφροσύνης ὁ Ἰπουργός, μετ' ὀλίγας δὲ στιγμὰς ἀπευθύνων λόγον πρὸς τὸν Πατριάρχην εἶπεν, ὅτι «Ἐτοκροτορικὸν Διάταγμα ἐκδοθὲν πρὸ μικροῦ, ὀρίζει ἵνα οἱ ἐν Παλατῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διαμένοντες ἐπὶ ἀντιπροσώπων τῆς Σερβίας (α) ὑπάρχουσιν ὑπὸ τὴν αὐτηγὰρ ἐπιτήρησιν σου (τοῦ Πατριάρχου), παρατηρῆς δὲ καὶ τὰ διαβήματα αὐτῶν.» Ὁ δὲ Πατριάρχης μετὰ τῆς συνήθους ἰστομότητος ἀπάντησε πρὸς τὸν Ἰπουργὸν ἐκφράζων τὸ ἀδύνατον ἢ δυσχερὲς τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ πράγματος, ὡς κατο κούτων τῶν ἀντιπροσώπων τούτων εἰς οἰκίαν ἀπόκεντρον, ὅπου ἠυλίζοντο διὰ τῆς ζῆρας καὶ θαλάσσης. Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἀκούσας ὁ Ἰπουργός, τῷ εἶπεν ὅτι θέλει τὰς ὑποβάλλει εἰς τὸν Σουλτάνον. Καὶ ὁ Πατριάρχης ἀνεχώρησε. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξῆλθε διαταγὴ περὶ τῶν Σέρβων νὰ μετοικίσωσι καὶ φυλαχθῶσιν ἐντὸς τοῦ Πατριαρχείου, ὅπου διέμενον μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ Ἱερομάρτυρος, καὶ μετὰ τινὰς ἑβδομάδας ἀπολυθέντες ἀνεχώρησαν.

Ἦδη δὲ διεκοινοῦντο καὶ τὰ τῆς Ἐταιρείας ὑπὸ τινων προδοτῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ (κατὰ δυστυχίαν Πελοποννήσου) Ἀσημάκη. Καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου ἔγραψεν ὑπονοίας τινὰς ὁ τότε παστὰς τοῦ Μαρῆως, διὰ τὰς ὁποίας ἐπροσκάλει τοὺς προκρίτους τῆς Πελοποννήσου καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς ἐπί σκοπῷ νὰ τοὺς κρατήσῃ ὡς ἐνέχυρα (τὸ ὅποιον καὶ

(α) Μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τούτων ὑπῆρχον εἰς Ἀρχιερεὺς καὶ ὁ ἀείμνητος Ἀβράμιος Πατρόνοβιτς, Πρωτοπουργός τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας, πολῦτιμος ἀνὴρ διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πολὺν θείαν καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ σύνεσιν ὑπῆρχε δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων γλωσσῶν, ἐγκρατῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τὰ μάλιστα φιλέλλην. Ἀπεβίωσε δὲ πέρυσι παφαικῶν ἐν τῇ Τζουμαλιᾷ συνοικίᾳ καὶ ἐτάφη ἐνδοξῶς.

ἔκαμε φυλακίσας ὀλίγους τινὰς προσελθόντας ἐκ τῶν προκρίτων καὶ πέντε ἐκ τῶν Ἀρχιερέων). Μετακαλεῖται λοιπὸν ὁ Πατριάρχης μετὰ τοῦ Μεγάλου Διερχομένου εἰς τὴν Πύλιν, καὶ ἐρωτᾷ αὐτοὺς ὁ Βεζύρης, ἂν ἐξ ἀκοῆς γνωρίζουσιν εἰς κανένα τόπον τῶν Ἐξωμερικῶν συμμορίας τινα ἐπιβουλεύουσαν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν τῶν ὑπηκόων (ἀπεύθυνε δὲ τὸν λόγον πρὸς τὸν Πατριάρχην).—Ὅχι! Ἰψηλότατε, ἀπεκρίθησαν ἀμφοτέρω! δὲν ἠκούσαμεν, οὐδὲ γνωρίζομεν τοιοῦτό τι.—Καὶ γίνεσθε ἐγγυηταὶ (ἐπὶ τῆς κοινῆς ἡσυχίας τῶν ὑπηκόων;— Ἄλλ' ὁ Πατριάρχης (εἶπεν ὁ γρηγόριος) θεωρούμενος παρὰ τῆς Ἰ. Πύλης ὡς ἐθάρχη, θεωρεῖται πάντως καὶ ὡς ἐγγυητῆς τῆς ἡσυχίας τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων, ὅσον ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἐπιστοίας ὑπάρχουσι δὲ καὶ οἱ κατὰ τόπον Διοικηταὶ τῆς Ἰ. Κυβερνήσεως, οἵτινες ἐπαγρυπνοῦσιν εἰς τὴν κοινὴν ἡσυχίαν. Ταῦτα ἐρωτήσας καὶ ἀκούσας ὁ Βεζύρης ἀπέλυσε αὐτοὺς φιλοφρόνως.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀνεχώρησαν ἐξαιφνης τοῦ πρῶτον ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου τοῦ Χαντζερῆ πανοικί ἐκ τοῦ Βελτᾶ-Αιμνίου (χωρίου τοῦ Βοσπόρου ὅπου κατοικεῖ), ἐκδίδεται διάταγμα νὰ μετοικίσωσιν ἐντὸς τοῦ Φαναρίου πᾶσαι αἱ ἐν τῷ Βοσπόρῳ κατοικοῦσαι ἡγεμονικαὶ καὶ ἀρχοντικαὶ οἰκογένειαι. Καὶ αὐτὰ μὲν μετῴκισαν ὁ δὲ ἀκάματος Γρηγόριος, σπουδάζων νὰ οἰκονομήσῃ τὰ ἀνοικονόμητα, συγκροτεῖ συμβούλιον μετὰ τῶν ἐγκρίτων τοῦ γένους, διὰ νὰ συσκεφθῶσι περὶ τοῦ τί ποιητέον. Ἐνεκρίθη λοιπὸν ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ ἵνα ὑποβάλλωσιν ἀναφορὰν εἰς τὴν Πύλιν, δι' ἧς πάντες οἱ τοῦ γένους πρόκριτοι νὰ ἐγγυῶνται ὑπὲρ ἀλλήλων περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινούπολει διαμονῆς αὐτῶν, ὡς πιστοὶ τῆς βασιλείας ὑπήκοοι, καὶ περὶ τῆς συμπράξεως αὐτῶν, ἐφ' ὅσον δυνηθῶσιν, εἰς ἀποκατάστασιν τῆς κοινῆς ἡσυχίας.

Τὴν ἀλληλέγγυον ἀναφορὰν ταύτην μετὰ τριῶν Ἀρχιερέων συνωδευμένος ὁ Πατριάρχης ἀπῆλθεν εἰς τὴν Πύλιν νὰ δώσῃ εἰς τὸν Βεζύρη (Μαρτίου 10 τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκλήσεως). Μὴ εὐρεθέντος ὁμοῦ ἐκεῖ τοῦ Διερχομένου (ἔχοντος συνέντευξιν εἰς Ὀρτάκιο μετὰ τοῦ Ἰντερνοντζίου), ἠναγκάσθη ὁ Πατριάρχης νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸν Κεχαγιᾶν (Τοποτηρητῆν) τοῦ Ἰπουργοῦ Ζηνήν Ἐφέντην ὀνομαζόμενον καὶ τὰ μάλιστα χριστιανομάχον. Ὁ Μουσουλμάνος οὗτος, ὑποδεχθεὶς κατ' ἀρχάς φιλοφρόνως τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς, λέγει ἔπειτα ἀποτόμως εἰς αὐτόν «Πατριάρχα τῶν Ῥωμαίων, πῶς σὲ ἐφάρτησαν τὰ τῆς ἐπαρσασίας τοῦ ἐθνους σου; Ὁ Πατριάρχης ἀπεκρίθη, ὅτι «μὲ μεγάλην ἀπορίαν καὶ ἀμετρον λύπην ἤκουσα τὰς συμβάσας τοπικὰς ταραχὰς, αἵ τινες ἀντίκεινται πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ὑπηκόων ὀφειλομένην πίστιν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὴν ἀνωθερ ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταιὰν βασιλείαν ἀντιβαίνουσι δὲ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐντολάς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπου ὁ Θεὸς ἡμῶν μᾶς προστάζει.» «Πᾶσα ψυχὴ

ἐξουσίας ὑπερεχούσας ὑποταστέσθω τὸν Βασι-
λέα τιμάτε ». Ἐν δὲ τῷ μεταξύ τούτῳ προσκαλεῖ-
ται ὁ Πατριάρχης νὰ ἀναβῆ εἰς τὸ οἶκμα τοῦ Με-
γάλου Βεζύρου Ἀλῆ-Πασᾶ, καὶ εἰσελθὼν μετὰ τῶν
Ἀρχιερέων (ὧν εἰς τὴν καὶ ὁ Θεσσαλονίκης) ἔδωκε
τὴν ἀναφορὰν ὑπεδέξατο δὲ αὐτοὺς φιλοφρόνως ὁ
μέγας Ἀρχισπαρτάνης, καὶ καθίσας τὸν Πατριάρχην
ἀνέγνω τὴν ἀναφορὰν καὶ λίαν εὐμενῶς πρὸς αὐτὸν
ἀποβλέψας « Πολὺ καλὰ », εἶπεν. Ἐπειτα μετὰ τῶν
λόγων ἄλλων, ἀδιαφόρων γενομένων, ἀνέφερον ὅτι
ὑπῆρξεν ἄλλοτε Πασᾶς τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐνθυ-
μεῖται τὸν τόπον ἐκεῖνον καὶ παρευθὺς ἐρωτᾷ τὸν
Πατριάρχην « Ποία ἡ πατρίς σου »; Ὁ δὲ ἀπήν-
τησεν εὐθὺς ὅτι « Ἡ Πελοπόννησος. Δημιτσάρα
λέγεται ὁ τόπος μου ». Καὶ ὁ Βεζύρης ἀποβλέψας
πρὸς τὸν Θεσσαλονίκης, « Βέβαια, (λέγει) πολὺν και-
ρὸν ἔχει ὁ γέροντ' Πατριάρχης, ἀπ' οὗ δὲν εἶδε
τὴν πατρίδα του. » « Ναι, Ὑψηλότατε, (ἀπεκρίθη
ὁ Θεσσαλονίκης) ἔτι παιδίον ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ».
Καὶ ὁ Βεζύρης ὑπεμεδίωσεν ἔπειτα, μικρὸν ἐπιστῶν
καὶ σύννομος φανείς, λέγει πρὸς τὸν ἀτρόμητον Γρηγό-
ριον « Πατριάρχα τῶν Ῥωμαίων ἄδειται λόγος
ὅτι εἰς τὰς συμβάσεις ἐν τῇ Μολδοβλαχία ἰσχυ-
ρὰς εἶχε μέρος καὶ ὁ Κλήρος, (διότι ἔγεινε γνω-
στὸν, ὅτι τὸν Ὑψηλάντην περιέζωσε τὴν βουραϊάν
ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Μητροπολίτης τῆς Μολδαβίας).
Ὁ δὲ μετὰ φωνῆς ἐντόνου καὶ ἰλαρᾶς, « Ἀλλ' ὅστις,
(ἀπεκρίθη) ὅστις, Ὑψηλότατε, τῶν καθ' ἡμᾶς Ἐκ-
κλησιαστικῶν ἀνθίσταται καὶ σηκώνει ἀνταρσίαν
ἐναντίον τῆς κραταιᾶς Βασιλείας, τοῦτο τὸ θρη-
σκευμά μας (αἰνί) καθαίρει ἀπὸ τὸ Ἐκκλησια-
στικὸν του ἀξίωμα, καὶ ἡ ἐξουσία τὸν τιμωρεῖ,
καθὼς καὶ πάντα ἄλλοι ἀποστάτη. Ἐλπίζω δὲ,
Ὑψηλότατε, ὅτι ἡ κραταιὰ Βασιλεία ταχέως καὶ
ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ θέλει καταπαύσει τὰς ἀυθομή-
τους καὶ τοπικὰς ταύτας ταραχὰς, καὶ διὰ τῶν ἀ-
νικητῶν ὀπλων τῆς καὶ διὰ τῆς συγῆθους τῆς πρὸς
τοὺς ἀμαρτήσαντας φιλανθρωπίας, ὅταν ἐπιστρέ-
ψαῖτε ὁμολογήσῃσι τὸ ἐκ παραφροσύνης ἀμάρ-
τημά των ». « Ἰσαλάχ » (Θεοῦ βοηθοῦντος), ἀπε-
κρίθη ὁ Βεζύρης, καὶ μετ' ὀλίγον « καλῶς ἦλθατε »
εἶπε πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, καὶ
οὕτοι ἀνεχώρησαν.

Περὶ δὲ τὰ μέσα τῆς Δ' Ἑβδομάδος τῶν Νη-
στειῶν ἐρχεται διάταγμα πρὸς τὸν Πατριάρχην νὰ
στεῖλῃ εἰς τὴν Πύλην τρεῖς ἐκ τῶν Ἀρχιερέων, τὸν
Θεσσαλονίκης, τὸν Ἀδριανουπόλεως καὶ τὸν Τουρνό-
βου, διὰ νὰ σταθῶσι μετὰ τῶν ἄλλων καὶ αὐτοὶ ὡς
ἐνέχυρα ἀσφαλείας. Καὶ μετεκάλεσεν αὐτοὺς ὁ Πα-
τριάρχης οἱ δὲ ἦλθον περὶ τὸ γεῦμα καὶ ἀπ' οὗ συ-
νέφαγε μετ' αὐτῶν, μετὰ τινας περὶ τῶν παρόντων
κακῶν ὀδυνηρὰς συνομιλίας, ἀναστὰς μετὰ φωνὴν τε-
θλιμμένην, « Ἀδελφοί, (λέγει) οὕτως ἠθέλησεν ὁ
Κύριος νὰ δείξῃ εἰς ἡμᾶς πολλὰ καὶ σκληρὰ.
Ἄρτον ὀδύνης ἡμᾶς ψωμίσει καὶ ποτίζει οἶνον
καταρτίξεως. Ἰδοὺ τοῦτο τὸ διάταγμα προσκαλεῖ
καὶ τοὺς τρεῖς ἡμᾶς νὰ ὑπάγετε σήμερον κατ' εὐ-
θεῖαν εἰς τὴν Πύργον, κάκειθεν εἰς τὴν φυλακὴν

μετὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τὰ σταθῆτε ὡς ἐνέ-
χυρα. Τί δὲ τὸ ἀποθησόμενον καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ
εἰς ἡμᾶς, Κύριος οἶδεν. Εἰ δὲ καὶ ἀποθήσεται ἡμῶν
εἰς μαρτύριον, δὲν θέλω πάντως βραδύνει νὰ σᾶς
ἀκολουθήσω καὶ γὰρ ». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔκλαυσε πι-
κρῶς συνεβρήθουν δὲ μετὰ τῶν Ἀρχιερέων καὶ οἱ
παρεστηκότες. Καὶ προσελθόντες οἱ Ἀρχιερεῖς ἐ-
ποίησαν μετὰ τοῦ Πατριάρχου τὸν τελευταῖον ἐπι-
γῆς ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸν, καὶ κλίναντες τὰς κεφαλὰς
ἀπῆλθον εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον.

Κατὰ δὲ τὴν 20 τοῦ Μαρτίου ἡ Πύλη παραδί-
δει εἰς τὸν Μέγαν Διερχομένον Διάταγμα περὶ ἀμνη-
στίας νὰ τὸ ἐξελληνίσῃ, διὰ νὰ ἀναγνωσθῶσιν ἀμφο-
τέρη καὶ τὸ πρωτότυπον καὶ ἡ μετάφρασις εἰς τὴν
Ἐκκλησίαν εἰς ἐπήκουσιν πάντων συγχρόνως δὲ νὰ
κοινοποιήσῃ καὶ πρὸς τὸν Πατριάρχην καθ' ὑψηλὴν
διαταγὴν νὰ ἐκδώσῃ ἐξῆκτον ἀφορισμὸν ἐναντίον
τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συναποστάντων,
συγχωρῆσθαι δὲ καὶ τὸν ὄρκον τῶν ἑταιριστῶν καὶ τοὺς
ἐπὶ μετανοίᾳ προσερχομένους ἀποδέχῃται προθύμως,
καὶ τούτων ἀπαγγέλλῃ τὰ ὀνόματα, ἵνα τῆς προση-
κούσης ἀπολαύσῃ ἀσφαλείας διὰ τὴν εὐλικρινῆ καὶ
πιστὴν αὐτῶν ὑπακοήτητα. Διότι (ἔλεγεν ὁ Βεζύρης)
ἡ ἐλπίς τῆς ἐκ τοῦ τοιοῦτου γράμματος περιμενο-
μένης ἡσυχίας ἀνέβαλε τὸ κατὰ τῶν ὑπακόων Γραι-
κῶν ἐπικρεμάμενον ξίφος τοῦ Σουλτάνου. Καὶ ὁ μὲν
Πατριάρχης, λαθὼν τὴν διαταγὴν ἐκέλευσε νὰ συν-
ταχθῇ τὸ ἀπαιτούμενον γράμμα, ὁ δὲ Μέγας Διερ-
χομὲνός φέρει τὸ διάταγμα τῆς ἀμνηστίας καταρτίμε-
νον μὲν τοὺς περὶ τὸν Ὑψηλάντην ἀποστάτας, ἀμνη-
στειῶν δὲ τοὺς ἄλλους ἑταιριστάς, ὅσοι πάλιν ἐπα-
νέλθωσιν εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν ὑπακοήν.

Καὶ δὴ τῇ 23 Μαρτίου (τῇ Ε' Κυριακῇ τῶν Νη-
στειῶν) συνελθόντων εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἀ-
πάντων τῶν προκρίτων τοῦ γένους, καὶ Ἡγεμόνων,
καὶ τῶν δύο Διερχομένων, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων
καὶ τῶν Ἀρχιερέων, συμπρόστος καὶ τοῦ Πατριάρ-
χου τῶν Ἱεροσολύμων Πολυκάρπου, πρῶτον μὲν ἀνα-
γινώσκει τὸ διάταγμα ἀπὸ τοῦ ἀμεινοῦς Τουρ-
κιστί, εἶτα δὲ καὶ Ἑλληνιστί ὑπ' Ἀρχιερέως, ἰστα-
μένου παρὰ τὸν θρόνον τοῦ Πατριάρχου. Μετὰ ταῦτα
ἀναγινώσκει τὸ διάταγμα ἀφοριστικόν, ἀπ' οὗ
τοῦτο πρότερον ἐνώπιον πάντων ὑπεγράφη παρὰ τῶν
δύο Πατριαρχῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἀρχιερέων ἐπὶ τῆς
Ἁγίας Τραπεζῆς καὶ ταῦτα ὑπέμεινε ὁ Πατριάρχης
πρὸς σωτηρίαν τῶν πολυπαθῶν ὑπακόων, οἵτινες ἐ-
κινδύνεον τῶντι νὰ πέσωσιν ἐν στόματι μαχαίρας.
Ἦσαν δὲ παρόντες καὶ Τούρκοι Κρητικοί, γνωρίζον-
τες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ παρατηρήσω-
σιν, ἂν καὶ τ' ἄλλα τὰ παραγγελλόμενα ἐγρόφησαν
ἀκριβῶς κατὰ τὴν διαταγὴν. Τότε διετάχθησαν καὶ
τρεῖς Ἀρχιερεῖς ν' ἀπέλθωσι μετὰ ταταρῶν εἰς τὰ
ὑποπτα μέρη τοῦ Κράτους, δύο μὲν εἰς τὰς νήσους,
ὁ δὲ τρίτος εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ κηρύξωσιν εὐ-
ρήνην καὶ ἀναγνώσῃσι τὸ, τε διάταγμα τῆς ἀμνη-
στίας καὶ τὸ προειρημένον γράμμα καὶ ἐγκύκλιον Συ-
νοδικῆν ἐπιστολήν, νοθετοῦσαν τοὺς λαοὺς τὰ πρὸς
εἰρήνην.

Περὶ δὲ τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου
(Μαρτίου 31) ἐρχεται εἰς τὴν Πύλιν ἡ ἀγγελία τῆς
ἐπαναστάσεως τῆς Πελοποννήσου ἐπειδὴ δὲ ὑπώ-
πτειν ἡ Πύλη ὅτι καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Κωνσταντι-
νούπολιν ὑπῆρχε πλῆθος ἑταιριστῶν, προπαρεσκευα-
σμένων πρὸς ἐπανάστασιν, προετοιμάσασα τὸν ἐλλι-
μενίζοντα στόλον καὶ στρατὸν γενιτσάρων ἐτοιμῶν
πρὸς σφαγὴν τῶν χριστιανῶν, ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἀ-
φορμὴν πρὸς ἐκρήξιν τῆς μελετωμένης ἐγχειρήσεως
τῶν ἑταιριστῶν. Καὶ δὴ περὶ ὄρθρον βαθῶν τῆς Κυ-
ριακῆς τῶν Βαίων (Ἀπριλίου α') ἐξεληθόντες ἐκ τῶν
Σχολειῶν (Μεδρεσέδων) σωροὶ τροχίμων σπουδαστῶν
(σοφτᾶδων, ὡς οἰκοθεν κινηθέντων διὰ πολλὴν θεο-
βλάβειαν) συβρέουσι μετ' ἀλαλαγμῶν εἰς τὴν τότε
μικρὰν Ἐκκλησίαν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ πυρ-
πολῆσαντες καὶ κατασκάψαντες αὐτὴν, ἐπανῆλθον εἰς
τὰ οἰκία. Ὁ δὲ Πατριάρχης κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν
διένειμε κατὰ τὸ σῆμα τὰ Βαῖα εἰς τοὺς χριστι-
ανούς ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τις ἐλθὼν ἀνήγ-
γειλεν αὐτῷ κρυφίως πρὸς τὸ οὗς τὸ συμβεβηκός. Αὐ-
τὸς δὲ σιωπήσας, διένειμε πάλιν ἀταράχως τὰ Βαῖα.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἀναβῆς εἰς
τὸ Πατριαρχεῖον μετὰ τῶν παρευρεθέντων Ἀρχιε-
ρέων κοινοποιεῖ πρὸς αὐτοὺς τὸ συμβᾶν τῆς Ζωοδόχου
Πηγῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι ἐξεστηκότες ἐπηρώτων, τί
σημαίνει τοῦτο; « Ἀρχαὶ ὀδύρων καὶ ταῦτα (λέ-
γει πρὸς αὐτοὺς ὁ Γρηγόριος) καὶ ἴσως α ἵκει τὸ
τέλος ».

Μετ' οὐ πολλὸν ἐρχεται πρὸς αὐτὸν διαταγὴ νὰ
στεῖλῃ εἰς τὴν Πύλιν τὸν κατάλογον τῶν ἐν τῷ Φα-
ναρίῳ κατοικούντων Γραικικῶν οἰκογενειῶν, τῶν τε
ἄλλων καὶ τῶν ἀρχοντικῶν, ἀκριβῶς περιέχοντα τὸν
ἀριθμὸν τῶν προσώπων καὶ ὄνομα καὶ πατρίδα ἐκά-
στου. Ὁ δὲ Πατριάρχης ἀπεκρίθη, ὅτι τοιοῦτον κα-
τάλογον δὲν ἔχει τὸ Πατριαρχεῖον. Ἐρχεται λοιπὸν
καὶ δευτέρα διαταγὴ νὰ δώσῃ δύο ἑφημερίους, οἵτι-
νες θέλουν συνοδεύσει τρεῖς γενιτσάρους (ὧν οἱ δύο
ἦσαν Κρητικοὶ γνωρίζοντες τὰ Ἑλληνικά), διὰ νὰ
δεικνύωσιν (οἱ ἑφημεριοὶ) εἰς αὐτοὺς τὰς οἰκίας τῶν
ὑπακόων, καὶ συνερχόμενοι μετ' αὐτῶν νὰ συγκα-
λῶσιν ὅλα τῆς οἰκογενείας τὰ μέλη ὁμοῦ καὶ τοὺς
ὑπῆρτας, οἱ δὲ Τούρκοι νὰ κάμνωσι τὴν καταγρα-
φὴν. Ἐδῶκε λοιπὸν ὁ Πατριάρχης τοὺς ἑφημερίους
καὶ ἐξῆλθον οἱ καταγραφεῖς εἰς τὴν διατεταγμένην
καταμέτρησιν.

Τὸ δὲ πρῶτ' τῆς Μεγάλης Δευτέρας (Ἀπριλίου 2)
ἀποκεφαλίζεται πλησίον τῆς μεγάλης Πύλης τοῦ πα-
λατίου (Μπαπ-Χουμαϊῶν) ὁ αἰοιδίμος καὶ φιλογενέ-
στατος, καὶ δὴ καὶ ἔσχατος τῶν ἐξ ἡγεμονικῶν οἰ-
κογενειῶν ἐκλεγομένων μεγάλων Διερχομένων, Κων-
σταντίνος ὁ Μουρούζης. Ὡς δ' ἔμαθε καὶ τοῦτο ὁ
Πατριάρχης ἐδάκρυσε καὶ διέταξεν ἵνα τελεσθῇ ἐπ'
Ἐκκλησίας ἡ συνήθης νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἐρεξῆς
δὲ καὶ τὰ μνημόσυνα τοῦ μακαρίτου, παραγγέλλας
πρὸς τοὺς καὶ νὰ ἀγοράσωσι παρὰ τοῦ δημίου τὸ
πτῶμα καὶ θάψωσιν αὐτὸ διὰ νυκτός, ὅπου δυνηθῶ-
σι. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐσφάγησαν ἡ ἐκρεμά-
σθησαν καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐπισήμων, ὅσοι μάλιστα

κατήγοντο ἐκ Πελοποννήσου καὶ ἄλλους δὲ ἀπέκτει-
νον τοὺς τυχόντας ὁδοῦ πάρεργον. Συνήγον δὲ καὶ
τὰ ὄπλα, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἐν τῷ Βοσπόρῳ χω-
ρίων, ἀνασκάπτοντες καὶ τοὺς τάφους καὶ βυζανί-
ζοντες τοὺς ἐν ἡλικίᾳ.

Ἐκ δὲ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἠ-
νοχλήθη. Τὰ σφάγια ταῦτα ἦσαν ὀρισμένα νὰ δια-
πράττωνται κατὰ μικρὸν, ἀπ' οὗ πρῶτον θυσιασθῇ ὁ
ἀρχιεπίσκοπος καθότι ὑποπτεύοντο μήπως ἂν ἐπέπι-
πτε τὸ ξίφος καὶ εἰς Κληρικούς, φοβηθεὶς τὸ αὐτὸ
καὶ ὁ Πατριάρχης, κρυβῆ καὶ διαφύγῃ. Ἀλλ' ἐκεῖνος
ἡσυχῶς κατέβαινε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἤκουε τὴν
ἀκολουθίαν τῶν συνήθων ἀγρυπνιῶν τῆς Μεγάλης ἑ-
βδομάδος (ἐψάλλοντο δὲ τὸ πρῶτ', διότι τίς τῶν
χριστιανῶν ἐτόλμα νὰ ἐξέλθῃ διὰ νυκτός;), καὶ πολ-
λάκις ὁ αἰοιδίμος ἐπανελάμβανε καθ' ἑαυτὸν τὴν ἀρ-
χὴν τοῦ τροπαρίου ἐκείνου, « Ἰδοὺ ὁ Νεμῆγιος ἐρ-
χεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός ».

Τὸ δὲ πρῶτ' τῆς μεγάλης Τετάρτης πέμπεται δια-
ταγὴ εἰς τὸν Πατριάρχην νὰ τηρῇ ὑπὸ φύλαξιν τὴν
ἐν τῷ Φαναρίῳ τότε κάκειναι διαμένουσαν οἰκογέ-
νειαν τοῦ αἰοιδίου Δημητρίου Μουρούζη (πατροθεῖου
τοῦ Κωνσταντίνου Μουρούζη, Μεγάλου κάκεινου Διερ-
χομῆως γενομένου, καὶ ἀποκεφαλίσθεντος ἐν Σούμλα
τῷ 1812). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πατριάρχης ἀπεκρίθη, ὅτι
φύλακας δὲ ἔχει, πλὴν τῶν δύο διατεταγμένων συ-
νήθως Γενιτσάρων φρουρῶν τοῦ Πατριαρχείου, « Ἐ-
στῶσαν καὶ καλόγηροι » ἀπεκρίθη ὁ κομίσας τὴν
διαταγὴν καὶ ἀπεστάλησαν δύο τῶν ἐφημερίων εἰς
φύλαξιν τῆς εἰρημένης οἰκογενείας τοῦ Δημητρίου Μου-
ρούζη. Ὑπεδέχθη δὲ τοὺς διακρούοντα (ὡς ἤκουσε
τὴν αἰτίαν τῆς ἐλεύσεως αὐτῶν) ἡ μήτηρ τῆς οἰκο-
γενείας, καὶ ἔδωκε πρὸς αὐτοὺς δωμάτια πρὸς ἀνά-
παυσιν. Τῇ δὲ μεγάλῃ Πέμπτῃ, τραπεζῆς εἰς αὐτοὺς
πολυτελῶς παρατεθείσης, ἐφαγον οἱ φύλακες καὶ ἔ-
πιον, καὶ νυστάξαντες ἐκοιμήθησαν. Τότε ἡ οἰκογέ-
νεια εὐρούσα κενρὸν διέφυγε μετμημερισμένη, καὶ ἐμ-
βάσα εἰς ἀκάτιον Τουρκικόν, τὸ ὅποιον ἔτυχε παρὰ
τὴν πρὸς τὸν αἰγιαλὸν θύραν τῆς παρὰ τοῦ οἴκου,
διεπέρασεν εἰς Γαλατᾶν ἀγνωστος, κάκειθεν ἐπιβί-
βασθεῖσα εἰς πλοῖον ἀναχωροῦν εἰς Ὀδησσόν, διεσω-
θη εἰς ταύτην τὴν πόλιν μετὰ πολλοὺς κινδύνους. Ὡς
δ' ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς οἰκίας, μόλις ὀλίγη παρήλθεν
ὥρα, καὶ ἦλθον ἐνόπλιοι στρατιῶται νὰ τὴν ἀπαγά-
γωσιν εἰς τὴν φυλακὴν, τοὺς δὲ ἄφρονες αὐτῆς υἱοὺς
εἰς τὴν καταδίκην. Ἐλθόντες δὲ οἱ στρατιῶται οὐ-
δένα ἄλλον εὑρον, εἰμὴ τοὺς δύο φύλακας ἐφημερίους
κοιμωμένους, καὶ τούτους παραλαβόντες ἔσυρον εἰς
τὴν ἐξουσίαν, ἐκείνη δὲ τοὺς ἔστειλεν εἰς τὸ κά-
τεργον (α). (Ἐπεταί τὸ τέλος).

(α) Ἐπλανήθησαν ὅσοι ἐνόμισαν καὶ ἔγραψαν, ὅτι τοὺς ἑ-
φημερίους τοὺς ἐστειλεν ὁ Πατριάρχης εἰς φύλαξιν τῆς οἰ-
κογενείας τοῦ νεοστὶ κατατομηθέντος Κωνσταντίνου Μουρούζη,
διότι ταύτην, θρηνοῦσαν ἀδιακόπως, ἡ ἐξουσία συνεχώρησε μὲν
νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἐν Βοσπόρῳ οἰκίαν αὐτῆς, ἀλλ' εἶχε σκοπὸν
νὰ καταβιάσῃ μετ' ὀλίγον εἰς θάνατον καὶ ταύτης τὰ ἄφρονα
τέκνα, ὅπερ συνιδούσα ἡ οἰκογένεια δέφυγε κάκειναι μετμημε-

ΠΡΟΣΦΟΡΑ

τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΤΟΥ Β΄.

—οοο—

Περὶ τῆς φιλογενείας τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης Κ. Κυρίλλου τοῦ Β΄, καὶ τῆς ἐνθέρμου καὶ ἐνευδότου προστασίας ἣν χορηγεῖ εἰς τὰ καλὰ, δις καὶ τρίς ἔγραψεν ἡ Παρδώρα οἱ δὲ ἀναγνώσται αὐτῆς ἐνθυμοῦνται πρὸ πάντων ὅτι ὁ φιλόμουσος αὐτὸς πατριάρχης ἰδρύσατο σχολεῖα ἀρρένων τε καὶ θηλέων ἐν Ἱεροσολύμοις, συνέστησεν ἐκεῖ πλουσιώτατον τυπογραφεῖον, ἐξέδοτο πολλὰ καὶ ἀξιόλογα συγγράμματα, ἐξ ὧν καὶ τινὰ ἦσαν ἀνέκδοτα, καὶ ἐπιδαψιλεύων χρηματικὰς χορηγίας πρὸς πολλοὺς μὴ ἔχοντας εἰσέτι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνοικτούς εἰς τὸ φῶς τῆς παιδείας, ἀναγκάζει οὕτω αὐτοὺς νὰ στέλλωσιν εἰς τὰ σχολεῖα τὰ τέκνα αὐτῶν. Ὁ φιλόμουσος οὗτος ἱεράρχης ἐδώρησατο πρὸ τινων μηνῶν καὶ πρὸς τὴν Φιλεκαπαιδευτικὴν Ἐταιρίαν ἀριθμὸν τινὰ ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ἐσχάτως δὲ καὶ σταυρὸν παλῦτιμον μετὰ τιμίου ξύλου καὶ ἀρτοπόριον.

Ὁ ἁγ. πατριάρχης Κύριλλος Β΄

Δημοσιεύοντες ἐνταῦθα τὸ δωρητήριον προσθέτομεν ὅτι τὸ Συμβούλιον τῆς Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἐται-

ρίαν διὰ νυκτὸς καὶ ἐπιβιβασθεῖσα εἰς πλοῖον προπρεσκευασμένην, διεσώθη εἰς Ὀθησσόν. Καὶ ἄλλα δὲ ψευδῶς διεφημίση, ὅτι τάχα διὰ τὴν φυγὴν τῆς προειρημένης οικογενείας τοῦ Δημητρίου Μουρούζη, τῆς ὁποίας ἡ φύλαξις ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν ἐπιστάσιον τοῦ Πατριάρχου, παρωργίσθη ἡ Πύλη καὶ ἀπεπάτισσε τὴν καταδίκην αὐτοῦ. Τούτου ὁ θάνατος ἦν πρὸ πολλῶν ἡμερῶν διατεταγμένος, καθὼς φαίνεται ἐξ ὧν εἴπομεν καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς οικογενείας ἐκείνης ἐξητήθη παρὰ τοῦ Σεγούλ-Ἰσλάμη ὁ φεφῆ: (νομικὴ ἀπόφασις) πρὸς καταδίκην τοῦ Πατριάρχου, καθὼς θέλομεν ἰδεῖ ἀκολουθῶς (βλ. καὶ Μαθῆ Κατάλογ. Πατρ. σελ. 284).

ρίας ἐφρόντισε νὰ ἀνατεθῶσιν εἰς τὸν ἐν τῷ Ἀρσάκειῳ Παρθεναγωγείῳ ναὸν τὰ δωρηθέντα τελομένης ἱερουργίας, καὶ παρόντος τοῦ σεβασμιωτάτου ἐπισκόπου Θεβῶν Κ. Δαυίδ. Ἀπέστειλε δὲ καὶ πρὸς τὸν μακαριωτάτον πατριάρχην εὐχαριστήριον ἐπιστολήν, καὶ δύο διπλώματα καὶ διὰ μὲν τοῦ ἐνὸς ἀνέγραψεν αὐτὸν εὐεργέτην, διὰ δὲ τοῦ ἄλλου ἀπένευμεν αὐτῷ ἀργυροῦν μετάλλιον ὡς προσενεγκόντι πολῦτιμα κειμήλια. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς εὐγνωμονοῦντες παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ σεπτὸν αὐτοῦ ὁμοίωμα.

Εἶθε πληθυνθῆ εἰς τὴν ὀρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ὁ ἀριθμὸς τοιούτων ἱεραρχῶν!

Ἰδοὺ τὸ δωρητήριον

« Κύριλλος Ἐλέω Θεοῦ

Πατριάρχης τῆς Ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ πάσης Παλαιστίνης.

« Ἡ μετριότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος Πατριάρχικου αὐτῆς Δωρητηρίου γράμματος δῆλον καθίστησιν, ὅτι ἐνδεικνυμένη τῆρ ἑαυτῆς ἐξαιρετικὴ ἀγάπη καὶ ἐπόληψιν πρὸς τὸ ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει τῶν Ἀθηνῶν καθιδρυμένον καὶ ἀριπρεπῶς ὑπὸ τῆς Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἐταιρίας διατηρούμενον Ἀρσάκειον Παρθεναγωγεῖον, δωρεῖται καὶ ἀγιεροῖ εἰς τὸν ἐν αὐτῷ ἱερὸν ναὸν Ἀρτοπόριον ἀργυροῦν καὶ κεχρυσωμένον ἔχον βάρος δραμίων 317, καὶ Σταυρὸν ἱερὸν φεροντα μὲν ἔσωθεν ξυλογράφημα καὶ ἐξώθεν ὅτι κεκοσμημένον ἀργύρῳ κεχρυσωμένῳ καὶ μαργαρίταις, γρησιῶ δὲ καθωραϊσμένον τμήματι τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ, ἐφ' οὗ τὰς παλάμας ἠπλωσεν ἄγρα φιλανθρωπία ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐντελλομένη πατρικῶς τοῖς ἀξιοτίμοις ἐφόροις τοῖς τε νῦν οὖσι καὶ τοῖς εἰσέπειτα ἐσομένοις, ὅπως τὸ ἡμέτερον δῶρημα φυλάττεται διὰ παντὸς ἀναγαίρειον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου ναοῦ, καὶ προχῆ ἀγιασμὸν τοῖς εὐλαβῶς ἐν αὐτῷ προσκυνούσι τὸν τιμιον Σταυρὸν. Ἐκδιόχτες δὲ συναποστέλλομεν καὶ τὸ Πατριάρχικόν ἡμῶν τὸ δε δωρητήριον γράμμα, σεσημασμένον τῇ ἡμετέρῃ ὑπογραφῇ καὶ σφραγίδι, ἵνα παραμένη μαρτύριον τῆς τε ἡμετέρας προθέσεως καὶ τῆς γρησιότητος τοῦ ἐν τῷ Σταυρῷ περιεχομένου τιμίου ξύλου, καὶ εὐχόμεθα ἐκ βάθους καρδίας ὅπως ἡ θεία χάρις ἐπισκιάη διηγεῶς τὸ εἰρημένον Ἀρσάκειον Παρθεναγωγεῖον, καὶ φωταγωγῇ τὰς ἐν αὐτῷ ἐκπαιδευόμενας νεάνιδας εἰς τὸ ἐνδοξοῦ τῆς ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ προκοπῆς στάδιον, πρὸς κλέος τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀγαλλίαμα.

» Ἐν Κωνσταντινουπόλει, αἰετῆ. Μαῦου δ΄.

(Τ. Σ.)

» Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΚΥΡΙΑΛΟΣ

» ἀποφαινεται. »

ΤΟ ΜΕΛΑΝ ΔΑΚΤΥΛΙΑΙΟΝ.

Λυπηρὸν ἱστόρημα Λυπηρᾶς ἐποχῆς.

—οοο—

I.

Οὔτε ἀξιώσεις μυθιστοριογράφου ἔχομεν, οὔτ' ἐπιχειροῦμεν νὰ πλάσωμεν φαιδρὸν τινὰ ἢ μελαγχολικὸν μῦθον ἵνα διασκεδάσωμεν ἢ συγκινήσωμεν τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, ἀφηγούμενοι πράγματα, ἅτινα δυνατὸν ἦτο νὰ συμβῶσι κατὰ τοὺς θεσμούς τῆς μυθιστοριογραφίας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πιθανοῦ. Καὶ δύσκολον θεωροῦμεν τὸ δημιουργεῖν καὶ περιττὸν δι' ἡμᾶς, τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ὅταν δύναται τις νὰ διηγηθῆ ὅ,τι συνέβη, τίς ἢ ἀνάγκη νὰ πλάσῃ ὅτι ἠδύνατο νὰ συμβῆ; Πρὸς τί νὰ προσπαθῆσῃ ν' ἀνασκευάσῃ αὐτὸς ὅ,τι ὁ βῶς τῶν πραγμάτων φυσικῶς καὶ προχειρῶς κατεσκευάσεν;

Ἀπλοὶ λοιπὸν ἱστορικοὶ, ἀναγράφομεν ὅ,τι μᾶς διηγήθησαν, καὶ μὴ ἀξιούμεν δόξαν εὔρετοῦ διὰ τοῦτο, δὲν ὑποκειμεθα τοῦλάχιστον καὶ εἰς εὐθύνην οἰανδήποτε. Ὅποια καὶ ἂν φανῆ ἢ διήγησις ἡμῶν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, τοιαύτη ἐπλάσθη μόνη τῆς. Ἄν τοὺς τέρψῃ, ἂς εὐχαριστήσωσι τὴν φύσιν, ἥτις τὴν παρήγαγε τοιαύτην ἂν πάλιν τοὺς δυσαρεστήσῃ, ἐκείνην ἂς αἰτιῶνται. Αὐτὴ καὶ μόνη πταίει, ἂν ἡ ἱστορία ἢ μὴν φανῆ μυθιστορικωτέρα ἱστορίας ἢ ἱστορικωτέρα μυθιστορήματος.

II.

Οἱ ἐν Ἀθήναις ὄντες τὸ ἔτος 1850, θὰ ἐνθυμῶνται ἴσως ὑψηλὸν τινὰ καὶ μελάγχρουν νεανίαν, ὠραίαν ἔχοντα καὶ ἀρρενωπὴν τὴν μορφήν, δασύτατον μελανὸν πάγων, ὅξυ καὶ διαυγῆς τὸ βλέμμα, κομψὸν τὸ ἦθος καὶ ἀξιοπρεπῆς τὸ βᾶδισμα. Εἶχε τὴν ἀληθινὴν ἀνδρικήν καλλονήν, τὴν καλλονὴν ἐκείνην ἥτις ἀρμόζει καὶ εἰς τὸν ποιητὴν καὶ εἰς τὸν στρατιώτην καὶ εἰς τὸν κομψοπρεπῆ νεανίαν καὶ εἰς τὸν γεωργόν, ἢν ὀνειρούνηται οἱ καλλιτέχνη καὶ τῆς δύσεως, καὶ ἢς προτιμῶσι συνήθως αἱ γυναῖκες τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν ἐν λευκὸν καὶ ἄνευ ἐκφράσεως πρόσωπον. Ὅ,τι δ' ἐπιχάζανε τὴν ἀξίαν τοῦ Παύλου ἦν ἡ ἀπροσποίητος τοῦ ἦθους τοῦ ἀφέλεια, τὸ φυσικὸν τῶν κινήσεών του, τὸ οὐδέποτε πλαστὸν τοῦ μειδίαμα, ἢ ἐφ' ὅλης τῆς μορφῆς του ἐπιφαινομένη ἀγαθότης τῆς καρδίας του καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀόριστός τις πέπλος μελαγχολίας, ἀμβλύνων τὸ ὅξυ καὶ πυρῶδες τοῦ μελανοῦ τοῦ βλέμματος. Ὅ,τι ὅμως ἀφ' ἑτέρου, διότι τὰ πάντα δυστυχῶς ἔχουσι δύο ὄψεις εἰς τὸν κόσμον τῶν θνητῶν, ἡλᾶττου αὐτὴν εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων ἦν ἡ διαρκὴς καὶ ἀναιτιολόγητος ἀκηδία του, ἡ ἀτελεύτητος σχολή του, ἢν ἐδαπάνᾳ πολὺ σπανίως εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ὅπου ἡ μήτηρ του, ὄρφανὸν ὄντα πατρός, τὸν εἶχε διατάξει (καὶ τοῦτο θὰ ἐξηγήσωσι τὰ κατὰ κατωτέρω εἰς τὸν ἀναγνώστην) ν' ἀκροᾶται τὰ νομικά, πολὺ δὲ συχνότερον εἰς μοναχικοὺς καὶ μακρυνοὺς περιπάτους, ὅθεν ἐπέστρεφε μελαγχολικώτερος πάντοτε καὶ κατηφής.

Ἀφῆνης μετὰ ἐν ἔτος, καθ' ἣ μελαγχολία του εἶχεν ἦδη ἀρχίσει νὰ λαμβάνῃ σπουδαιοτέραν χροιάν, μεταβάλλουσα ἐπαίσθητῶς καὶ αὐτὴν τὴν ἄλλοτε σιδηρὰν ὑγείαν του, κατέλιπε τὰς Ἀθήνας μεταβαίνων εἰς Γερμανίαν, ἵνα τελειοποιηθῆ εἰς τὰς σπουδὰς του.

Μετὰ τρία ἔτη . . . πλὴν μὴ προδράμωμεν τῶν γεγονότων, σταματήσωμεν δὲ μάλιστα μικρὴν εἰς τὴν προτεράϊαν νύκτα τῆς εἰς Γερμανίαν ἀναχωρήσεως τοῦ Παύλου.

III.

Εἰς τὴν οἰκίαν εἶνε μόνη ἡ γραῖα μήτηρ τοῦ Παύλου, βίπτουσα ἐν τελευταίῳ ἐπιθεωρήσεως βλέμμα εἰς τὰ τῆς ὁδοπορίας του καὶ ψιθυρίζουσα μεταξὺ τῶν ἀραιῶν τῆς ὁδόντων

— Τί ὄργη! . . . εἰς τρεῖς χρόνους θὰ τὴν λησμονήσῃ πιστεύω τὴν . . . Καὶ τὰ χεῖλη τῆς γραίας ἐπέβησαν τὴν φράσιν τῶν δι' ἀκαταλήπτου τινος ψιθυρισμοῦ.

Ἡ μήτηρ τοῦ Παύλου φαίνεται πολὺ ἀνήσυχος. Διευθύνεται εἰς τὸ παράθυρον, κύπτει ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, μετρεῖ τὸ μήκος τῆς ὁδου διὰ τοῦ βλέμματος καὶ μὴ βλέπουσα τίποτε, ἐπανεργεῖται πάλιν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐρωτᾷ τοὺς ὑπηρέτας μὴν εἶδον τὸν Παῦλον ἐπιστρέψαντα, κ' ἐπὶ τῇ ἀρνητικῇ τῶν ἀπαντήσεως διευθύνεται καὶ πάλιν εἰς τὸ παράθυρον, ὑποψιθυρίζουσα

— Τί παιδί! . . . νὰ μὴ θέλῃ ν' ἀκούσῃ . . . Καὶ ἴσα ἴσα εὐρῆκε τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς του νὰ μείνῃ ἐξω τόσοσ ἀργά.

Ἦτο μόλις ἐνάτη ὥρα τῆς ἑσπέρας.

— Πλὴν, . . . τίς ἤξευρε . . . ἐξηκολούθησε διανοουμένη ἡ γραῖα καὶ σχεδὸν μειδιῶσα, λέγομεν σχεδόν, καθότι ἡ μήτηρ τοῦ Παύλου ὀλίγον ἀπέχε τῆς ἡλικίας ἐκείνης καθ' ἣν τὰ μειδιήματα καταντῶσι πλέον μορφασμοί, — τίς ἤξευρε; . . . Ὅα ὑπῆγεν ἴσως νὰ τὴν ἀποχαρτίσῃ. Αὐτὸ δὲν βλέπτει, ἂς τὴν ἀποχαρτίσῃ ἄρκει μόνον νὰ μὴ ἐνόησεν ἢ νὰ μὴ τοῦ εἶπεν ἐκείνη ὅτι ἔμαθα τοὺς ἐρωτὰς του διότι, . . . δὲν ἤξευρε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, . . . εἶνε μὲν εὐάγωγος ὁ ταλαίπωρος, καὶ μὴ ἀκούει πάντοτε, ἀλλὰ . . . αὐτὴν τὴν φρανὰ πολὺ φοβοῦμαι ὅτι θὰ τοῦ ἤρχετο ὄρεξις νὰ διαγκάσῃ ὀλίγον τὸν χαλινόν, μ' ὅλην τὴν ἀσθένειαν τοῦ χαρακτῆρός του. Τί ἀπερὶσκεψίαν ἔκαμα, ἐξηκολούθησε μετὰ μικρὰν τινὰ στάσιν, διαλογιζομένη ἡ μήτηρ τοῦ Παύλου, τί ἀπερὶσκεψίαν ἔκαμα νὰ παρασυρθῶ ἐμπρός της, ὅταν ἦλθε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν νὰ μ' ἐρωτήσῃ διὰ μίαν ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν, ἢ ὀκνηρά!, δὲν κατώρθωσε νὰ τελειώσῃ ἕνα μῆνα τώρα. Πλὴν δὲν ἠμπόρεσα νὰ κρατηθῶ. Ἄς ἦνε, τέλος πάντων, ἀρκεῖ νὰ μὴ τοῦ εἶπε τίποτε, καὶ πολὺ μ' ἔρχεται νὰ τὸ πιστεύσω, ἀπὸ τὸ ἦθος τοῦλάχιστον τοῦ Παύλου, τὸ ὅποιον ἔκτοτε δὲν μετεβλήθη καθόλου. Ἐπειτα . . . ὅλοι αὐτοὶ τῶν κατωτέρων τάξεων οἱ ἄνθρωποι, ἐξηκολούθησε σκεπτομένη ἡ γραῖα ἀριστοκράτης, καταπίνουσαν τόσοσ εὐκολὰ τὰς προσβολὰς καὶ τὰς λησμονοῦν τόσοσ γρήγορα, ὥστε μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν ἔχω πολὺ δίκαιον νὰ φοβοῦμαι τὴν

γλώσσαν αὐτῆς τῆς κόρης, ἣ ὅποια ἔχει καὶ τὸ καλὸν νὰ ᾔηε τόσον δειλὴ . . .

Καὶ αἱ σκέψεις τῆς γραίας παρετίθεντο ἐπὶ τῆς αὐτῆς διευθύνσεως, ὑβρίζουσαι μίαν δυστυχῆ νεάνίδα ὡς ὀκνηρὰν, διότι εἶχε τὸ ἀτύχημα ν' ἀποζῆ ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν της, κ' ἐμπαίζουσαι τὴν κοινωνικὴν της θέσιν, διότι ἐπραττε τὸ ἔγκλημα ν' ἀγαπᾷ καὶ ν' ἀγαπάται.

IV.

Εἶνε ὥραία νῦν Ἀπριλίου.

Οὐδ' ἐν νεφύδιον διαστίζει τὴν κυανῆν διαύγειαν τοῦ ἀθηναϊκοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡ σελήνη, ὑπερβάσα ἤδη τὸ πρῶτόν της τέταρτον, πνίγει εἰς τὴν φωτεινὴν της ἀντανάκλασιν τοὺς ἐρχομένους νὰ σπινθηρίωσι κύκλω της ἀστερίσκους. Τὴν ἀτμοσφαιρὰν ὅλην, χλιαρὰν καὶ ἡρεμὸν, πληροὶ τὸ ὄξυ μύρον τῶν ἀνούτων ἤδη θύμων, ὧν γέμει ἡ ἀττικὴ πεδιάς, ἡ αὔρα ἐκοιμήθη πρὸ πολλοῦ, καὶ ὁ μονότονος ἀλλὰ καὶ θελκτικὸς βόμβος τοῦ γρύλλου ἀντικαθιστᾷ τὸ ἄσμα τῆς ἀριστοκρατικῆς ἀηδονίας, ἥτις οὐδὲν φαίνεται δένδρον τῶν ξηρῶν πεδιάδων τῶν Ἀθηνῶν εὐρίσκει ἀξίαν αὐτῆς σκηνήν.

Πιστεύετε νὰ ᾔηε τὴν ὥραν αὐτὴν ὁ Παῦλος εἰς τινὰ τῶν ἐρημικῶν αὐτοῦ περιπάτων;

Ἐντὸς τοῦ μόνου δωματίου ταπεινοῦ τινος οἰκίσκου μιᾶς τῶν σκολιωτέρων καὶ ἀσχημοτέρων ὁδῶν τῆς πόλεως, αἵτινες, προφανέστερον διασώζουσαι τὸ παρελθόν, δὲν ἠσθάνθησαν ἐπὶ τὸν πέλεκυν τῆς εὐθυγραμμίας οὔτε τὴν ἀξίαν τῆς ἰσοπεδώσεως, νεάνις τις κἀθηται βράπτουσα πρὸ τινος μικροῦ τραπέζιου. Ἀπλὴ ὀρειχαλκίνη λυχνία, τεθειμένη ἐπὶ τοῦ τραπέζιου, καὶ μόλις κατορθοῦσα ν' ἀντιπαλαίσῃ διὰ τοῦ ἀσθενοῦς της φωτὸς πρὸς τὴν διὰ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου εἰσορμῶσαν φαιδρὰν τῆς σελήνης μαρμαρυγῆν, φωτίζει ἐντούτοις ἀκούωντας τὴν μορφήν της νεάς, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ λάβωμεν ἐν ἀτελεῖ αὐτῆς ἰχνογράφημα.

Πρόσωπον ὠσειδῆς, περιβεβλημένον τὴν εὐγενῆ ἐκείνην καὶ συμπαθῆ ὠχρότητα, ἥτις κατοικεῖ συχνότατα τὴν καλύβην τοῦ πένθους· ὀφθαλμοὶ μεγάλοι καὶ μελανοί· βίς ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἀγάλματος· στόμα μικρὸν, κλειδὸν εἰς δύο χεῖλη ἐρυθρὰ ὡς ἀνθος βροιάς, καὶ ἄφθονος κόμη μελανή, χωρίζομένη πλαγίως καὶ ἀνεπιτηδεύσεως εἰς δύο ἀρελεστάτους πλοκάμους, ἀναδεδεμένους ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς της καὶ προδίδοντας τοὺς λοβοὺς ὠτίων ὠχρῶν ὡς ὁ ἤλεκτρος. Τοιαυτὴ δὲ ὀλίγων ἡ μορφή της Σοφίας. Ὅτι ἔμω· οὔτε δὲ ὀλίγων οὔτε διὰ πολλῶν περιγράφεται εἶνε ἡ ἀνέκφρατος ἀφέλεια τοῦ προσώπου της, τὸ παιδικὸν της μειδιάμα καὶ τὸ ἀνυπόκριτον τοῦ ἤθους της, ὅπερ εὐτυχῶς, δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἐξαλείψῃ τετραετῆς μετὰ συμμαθητριῶν σχέσις.

Οὐδεὶς βλέπων τὴν μορφήν ἐκείνην, εἰς ἣν ἡ κακοπάθεια καὶ ἡ εὐαισθησία εἶχον ἐπιθεσεὶ χροιάν εὐγενῆ καὶ σχεδὸν ἀριστοκρατικὴν, ἤθελεν ὑποθέσει αὐτὴν

θυγατέρα τῆς εὐσάρκου καὶ ἠλιοκαοῦς γυναικὸς ἥτις παρακάθηται εἰς τὸ τραπέζιον πλέκουσα κάλταν.

— Ἀφῆσέ το πλέον, κόρη μου, τὸ ῥάψιμον, λέγει τέλος μετὰ τινὰς στιγμὰς σιγῆς, καὶ μεγαλοπροεπῶς χασωμένη, ἡ μήτηρ τῆς Σοφίας. Εἶνε ἀργά, . . . κ' ἐπειτα, βράπτει καὶ ἀπὸ τὸ πρῶτον. Ἀφῆσέ το, παιδί μου, μὴ κουράζῃς τὸ φῶς σου, εἶνε καὶ αὐριον . . .

— Ὁχι, μητέρα, πρέπει νὰ τελειώσω ἀπόψε αὐτὴν τὴν ἐργασίαν· τὴν ἔχω τώρα τόσον καιρὸν, κ' ἐπειτα μ' ἐμήνυσαν ὅτι αὐριον τὴν χρειάζονται χωρὶς ἄλλο. Πλάγιασε ἂν νυστάζῃς, ἀλλ' ἐγὼ θὰ ἐργασθῶ ἀκόμη.

Ἡ γραία ὕψωσε τοὺς ὤμους εἰς ἀπάντησιν καὶ ἤρχισεν ἐτοιμάζουσα τὴν κοίτην της.

Ἀφῆσῃ, ἐν μέσῳ τῆς σιγῆς, φωνὴ τις μελαγχολικὴ ἠκούσθη ψάλλουσα εἰς τὴν ὁδὸν τοὺς ἐξῆς στίχους κατὰ τὸν πένθιμον σκοπὸν τοῦ: Ah! che la morte ognora.

Θὰ φύγω, θὰ σ' ἀφήσω . . .
Σοφία, μὴ θρηνηῖς,
Καὶ μὴ μὲ λησμονῆς, . . .
Θ' εἴθ' ὀπίσω.
Κ' ἐκεῖ θὰ σ' ἀγαπήσω,
Κ' ἐκεῖ δὲν θὰ εἰπῶ
Εἰς ἄλλην: σ' ἀγαπῶ,
Θὰ εἴθ' ὀπίσω.

— Ἡ φωνὴ του, εἶπεν ἀνασκιρτήσασα αἴφνης καὶ ὀρθωθείσα ἡ Σοφία.

— Τί εἶνε, κόρη μου; ὑπέλαβεν ἡ ἀποκοιμιζομένη μήτηρ της, ἣν ἐβουκάλει ἤδη τὸ ἄσμα τοῦ διαδάτου.

— Τίποτε, μητέρα, ἀπήνησεν ἡ Σοφία, ἐπανακαθίσασα κ' ἐνθυμηθεῖσα δυσθύμως ὅτι δὲν ἦτο μόνη.

Πλὴν μετὰ τινὰς στιγμὰς ἠκούετο ἤδη ἡ τακτικὴ καὶ βραδεία ἀναπνοὴ τῆς ὑπνωττούσης γραίας.

V.

Ἡ Σοφία εἶνε εἰσέτι εἰς τὸ παράθυρον.

Ὁ Παῦλος εἶνε εἰσέτι εἰς τὴν ὁδόν.

Ἀλλ' οἱ δύο ἐρασταὶ ἐσιώπησαν ἀπὸ πολλοῦ καὶ λαλοῦσιν ἤδη αἱ ψυχαὶ των μόναι τὴν γλώσσαν ἐκείνην, ἥτις λαλεῖται ἀλλὰ δὲν ἀκούεται.

— Σοφία μου, λέγει τέλος ὁ Παῦλος, διακόπτων τὴν σιωπὴν, εἶνε καιρὸς . . .

— Ὁ καιρὸς . . . πάλιν ὁ καιρὸς! . . . Πλὴν, Παῦλε, λησμονεῖ καὶ σὺ ὀλίγον τὸν καιρὸν . . . ἐγὼ τὸν λησμονῶ τόσον ὥραία ὅταν εἶμαι πλησίον σου, . . . καὶ μάλιστα σήμερον, προσέθηκε κ' ἐν νέον δάκρυ ἀνέβλυσε εἰς τὸ δακρυσμένον ἤδη ὄμμα τῆς Σοφίας.

— Ναί φίλη μου, ἀλλ' ἤξεύρεις ὅτι τὸν μετρεῖ ἄλλος, καὶ ἀκριβῶς μάλιστα, ὅταν λείπω ἀπὸ τὴν οἰκίαν· ἡ δυστυχὴς μου μήτηρ . . .

— Τῶνόντι, διέκοψεν ἡ Σοφία κ' ἐν πικρὸν μειδιάμα ἐφαίδρυνε τὰ χεῖλη της, . . . ἡ δυστυχὴς σου μήτηρ . . .

— Πίστευέ το, Σοφία, εἶνε τῶνόντι δυστυχὴς, πάσχει, καὶ πάσχει μόνον ἀπὸ τὴν πολλὴν πρὸς ἐμὲ

ἀγάπην της. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ τὴν τῆς ἀγάπης καταντᾷ δι' ἐμὲ τυραννία, ἀλλ' ἂν ἐδείκνυον ὅτι τὸ αἰσθάνομαι, ἂν ἀπλῶς καὶ μόνον τῆς ἐδίδον νὰ ἐνοήσῃ ὅτι ἡ τὴν τῆς ἀγάπης μ' ἐνοχλεῖ, μὲ βαρύνει, . . . ὦ, ἔσο βεβαία, ὅτι, ἐμπαθῆ καὶ νοσηρὰν ὡς εἶνε, θὰ τὴν ἐφόνευον . . .

— Ὡ! φίλε μου . . .

— Ναί, Σοφία, θ' ἀπέθνησκε, τὸ αἰσθάνομαι δι' αὐτὸ τὴν περιποιούμαι, δι' αὐτὸ τὴν ὑπακούω τόσον τυφλῶς ἐνίστε, . . .

— Ὡ! τότε, Παῦλε, προσέθηκεν ἡ Σοφία, καὶ τὸ πικρὸν ἐκεῖνο μειδιάμα διέστειλε καὶ πάλιν τὰ χεῖλη της, τί χάριν ἐπρεπε νὰ σὲ γνωρίζω, ὅτι ἤρχεσο καὶ μ' ἐβλεπες ἔως τώρα, καὶ ἤλθες μάλιστα καὶ νὰ μ' ἀποχαιρετίσῃς ἀπόψε, ἐνῶ βεβαίως ἡ μήτηρ σου σὲ τὸ ἀπηγόρευεν.

— Ἄ . . . Σοφία μου, διέκοψεν ὁ Παῦλος, πόθεν τὸ ἐφαντάσῃς αὐτό; σὲ βεβαίως ἡ μήτηρ μου ποτέ . . .

— Ἄφες, ἄφες, Παῦλε, τὸ ἤξεύρω . . .

— Σοφία, σοὶ τ' ὀρκίζομαι . . .

— Ἄφες τοὺς ὄρκους.

— Ἀλλ' ἡ μήτηρ μου ἀγνοεῖ ἐντελῶς τὸν ἔρωτά μας.

— Ὡ! πῶς ἀπατάσαι, Παῦλε! ἂν τὸν ἠγνόει, διατί νὰ παύσῃ ἐμπρότωις νὰ μοῦ διῆθ πλέον ἐργασίαν.

— Ἄλλ' αὐτὴς δὲν εἶνε λόγος, Σοφία, ἴσως . . .

— Ἐπειτα, κ' ἐκτὸς τούτου . . . Ὡ! . . . τί ἐντύπωσιν, ἐνθυμοῦμαι, μ' ἔκαμεν ὁ τρόπος τῆς μητρὸς σου, ὅταν ἤλθα τὴν τελευταίαν φορὰν εἰς τὴν οἰκίαν σας, διὰ νὰ τῆς ζητήσω μερικὰς ὁδηγίας δι' ἐν ἐργόχειρον τὸ ὅποιον μ' εἶχε παραγγείλει! Πῶς μ' ἐπικράναν οἱ λόγοι της, σχεδὸν μὲ τὸν ἐκτύπησεν εἰς τὸ πρόσωπον τὸν ἔρωτά μας, . . . σχεδὸν ἐνέπαιξε τὴν ἰερότητα τῶν αἰσθημάτων μας.

— Τί σὲ εἶπε, Σοφία, εἶπέ με, τί σὲ εἶπε; . . . ἴσως παρεξήγησες τοὺς λόγους της, ἴσως ἦτον ὠργισμένη ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἴσως . . .

— Ἄφες τὰς πιθανότητας Παῦλε! τὸ τί μὲ εἶπε, προτιμῶ νὰ μὴ σὲ τὸ εἰπῶ, διότι δὲν θέλω νὰ σὲ ψυχράνω μὲ τὴν μητέρα σου, καὶ νὰ γείνω ἀφορμὴ κανενὸς δυστυχήματος, ἀφοῦ, καθὼς μὲ εἶπες πρὸ ὀλίγου δύναται νὰ τὴν φονεύσῃ ἡ ἐλαχίστη ἐκ μέρους σου ψυχρότης . . .

— Πόσον σκληρὰ εἰς' ἀπόψε, Σοφία . . .

— ἴσως . . . διότι ἀπόψε σ' ἀγαπῶ ἀκόμη περισσότερο Παῦλε, ἂν ᾔηε δυνατόν.

Ὁ Παῦλος ἀπεκρίθη μ' ἐν φίλημα εἰς τὴν χεῖρα τῆς Σοφίας.

— Ἐπειτα, Παῦλε, ἐπανέλαβεν ἡ Σοφία, ἂν δὲν ἐγνώριζε τὸν ἔρωτά μας, διατί σὲ διώκει; διατί σ' ἐξορίζει αὐριον εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅθεν Κύριος οἶδε ἂν θὰ σ' ἐπανιδῶ ποτέ.

Καὶ ἡ Σοφία ἐξεβράγη εἰς λυγμούς, καὶ δάκρυα θερμὰ κατῆλθον τῶν παρεῶν της.

— Μὴ κλαίῃς, Σοφία, μὴ θέλῃς νὰ μεταβάλλῃς κ' ἐμὲ εἰς γυναῖκα κλαίουσαν· τί φοβεῖσαι; Θὰ ἐπανέλθω μετὰ δύο ἔτη ὡς εἶμαι τώρα, θ' ἀγαπώμεθα

καὶ τότε καὶ τώρα ἀγαπώμεθα, καὶ οὐτ' ἡμεῖς θὰ μεταβληθῶμεν οὔτε ὁ ἔρωσ μας θὰ γηράσῃ.

— Δὲν ἤξεύρω, Παῦλε, ἀλλ' ἡ καρδιά μου πνίγεται, κἀτι τί νομίζω ὅτι μὲ ἀπειλεῖ κρυφίως, ἐν μαῦρον προαίσθημα μὲ λέγει, ὅτι δὲν θὰ σ' ἐπανιδῶ πλέον . . .

— Σοφία, σ' ἐξορκίζω, μὴ μὲ τρομάζῃς μὲ προαίσθηματα, . . . μ' ἀρκεῖ ἡ θέσις μου, ἡ κατάστασις τῆς καρδίας μου . . .

— Ὡ! καὶ σοῦ λοιπὸν τρέμει ἡ καρδιά καὶ προσποιεῖσαι πλαστὴν γενναϊότητα . . .

— Ναί, ἀλλὰ τρέμει ἀπὸ ἔρωτα μόνον, Σοφία, ὄχι ἀπὸ προαισθήματα. Ἄκουσον, . . . ἄκουσον! . . .

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐσήμανε τ' ὠρολόγιον τῆς πόλεως μίαν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον.

— Ἡ ὥρα μία! εἶπεν ὁ Παῦλος. Πῶς τὴν ἐλησμόνησα! Ἄς τὴν ἐνθυμηθῶμεν, Σοφία, εἶνε ἀνάγκη, . . . Χαῖρε! . . .

Καὶ δάκρυα ἐπλημμύρησαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Παύλου, μὴ δυνηθέντος τέλος νὰ κρατηθῇ.

— Παῦλε . . . ἀναβλεπόμεθα . . .

— Ὡ, ναί! ἀναβλεπόμεθα, Σοφία. Λάβε κἀν αὐτὸ, προσέθηκε μετ' ὀλίγον σύρων ἐκ τοῦ δακτύλου τοῦ μικροῦ μέλαν δακτυλίδιον καὶ περῶν αὐτὸ εἰς τὸν δάκτυλον τῆς Σοφίας, λάβε αὐτὸ, ὡς ἀρραβωνά μας ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων.

— Λάβε καὶ σὺ, Παῦλε μου, αὐτὸ, ἀπάντησεν ἡ Σοφία, σύρουσα πρὸς ἐαυτὴν τὸν Παῦλον διὰ τῶν σιδερῶν κιγκλίδων τοῦ παραθύρου, καὶ τότε πρῶτον ἀσπαζομένη τὸν Παῦλον, λάβε αὐτὸ ὡς ἀρραβωνά μας ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Κ' ἐλειποθύμησεν ἐπὶ τοῦ παραθύρου.

— Σοφία, Σοφία! ἀνέκραξεν ὁ Παῦλος, λησμονήσας εἴθους καὶ τὴν ὥραν καὶ τὴν ἀναχώρησιν του πρὸ τῆς λειποθύμου ἐρωμένης του. Σοφία . . . καὶ ἤρχισε φωναζὼν διὰ τοῦ ἠνεωγμένου παραθύρου.

— Ποιὸς εἶνε; . . . ἠκούσθη αἴφνης ἐρωτώσα ἐνδοθεν τρέμουσά τις καὶ βραγχώδης φωνὴ ἀφυπνισθείσης γραίας.

Ὁ Παῦλος ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως πρὸς τὴν ἄκαιρον ἐκείνην ἐρώτησιν, ἠσπάσθη ἐπὶ ἀπαξ τὴν κρεμαμένην ἀναίσθητον χεῖρα τῆς Σοφίας καὶ ἐφυγε τρέμων καὶ παράφρων διὰ τῶν σκοτεινῶν καὶ σκολιῶν ἀτραπῶν τῆς συνοικίας ἐκείνης.

Ἡ Σελήνη εἶχε δύσει πρὸ τινων στιγμῶν.

VI

Καὶ τὴν ἐπαύριον ὁ Παῦλος ἀνεχώρει εἰς Γερμανίαν, ἀφίνων ὀπισθεν τοῦ δύο κλαίουσας γυναίκας, τὴν μητέρα του, καταρωμένην τὸν ἔρωτα ὅστις ἐξώριζε τὸν υἱὸν της, καὶ τὴν Σοφίαν του καταρωμένην τὴν κοινωνίαν ἥτις ἐξώριζε τὸν ἐραστὴν της.

Ἡ μία κατηράτο τὴν κοινωνίαν καὶ ἡ ἄλλη κατηράτο τὸν ἔρωτα, ἐνῶ ἦτο δυνατόν καὶ αὐτὴ νὰ εὐλογῇ τὸν ἔρωτα, καὶ ἐκείνη νὰ εὐλογῇ τὴν κοινωνίαν.

Ναί! πλὴν διατί δὲν ἀφίνεται ἡ καρδιά μας νὰ εὐτυχῇ ὅπως θέλη, καὶ ἀναγκάζεται νὰ δυ-

στύχη ὅπως οἱ τύποι τῶν κοινωνικῶν ἀπαιτήσεων ὑπαγορεύονται;

Διατί ἡ κοινωνία, ἡ ἐντελλομένη τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν, ἡ θέλουσα νὰ συνάψῃ εἰς μεγάλην οἰκογένειαν τοὺς θνητοὺς, διαφεύγει αὐτοὺς, ἀντὶ νὰ τοὺς συνάπτῃ; Διατί τ' ὄνομά της, εὐαγγέλιον ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος, κατήντησε φοβερά μόνον λέξις καταπλήττουσα τὸ λογικόν μας, ἀτμοσφαῖρα πνιγηρὰ ἐν τῷ τῆς ὁποίας ἐκπνέει τὸ αἶσθημα καὶ λειποθυμεῖ ἡ ἐρώσα καρδιά, φάσμα ἀπαισίον δι' οὐ μᾶς φοβίζει ὁ κόσμος, ὡς αἱ γυναῖκες φοβίζουσι τὰ νήπια διὰ μορμολυκεῖων; Διατί; Μήπως δὲν εἶνε ὡραία ἐπίσης κοινωνία καὶ ἡ κοινωνία δύο καρδιῶν, ὅπως ἠθέλησεν ὁ Θεός, ὅπως ὁ ἔρωσ τὰς συνέδεσεν; Ὀχι, λέγετε· ὁ ἔρωσ· εἶνε φαντασία, ἰδιοτροπία μιᾶς στιγματῆς, πομφόλυξ, ἢ ἐλαχίστη τοῦ λογικοῦ πνοῆς, ἀτιμὴ φωσφόρος, ἢν παρασύρει ἡ αὔρα τῆς πρῶτης. Ἔστω· διατί δὲν ἀφίνας νὰ σβύσῃ τὸ λογικὸν αὐτὴν τὴν πομφόλυγα; διατί δὲν ἀναμένετε νὰ παρασύρῃ ὁ πρῶτος ἀνεμὸς τὴν ἐλαφρὰν ἐκείνην ἀτμίδα, ἀλλ' ἔρχεσθε σεις, ἀντιστάται τῶν ἀποκρούστων βουλῶν τοῦ Θεοῦ καὶ ζητεῖτε νὰ σβύσατε διὰ τῆς βεβήλου πνοῆς σας ἅτι ἐκεῖνος ἤναψεν;

Εἶχον ἤδη παρῆλθαι τὰ δύο ἔτη. ἅτινα εἶχον ἀρχῆθεν ὀρίσθαι διὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ διαμονὴν τοῦ Παύλου, ἀλλ' ἡ μήτηρ του μαθοῦσα ὅτι ὁ υἱὸς της ἐξηκολούθει ἀλληλογραφῶν μετὰ τῆς Σοφίας καὶ ἐνθυμίζων αὐτῇ διὰ φλογερῶν ἐπιστολῶν τοὺς ἀρβυλάδας τῆς ὡραίας ἐκείνης νυκτὸς τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ των, ἐξηκολούθει καὶ αὐτὴ παρατεινοῦσα τὸν χρόνον τῶν σπουδῶν του, κ' ἐλπίζουσα ἴσως νὰ σθεσθῇ οὕτω βαθμικῶν τὸ πάθος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου τὴν ἐτρόμαζεν ἡ σοβαρότης, ἀπειλοῦσα νὰ καταστρέψῃ ὅλα τὰ φιλοδοξία καὶ ἀριστοκρατικὰ αὐτῆς σχέδια περὶ τῆς μελλούσης ἀποκαταστάσεως τοῦ υἱοῦ της.

Ὁ Παύλος ἦτον εἰς Βερολίνον, ὅτε αἴφνης ἡμέραν τινὰ ταχυδρομείου δὲν λαμβάνει ἐπιστολὴν τῆς μητρὸς του, ἀναγινώσκει δὲ εἰς τινὰ τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, ὅτι ἡ χολέρα εἶχεν ἐνσκήψῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Κεραινοὺς ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἡ εἰδησις ἐκεῖνη. Ἀνεμνήσθη εὐθὺς τοῦ ταπεινοῦ καὶ ὑγροῦ οἰκίσκου τῆς Σοφίας, ἐφαντάσθη αὐτὴν κατάκοιτον ἐπὶ ἰσχυῆς τινος καὶ σκληρᾶ, στρωμνῆς, ἀγωνιώσαν, στερουμένην θεραπείας, στερουμένην ἴσως ἰατροῦ, κ' ἐρικίασεν ὅλον του τὸ σῶμα κ' αἱ τρίχες του ὀρθώθησαν εἰς τὴν κεφαλὴν του. Ἐφαντάσθη ἔπειτα τὴν μητέρα του (εἶνε ἀλήθεια· τὴν ἐφαντάσθη ἔπειτα μετὰ τὴν Σοφίαν), ἐφαντάσθη τὴν γυναῖκα του μητέρα παλαίουσαν κατὰ τοῦ ἀπαισίου θανάτου τῆς ἐπιδημίας, προφέρουσαν τ' ὄνομά του μετὰ τρέμοντα χεῖρα της, ἐκπνέουσαν ἴσως εἰς ξένας καὶ ἀσυμπαθεῖς ἀγάλας, καὶ ὁ τρόμος του κατέστη σχεδὸν παραφροσύνῃ. Ὀνειρα ἀπαισία τὸν ἐκίχλωσαν τὴν νύκτα, ταράττοντα τὰς ὀλίγας ὥρας ὑπνου, ὧν κατάρθωσε μὲν νὰ γευθῇ, καὶ αἱ παραδοξώτεροι τῶν χιμαίρων ἀνεκίνησαν τὸν ἐγκέφαλόν του. Μόλις λοιπὸν ἐξέπληξε τὴν πρῶτην καὶ πρῶτόν του κίνημα ὑπῆρξε

νὰ ἐπιβιασθῇ εἰς τὴν ἀτμάμαξαν, νὰ φθάσῃ εἰς Γεργέστην, κ' ἐκείθεν, εὐρὼν κατὰ συγκυρίαν ἀτμόπλοιοῦ ἀναχωρῶν τὴν αὐτὴν ἐσπέραν εἰς Πειραιᾶ, νὰ ἐπιβιασθῇ εἰς αὐτὸ διευθυνόμενος εἰς Ἀθήνας.

VII

Εἶνε Νοέμβριος μὴν τοῦ 1834. Ἐποχὴ ἀφείσα βαθὺν καὶ ἀπαισίον τύπον εἰς τὴν μνήμην τῶν δυστυχῶν κατοικῶν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐτι ἀπαισιώτερον εἰς τὴν φαντασίαν τῶν ξένων, ὅσοι ἐρριψοκινδύνευσαν νὰ τὰς ἐπισκεφθῶσι κατὰ τὰς πονηρὰς ἐκεῖνας ἡμέρας.

Αἱ Ἀθηναὶ ὁμοιάζουσιν ἀληθινὴν νεκρόπολιν. Σιγὴ νεκρικὴ ἀπὸ πρῶτας μέχρι ἐσπέρας, καὶ ἐρημία παντελής καὶ εἰς αὐτὰς τὰς κεντρικώτερας ὁδοὺς τῆς πόλεως. Οὐδὲν βλέπει τις ζῶν καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ πραγματικὸν κοιμητήριον, ἢ φυγάδας τινὰς βραδύκιντας, φέροντας τὰ φορτία αὐτῶν ἐπ' ὤμων, καὶ καταλείποντας τὸ νεκροταφεῖον ἐκεῖνο, πρὶν ἀνοίξωσιν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ οἱ ἰδιοὶ των τάφοι. Τρέχουσιν οἱ ταλαίπωροι, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν οὔτε ποῦ διευθύνονται, οὔτε ποῦ θὰ κατανηθῶσιν. Ὅπου καὶ ἂν ὑπάγωσι, δὲν θ' ἀναπνέωσι τοῦλάχιστον τὸν θάνατον. . . . Κ' ἐν τούτοις τὴν σιγὴν ἐκείνην, τὴν καταπληκτικὴν ἐκείνην ἐρημίαν ὁ θάνατος πάλιν αὐτὸς ἔρχεται διακόπτων ἐνίοτε, καὶ τὸ φάσμα αὐτὸ τῆς ἐπιδημίας ἀνορθοῦται πάλιν ὡς ζῶν τις ἀντιπερισπασμὸς κατὰ τοῦ μονοτόνου ἐκεῖνου πένθους.

Ποῦ μὲν βλέπει ζεῦγοι ἀχθοφόρων φερόντων ἐπὶ σαρνίδος πτώμα χοληρικοῦ, κεκαλυμμένον διὰ λευκῆς σινδόνος, καὶ βαδίζόντων κατεσπυρμένῳ τῷ βήματι εἰς τὸ κοιμητήριον, ποῦ δὲ φορτηγὸν τινὰ ἀμαξῶν, ἐκ τῶν μακρῶν ἐκείνων καὶ ἀφράκτων, περιέχουσαν ἐπίσης πτώματα ῥακένδυτα ἡμίγμνα, πολλάκις δὲ κ' ἐντελῶς γυμνά, διεστραμμένα τ.ς ὄψεις ὑπὸ τοῦ βιαίου θανάτου τῆς ἐπιδημίας. Ἡ ἀμαξία αὐτὴ προχωρεῖ σιγὰ, σιγὰ, τρίζει ὑπὸ τὸ βάρος της, καὶ ὀδηγούμενη ὑπὸ τινος τῶν ἀνθρωπίνων ἐκείνων ἐξαμβλωμάτων, ἅτινα ἐκμεταλεύονται καὶ αὐτὴν τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ, συνοδεύεται παρ' ἐνός ἀστυνομικοῦ κλητῆρος, ἀπαράλλακτα ὡς ἂν ἦτο ἀμάξιον καθαριότητος. Ἐ! εἶνε φρικτὸν, ἀποτρόπαιον! . . . ἀλλ' οἱ νεκροὶ εἶνε τόσον ἀφθονοὶ! Ἐνίοτε ἡ ἀμαξία ἐκείνη σταματᾷ πρὸ τινος ὑπόπτου θύρας· ὁ ἀστυνομικὸς κλητὴρ τὴν ἀνοίγει, εἰσορμᾷ εἰς τὴν οἰκίαν, κ' ἐξέρχεται πάλιν μετ' ὀλίγας στιγμᾶς, ἢ δυσθύμως ψιθυρίζων μετὰ τῶν ὀδόντων του· — «Νὰ πρὸς ἡ ὄργη! ζῆ ἀκόμη» — ἢ νέον φορτίον προμηθεύσας εἰς τὴν ἀμαξίαν. Ἄλλοιμονον τότε εἰς τοὺς ἀγωνιῶντας ἐτι! . . . πόσων δυστυχῶν ἡ ἀγωνία ἐτελείωσεν ἐντὸς τῆς νεκροφόρου ἐκείνης ἀμαξίας! πόσων ἐτάχυνε τὸν θάνατον ἡ ψυχρὰ κλινὴ πτωμάτων, ἐφ' ἧς, ἀναπνέοντας ἐτι, τοῦ: ἐρριψαν ἵνα ἐκπνεύσωσι! Πῶς γελαῖ ἀπαισίως ὁ ἀποτρόπαιος ἐκεῖνος ἀμαξηλάτης, ἀμαβλέπων ἐνδεδωμένον, ἔστω καὶ ῥακένδυτον τὸ εἰς τὸ νεκροταφεῖον του ῥιπτόμενον πτώμα! . . . Ἡ βεβήλος χεῖρ του δὲν εἶνε πολὺ δύσκολος, καὶ ὁ εἰς τὴν ἀκραν τῆς ἀμαξίας ἀνηρτημένος ἐκεῖνος σάκκος δὲν αἰσχύνεται βε-

βαίως διὰ τὸ ποικίλον καὶ ἀνάμικτον τοῦ περιχομένου του. Πολλάκις καὶ συναντῶνται οἱ κινούμενοι αὐτοὶ τάφοι (φεῦ! αἱ μόναι δυναταὶ συναντήσεις εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὰς πενθίμους ἐκεῖνας ἡμέρας), καὶ ἰδέτε τότε, ποῖον φθόνου καὶ ἀπληστίας βλέμμα ῥίπτει ἐπὶ τὴν πληρεστέραν ἀμαξίαν ὁ ἀμαξηλάτης τῆς ἄλλης! . . . ἀκούσατε τότε τοὺς φρικώδεις καὶ κυνικούς των ἀστεϊσμούς.

— Καλὰ σοῦ ἔφεξε, σήμερα, . . . λέγει ὁ ζηλεύων.

— Τί καλὰ, καυμένε καὶ σύ! ἀποκρίνεται ὁ ἄλλος· θαρρῆεις πῶς βγαίνει ἀπ' ὄλους τοὺς; οἱ περισσότεροι μοῦ ἔρχονται καθὼς τοὺς κάμνει ἡ μάνα τους . . .

Καὶ τὰ νεκροφορεῖα ἀντιπαρέρχονται.

VIII

Πρὸ μικροῦ ἐσήμανεν ἡ ἐξδόμη ἐσπερινὴ ὥρα τῆς 18 Νοεμβρίου.

Σκότος βαθύ, σκότος· Ἄδου ἐπικάθηται εἰς τὴν χοληρῶσαν πόλιν· ὁ οὐρανὸς εἶνε καταπεφορτισμένος μελανὰ καὶ βαρύτερα σύννεφα, ἅτινα, καὶ τοὶ βρέχει ἀπὸ πρῶτας, δὲν κατάρθωσαν ἐν τούτοις νὰ διαλυθῶσιν εἰσέτι, οἱ δὲ φανοὶ τῆς πόλεως εἰσὶν ὅλοι σχεδὸν ἐσβεσμένοι, διότι ἡ χολέρα ἀπεδεκάτωσε τοὺς ἐπὶ τοῦ φωτισμοῦ ὑπερέτας· μόλις ὀλίγοι, οἱ κεντρικώτεροι, χύνουσι πέριξ των ἀμυδρόν τι καὶ πένθιμον φῶς, πνιγόμενον ὅμως καὶ αὐτὸ ἐντὸς τῆς πυκνῆς ὀμίχλης ἧτις βαρύνει ἐπὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ ὀρίζοντος, καὶ χρησιμεῖον ἀπλῶς ἵνα δεκνύῃ μελανώτερον τὸ κύκλω του σκότος.

Ἐν τούτοις, ἐν μέσῳ τῆς ἀπαισίας ἐκείνης σιγῆς, ἐν μέσῳ τοῦ πενθίμου ἐκεῖνου καὶ πνιγηροῦ σκότους, καὶ τῆς διαρκούς μονοτονίας τῆς βραδείας καταπιπτούσης ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου βροχῆς, ἀκούεται πως ζωηρότερα τις κίνησις εἰς τὴν νεκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ταραχὴ τις ἀσυνήθης εἰς τὰς ὁδοὺς, μαρτυροῦσαι φαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ ἤρχισεν ἐπαερχομένη εἰς τὴν πρωτεύουσαν· πλὴν φεῦ! ὁ ἔκτακτος ἐκεῖνος θόρυβος δὲν εἶνε ζωῆς ἐπάνοδοσ, . . . εἶνε παροξυσμὸς θανάτου. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν τριακόσιοι δυστυχεῖς ἀπέθανον καὶ τὰ νεκροφορεῖα ἀμαξία μόλις ἐπαρκοῦσιν ἀναβοκαταβαίνοντα τὰ ὀλισθηρὰ καὶ βορβορώδη λιθοστρώματα τῶν ὁδῶν καὶ καθαρίζοντα τὰς Ἀθήνας. Τὸ κοιμητήριον τῶν Ἀθηνῶν ὑπερεπληρώθη δὲν ὑπάρχει πλέον τόπος διὰ τοὺς νεκροὺς οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν ἐσχάτην των κατοικίαν, καὶ τὰ πέριξ τῆς πόλεως ἐρημοκλήσια, εἰς ὅσα ἕνεκα τῶν πολλῶν των ῥωγμῶν καὶ τῆς ἐπικινδύνου τῶν ἐρειπίων των καταστάσεως δὲν κατέφυγον πτωχαὶ οἰκογένειαι, φυγαδευθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἐπιδημίας, μετεβλήθησαν εἰς τόσα νεκροφυλακεία, ὅπου σωρεύουσιν αἱ νεκροπομποὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀμαξία τοὺς διωκομένους τοῦ κοιμητηρίου νεκροῦς.

Ἴδου ἀκριβῶς ἐν τῶν δραστηριωτέρων νεκροφορεῖων, προερχόμενον πλῆρες φορτίου ἐκ τῆς στενῆς ἐκείνης ἀτραποῦ καὶ μόλις συρόμενον ὑπὸ τῶν δύο γηραιῶν του ἵππων. Οὐδεὶς τὸ συνοδεύει ἀστυνομικῶς κλητῆρ, καὶ ὁ κλονούμενος ἐκ τῆς μέθης ἀμα-

ξηλάτης του εἶνε ἤδη ἐν πληρεστάτῃ ἀνέσει ὡς πρὸς τὰς ταμειυτικὰς αὐτοῦ ἐργασίας, διότι τὰ Ἀθηναϊκὰ νεκροφορεῖα μένουσιν ἀνεπιτήρητα ἀφ' οὗτο συνέδη νὰ παρασύρωσιν οἱ νεκροὶ καὶ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τινὰς ἐκ τῶν ἐφόρων καὶ συνοδῶν των.

Ἡ ἀμαξία αὕτη ἐξήλθε τέλος διὰ πολλῶν ἐλικοδρομιῶν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Ἑρμοῦ, κατέβη αὐτὴν, ἐσταμάτησε μικρὸν πρὸ τῆς πλατείας τῶν ἀμαξῶν, καὶ τραπέισα ἔπειτα τὴν ἀγούσαν εἰς τὸ θέατρον σκολιῶν ὁδῶν τοῦ Ψυρῆ, ἔρθησε πρὸ τῆς μικρᾶς τοῦ θεάτρου πλατείας. Κατῆλθε τότε τὸν ἀνώμαλον καὶ πετρόδη κατήφορον τὸν φέροντα εἰς τ' ἀλώνια, καὶ διεύθυνθεῖσα ἀριστερὰ διὰ μέσου χερσῶν καὶ ἀκανθοσπάρτων γαιῶν, ἐσταμάτησε τέλος πρὸ τινος μικροῦ καὶ κατερειπωμένου παρεκκλησίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐξεφόρτισε τὸ περιεχόμενον της καὶ ἀνέλαβε πάλιν τὴν εἰς τὴν πόλιν ἀγούσαν.

Τρίτον ἤδη τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐξένιξε νεκροῦς τὸ ἐρημοκλήσιον ἐκεῖνο.

Βρέχει ἐτι.

Ὁ οὐρανὸς ἐσκοτίσθη ἐτι μᾶλλον· ἐνίοτε δὲ καὶ ἀστραπὴ ὑπὸ βροντῆς συνοδουμένη σχίζει τὴν πυκνὴν ἀγκάλην μελανῆς τινος νεφέλης.

Μόλις ἀνεχώρησεν ἡ νεκροπομπὴ ἀμαξία καὶ ἀνθρωπῶς τις διακρίνεται προχωρῶν ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους· ὑπερπληρᾷ τοὺς φράκτας τῶν ἀμπελώνων, διότι φαίνεται ἀποπλανηθεῖς τῆς ὁδοῦ του, καὶ ζήτων διεξοδὸν τινὰ, καὶ τέλος πάντων, ὡς ἀνθρωπος γνωρίζων τὰς τοποθεσίας καὶ προσπαθῶν νὰ τὰς ἀνεύρῃ, σταματᾷ ἅμα ἐξελθὼν εἰς ἀφρακτὸν τι μέρος, ὅπερ ὑποθέτει ὡς διασταύρωσιν ὁδῶν, καὶ προσπαθεῖ νὰ ἴδῃ διὰ τοῦ σκότους. Διακρίνει τότε μακρὰν του ἀμυδρᾶν τινὰ φωτεινὴν ἀκτῖνα ὑπεκφεύγουσαν διὰ τῆς βραδείας τοῦ τοίχου τοῦ παρεκκλησίου ἐκεῖνου καὶ λαμβάνει μ' ἀσφαλέστερον βῆμα τὴν πρὸς αὐτὸ διεύθυνσιν, ἐλπίζων τοῦλάχιστον ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ ἐρημοκλήσιον κ' ἐπομένως καὶ τὸ μέρος ὅπου ἀπεπλανήθη.

Ἄν δὲν ἦτο σκότος θὰ ἐγνωρίζομεν ἴσως τίς εἶνε αὐτός· ὁ ἀνθρωπος. Ὅπως δὴποτε ὅμως φαίνεται πεπλανημένος τις ὁδοιπόρος, ὅστις ἐντὸς τοῦ σκότους καὶ τῆς βροχῆς περρετρέατη πάσης πεπατιμένης ὁδοῦ καὶ μόλις κατάρθωσε ὑπερπληρῶν τοὺς φράκτας καὶ τὰ τοιχώματα τῶν ἀγρῶν, προσκόπτων ἀνὰ πάντων τοὺς βῆμα εἰς ἀγνωστὸν τι ἐμπόδιον καὶ ὀλισθαίνων εἰς τοὺς ὑπὸ τῆς βροχῆς σχηματισθέντας ἐλώδεις ῥυακας νὰ φθάσῃ τέλος πάντων ἀντικρὺ τοῦ παρεκκλησίου ἐκεῖνου.

— Ἄ! . . . ἔκραξεν ἀπομάσσων διὰ τῆς παλάμης τὸν ἀπὸ τοῦ μετώπου του εἰς θρόμβους καταπίπτοντα ἰδρωτὰ, μ' ὄλην τὴν βροχὴν ἧτις εἶχε ποτίσει τὸν ὁδοιπορικὸν του πῖλον, ἄ! . . . τὸρα πλέον δὲν πιστεύω νὰ πλανηθῶ.

Καὶ εἰσῆλθε σταθερῶ τῷ βήματι εἰς τὸ παρεκκλησίον.

Ἀλλ' οὐδὲν εἶχε ἐτι κατορθώσει νὰ διακρίνῃ διὰ τῆς ἐντὸς τοῦ ἐρημοκκλησίου ἐπικρατούσης σκοτίας, ἢν μόλις ἔδύνατο νὰ διακόπτῃ ἡ ἀμυδρὰ λάμψις τῆς

ἀπὸ τῶν ταπεινῶν τοῦ θόλων κρεμαμένης κανδύλας, καὶ ὁ πούς του προσέκρουσεν εἰς μαλακόν τι ἀντικείμενον καὶ πνιγνῶν ἀναθυμιάσις τοῦ ἐκλείσει τὴν ἀναπνοήν. Ἐκάλυψεν ἐπὶ μικρὴν διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ὀφθαλμούς του, ἵνα τοὺς συνειθίσῃ εἰς τὸ σκότος, ἀλλὰ καὶ πάλιν οὐδὲν κατώρθωσε νὰ διακρίνῃ ἢ ἀμορφὸν τινα σωρὸν πραγμάτων οὐδὲν ἐχόντων σχῆμα. Τέλος, μόλις ἀναπνέων, διότι, ὅσῳ προυχῶραι, ἢ δυσώδης ἀναθυμιάσις ἀνεδίδετο ὄλονεν βαρυτέρα, ἐπλησίασεν εἰς τὴν κάλλιον φωτιζομένην ὑπὸ τῆς κανδύλας γωνίαν τοῦ ἐκκλησιδίου καὶ διέκρινε τότε πρῶτον ὅτι ὁ πρὸ αὐτοῦ ἄμορφος καὶ δυσώδης σωρὸς ἦτο σωρὸς πτωμάτων. Ἦ! φοβερά ὑπῆρξεν εἰς αὐτὸν ἡ στιγμή ἐκείνη. Ἐπισθοδρόμησεν ἐν βῆμα, ἢ κόμη του ἀνωρθώθη, ἔγεινεν ὠχρὸς, ὅπως θὰ ἦσαν ὠχρὰ τὰ πρὸ αὐτοῦ πτώματα ἂν δὲν ἦσαν πτώματα χοληρικών, καὶ ἡ καρδία του ἐσταμάτησε πρὸς στιγμήν. Πλὴν εὐθὺς ἀμέσως τὸ αἷμά του ὄλον ἀνέρθευσεν εἰς τὴν κεφαλὴν του, ἡσθάνθη ὀρηκτικῶς σφυρῶσας τὰς μὴνιγγὰς του, καὶ φρικώδης διαλογισμὸς διέδραμεν ὡς ἀστραπὴ τὴν διάνοιάν του.

— Ἄν τυχὸν μεταξὺ τῶν πτωμάτων ἐκείνων ἦτο καὶ . . .

Ἦ! ἐφοβήθη νὰ τελειώσῃ τὸν συλλογισμὸν του. Τίς οἶδε ποῖον προσφιλές ὄν ἐφαντάσθη ὑπὸ τὸν σωρὸν ἐκείνον . . .

Ἀνεζήτησεν εἰς τὸν εὐρὺν θύλακα τοῦ ἐπενδύτου του κυτίδα φωσφόρων, καὶ ἀνῆψε μικρὸν κηρίον, ὅπερ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐντὸς μικροῦ σάκκου περιέχοντος τὴν ἀναγκαῖα τῆς ὀδοιπορίας.

“Ἄς ἰδῶμεν τώρα κἂν τὴν μορφήν τοῦ ὀδοιπόρου εἰς τὴν ἀμυδρὰν λάμπιν τοῦ κηρίου του. . ἂ! εἶνε ὁ Παῦλος. Ἰδέτε, ἰδέτε, πῶς ἐξετάζει παραφύρως τὰς διωστραμμένας ὑπὸ τοῦ θανάτου ἐκείνας ὄψεις. Δάκιμονα τοῦ ἄδου θὰ τὸν ἐξελάμβανέ τις, ἂν τὸν ἐβλεπεν εἰς τὴν στάσιν του ἐκείνην, ἀνεγείροντα τὰ ἀπεσκληρυμένα καὶ ἀποσυντιθέμενα πτώματα, πλησιάζοντα τὸ κηρίον του εἰς τὰς μελανὰς τῶν μορφῶν καὶ ἀφίνοντα πάλιν αὐτὰ νὰ ἐπαναπίπτουν βαρῶς ἐπὶ τῶν ἄλλων πτωμάτων.

Ἠγγίζεν ἤδη σχεδὸν εἰς τὸ τέλος τῆς καταχθονίου αὐτῆς ἐπιθεωρήσεώς του καὶ ἠτοιμάζετο νὰ σβύσῃ τὸ κηρίον του καὶ ν' ἀπέλθῃ, εὐχαριστημένος τοῦλάχιστον ὅτι δὲν εἶχεν εὖρει ὅ,τι σατανικὴ τις φωνὴ τῷ εἶχε πρὸ μικροῦ ψιθυρίσει, ὅτε σταματᾷ αἴφνης πρὸ τίνος γυναικείας μορφῆς, ἢ χεῖρ του τρέμει σπασμωδικῶς, τὸ κηρίον πίπτει ἀπὸ τῆς χειρὸς του καὶ σβύνει· τὸ ἀναζητεῖ μεταξὺ τῶν πτωμάτων, πλὴν εἰς μάτην· οὐδὲν κατορθοῖ ν' ἀνεύρῃ ἐντὸς τοῦ σκότους ἐκείνου, ὅπερ ἐπηύξανεν ἔτι καὶ ἡ ἰδία αὐτοῦ σκιά, κύπτοντος καὶ παρεμποδίζοντος οὕτω τὸ ἄνωθεν ἐκπεμπόμενον ἀμυδρὸν φῶς τοῦ κανδυλίου. Λαμβάνει πάλιν ἐν φωσφόρον, τὸ ἀνάπτει καὶ προσεγγίζει εἰς τὴν κυανωπὴν του λάμπιν τὴν μίαν χεῖρα τοῦ πτώματος. Εἶνε λευκὴ καὶ ὠραία χεῖρ νεανίδος, ἢ δὲν ἀπεμελάνωσεν ἔτι ὁ θάνατος, ἀλλ' οἱ δάκτυλοί της δὲν φέρουσι τίποτε. Ἀφίνει αὐτὴν τὴν χεῖρα, πλησιάζει τὸ μέχρι τῆς ἄκρας του καὲν ἤδη φωσφό-

ρον καὶ κίον πλέον καὶ αὐτὸς τοὺς τρέμοντας δακτύλους τοῦ Παύλου, εἰς τὴν ἄλλην χεῖρα τοῦ πτώματος, καὶ βλέπει εἰς τὸν μικρὸν δάκτυλόν της μικρὸν μέλαν δακτυλίδιον.

Ἦ! . . ποία κραυγὴ διέβηκε τὰ στήθη τοῦ Παύλου! . .

Ἦτο τὸ πτώμα τῆς Σοφίας του.

IX

Ὅσοι ἦσαν εἰς τὸν Πόρον τὸ θέρος τοῦ 1855 θὰ ἐνθυμῶνται ἴσως δυστυχῆ τινα νεανίαν, βικνὴν ἔχοντα γέροντος μορφήν, μακρὸν, ἡμίλευκον καὶ ἀτημέλητον πρόσωπον, περιπατοῦντα συνήθως εἰς τὸ παράλιον μετὰ τὰς χεῖρας εἰς τὰ θυλάκια τοῦ ἐπενδύτου του, καὶ χαμαὶ ἀτενίζοντα πάντοτε τὸ ἐσβεσμένον καὶ ἀπλανές του βλέμμα.

Ὅσοι δὲ ἦσαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1850 καὶ εἰς τὸν Πόρον τὸ 1855, κ' ἐνθυμοῦντο τὸν ὠραῖον ἐκείνον καὶ μελαγχροινὸν νεανίαν, ὅτε ἐβλεπον τὸν πρόσωπον αὐτὸν γέροντα, ἐδυσκολεύοντο νὰ τοὺς ταυτίσωσι καὶ τοὶ πολλὰς ἀνεύρισκον μεταξὺ τῶν ὁμοιότητων.

Καὶ ὅμως, . . κ' ἐκεῖνος ἦτον ὁ Παῦλος, καὶ αὐτὸς ἦτον ὁ Παῦλος! . .

Ὅτε, τὴν ἐπαύριον τῆς φοβερῆς νυκτὸς τοῦ παρεκκλησιῶ, τὸν εὐρον, τὸν ἐγνώρισαν καὶ τὸν προσεκάλεσαν νὰ λάβῃ κατοχὴν τῆς ἐσφραγισμένης οἰκίας του, καθόσον ἡ μήτηρ του, τῷ εἶπον, εἶχεν ἀποθάψει πρὸ τριῶν ἡδὴ ἐβδομάδων, ἐγέλασε μόνον σπασμωδικῶς κ' ἔμεινεν ἀπαθέστατος.

Μήπως εἶχε καὶ δεύτερον λογικὸν νὰ χάσῃ διὰ τὴν μητέρα του;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

ΣΚΩΛΗΚΟΤΡΟΦΙΑ

(Συνέχεια. Ἦδε Φυλλάδ. 270.)

— 000 —

ΣΤ'.

Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν Κινεζικῶν μεταξῶν ἐν Εὐρώπῃ εἶναι ζήτημα τόσῳ σπουδαῖον σήμερον, ὥστε ὑπερβολὴ δὲν εἶναι, ἂν εἴπωμεν, ὅτι τὸ οὐσιώδες τῆς καλῆς ἢ κακῆς εἰσοδείας ἤρχισε νὰ ἐνδιαφέρῃ ὀλιγώτερον τὸν περὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ ἀσχολούμενον, καὶ προπάντων τὸν κερδοσκόπον τῆς Κίνας μετὰ τὴν εὐκολωτέραν συγκοινωνίαν τῆς Κίνας μετὰ τὴν Εὐρώπην.

Ὅτε ἡ γθοροποιὰ νόσος ἤρχισε νὰ μαστίη τὸ ἐργατικὸν ζῶφρον, καὶ ἡ Εὐρώπη ἔχασε κατ' ἔτος ἑκατομμύρια, συγχρότως δ' ἐβλεπε σημαντιζόμενον ἐν τῇ παραγωγῇ κερδῶν, ὅπερ αὐξάνον πάντοτε ἤθελε καταρτίσει δυσκοινοφύκτον, οἱ Εὐρωπαῖοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματα πρὸς τὰς χώρας, ὅσας τὸ νόσημα δὲν εἶχε προσβάλει. Ἡ Κίνα ἦτο βρῦσις ἰκανὴ ἵνα πληρώσῃ, ὅτι ἡ καταστρεπτικὴ ἐπιδημία εἶχε ἀρπάσει.

Μηδαμινὴ ἦν ἡ εἰσαγωγὴ τῶν Κινεζικῶν μεταξῶν ἐν Εὐρώπῃ πρὸ τοῦ 1853. Ἡ Γαλλία προπάντων ὀλίγα δέματα ἐλάμβανε, καὶ ταῦτα ἐπλήρουν εἰς τιμὰς εὐτελεῖς· εἶχεν ἐκ τῆς Περσίας ὅσας δευτερευούσης ποιότητος μετάξας ἤθελε, καὶ μηδεμίαν ἀνάγκην ἐλάμβανε τῶν Κινεζικῶν, ὁμοίας περίπου ποιότητος μετὰ τὰς Περσικάς. Ἄλλως τε καὶ ἡ εἰσοδία τῆς ἦτο τότε τοσαύτη, ὥστε μικρὰν ἀνάγκην ἐλάμβανε ξένων μεταξῶν, δευτέρας πρὸ πάντων ποιότητος· καὶ ἡ κατατάξις δὲν εἶχε τοσοῦτον ἐπεκταθῆ, ὅσον μετὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ παρόντος αἰῶνος· καὶ αἱ μετὰ τοῦ Οὐρανίου κράτους σχέσεις ἦσαν τόσῳ περιωρισμέναι, ὥστε τῆς ἀποστάσεως ἢ ἔκτασις καὶ τῶν συγκοινωνιῶν ἢ σπάνις ἐμπόδιζον ἕκαστον τοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς μετὰ χώρας τόσῳ μεμακρυσμένης, ἐνῶ ἐξ ἄλλης πλησιετέρας ἐδύνατο νὰ πορισθῇ ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου εἶχε ἀνάγκην.

Μετὰ τὸ 1853, ὅτε ἐρέσκηψε τὸ νόσημα εἰς τὴν Εὐρώπην, ἡ Κίνα ἤρχισε βαθμηδὸν νὰ στέλλῃ πρὸς αὐτήν. Ἡ Γαλλία εἰσήγαγε 35 ἑκατομμυρίων γραμμῶν κινεζικὰ μετάξια τὸ 1854, 75 κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος, 90 περίπου τὸ 1856, 105 τὸ 1857, 125 τὸ 1858, 140 τὸ 1859, καὶ ἔφθασεν εἰς 162 ἑκατομμύρια τὸ 1860. Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ εἰσαγωγὴ τῶν ἰδίων μεταξῶν, σπουδαιότερα τῆς ἐν Γαλλίᾳ, ὑπολογίζεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 55,000 δέματα κατ' ἔτος πρὸ τινῶν ἐνιαυτῶν. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι θέλουν προβαίνει κατ' ἔτος αὐξανόντες, διότι ἡ Κίνα εἶναι ὡς πρὸς τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο πηγὴ ἀνεξάντλητος· δὲν θέλει δὲ στηρεῖσαι εἰμὴ ἂν βελτιώσῃ τῶν εἰσοδίων ἐν Εὐρώπῃ καταστροφήν περιττὴν βαθμηδὸν τῶν Κινεζικῶν μεταξίων τὴν εἰσαγωγὴν, ἢ πρόσδος τῆς ἀσθενείας ἐν Κίνα ἀκρωτηρίασιν τὴν παραγωγὴν.

Ἐλευσάν ἑκατὸν ἑκατομμυρίων γραμμῶν μεταξῶν ἐν Γαλλίᾳ, ἀφότου τὸ νόσημα ἤρχισε νὰ δεκατίη τὴν παραγωγὴν της; Τῇ ἀπέστειλεν ἑκατὸν πεντήκοντα ἢ Κίνα ὑπολογιζομένης δὲ τῆς ἀξίας κατ' ἀναλογίαν τῆς ποσότητος, τὰ 450 ταῦτα ἑκατομμύρια ἀξίζουν τοῦλάχιστον τὰ 400, ὡς ἐστέρηθη ἡ Γαλλικὴ σκωληκοτροφία. Ἐκαστον Ἀγγλικὸν ἀτμόπλοον τῆς γραμμῆς τοῦ Ἰορὲλ, ἐρχόμενον εἰς Μασσαλίαν, φέρει 200 — 300 δέματα τοιούτων μεταξῶν, τὰ πλεῖστα στελλόμενα κατ' εὐθείαν εἰς τὰ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ μεταξουργεῖα.

Οἱ λέγοντες ὅτι διὰ τῶν Κινεζικῶν μεταξῶν, ποιότητος οὐσιωδῶς διαφερούσης τῆς τῶν Γαλλικῶν, δὲν συμπληροῖ ἡ Γαλλία τὸ τῆς λεπτιῆς ποιότητος ἔλλειμμα, διὸ καὶ πάσχει πάντοτε ἔλλειψιν τῶν ἐξαιρέτου ποιότητος μεταξῶν τῶν παραωμένων εἰς τὰ λεπτιῆς ὑφῆς ἐργόχειρα, δὲν ὑπελόγησαν ὅτι ὅταν αἱ τιμαὶ τινος ἐμπορεύματος καταρτίσασιν ὑψηλαί, αἱ δευτέραι καὶ τρίται ποιότητες εἶναι μᾶλλον τῶν πρώτων ἐπιζητητοί,

τοῦ ἀνθρώπου διδομένου εἰς ταύτας διὰ τῆς τιμῆς τὸ μέτρον καὶ ἀναπληροῦντος δι' αὐτῶν τὰς ἀνάγκας του. Ἡ Γαλλία δαπανῶσα σήμερον 500 ἑκατομμυρίων μεταξῶν καταναλωσθεῖ 875 δευτέρας καὶ τρίτης ποιότητος, 125 δὲ μόνον πρώτης· ἢ ἀναλογία αὕτη ὅμως ἤθελεν εἶσθαι διάφορος, ἂν αἱ τιμαὶ ἦσαν οἷαι πρὸ τοῦ 1853, τότε τὸ ἡμισυ τοῦ καταναλωμένου ποσοῦ ἤθελε σύγκεισθαι ἐκ λεπτιῶν ποιότητων.

Ὅταν δὲ ἐντὸς ὀλίγου παρὰ τὴν ὑπάρχουσαν ἤδη Ἀγγλικὴν, ἢ ἀτμοπλοικὴν ἑταιρίαν τῶν Ἀυτοκρατορικῶν διαφορθεύσεων ἀρχίσῃ τὴν μετὰ τῆς Κίνας γραμμὴν της, καὶ ἐκτὸς τῆς αὐξήσεως τῶν μέσων τῆς ἀποστολῆς, ὁ συναγωνισμὸς τῶν δύο ἑταιριῶν μετριάσῃ τὰ σήμερον ὑπέρογκα ἐξοδα τῆς μεταφορᾶς, ἢ εἰσαγωγὴ τῶν Κινεζικῶν μεταξίων ἐν Γαλλίᾳ θέλει εἶτι μᾶλλον ἀναπτυχθῆ· διότι, τὸ εἰπομεν ἀνωτέρω, ἡ Κίνα δύναιτο νὰ χορηγήσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην οἰονδήποτε ποσὸν ἢ ἤθελε ζητήσῃ αὐτήν.

Κατὰ τῶν Περσικῶν ἰδίως μεταξῶν ἢ εἰσαγωγῇ τῶν Κινεζικῶν ἔστησε διαγωνισμὸν ἀξίων λόγων· τὸ σχεδὸν ὅμοιον τῆς ποιότητος τῶν δύο τούτων μεταξῶν, τὸ μετριώτερον τῆς τιμῆς τῶν δευτέρων κατ' ἀναλογίαν τῆς τῶν πρώτων, καὶ αἱ διὰ τὴν ἔτι σπάνιαν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας μεγαλήτεροι προσγιγνώμεται ὠφέλειαι, ἰδοὺ τρεῖς ἐκ τῶν πολλῶν σπουδαῖοι λόγοι ἀκρωτηριασάρες τῆς ἐν Γαλλίᾳ κατανάλωσιν τῶν Περσικῶν μεταξῶν πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν. Ἐτερος σπουδαῖος ἐπίσης λόγος εἶναι ὅτι οἱ Γάλλοι μεταξουργοὶ, προϋδόντες ὅτι ἡ Κίνα ἔσεται τοῦ λοιποῦ τὸ εὐρύτερον καταφύγιόν των, κατέβαλον φροντίδας ἀξίας λόγου πρὸς τὴν ἐντελεστέραν ἀναπήριαν τῶν μεταξίων της, διὸ τὴν εὐρίσκουν σήμερον ὠφελιμωτέραν τῆς τῶν Περσικῶν.

Ἰδοὺ ἐν συνόψει ποῖον σπουδαῖον διαγωνισμὸν ἤγειρε, καὶ μεγαλήτερον εἶναι προωρισμένη νὰ ἐγείρῃ ἐν Γαλλίᾳ, ἢ εἰσαγωγὴ τῶν ποιότητων τούτων ἀπέναντι τῆς τῶν ἄλλων μεταξῶν καταναλώσεως. Τὸ ζήτημα τῆς ἐπιτυχῆς ἢ δυστυχῆς εἰσοδείας, τὸ εἰπομεν καὶ ἀνωτέρω, κατέστη ἔκτοτε ζήτημα δευτερεύον. Ἠδὴ δ' ὅποτε τὸ Οὐράνιον Κράτος θ' ἀρχίσῃ ν' ἀνοίγῃ εἰς τὸ Εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον τὰς τέως κεκλεισμένας θύρας του, τὸ μεταξοφόρον βέσμα, τὸ χυρόμενον εἰς τὴν Εὐρώπην, θέλει διαλασιασθῆ· καὶ μόνον ἂν ἡ τὰ λοιπὰ μέρη μαστίησῃ νόσος ἐπισκεφθῆ καὶ τὸ Οὐράνιον Κράτος μετὰ καταστρεπτικῆς προόδου σημεία, δύναιτο τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Εὐρώπη ἤρχισε πάλιν νὰ πάσχει ἐνδειαν μεταξῆς σπουδαιότερας τῆς σημερινῆς, τὴν ὁποίαν αἱ ἀποστολαὶ τοῦ μέρους ἐκείνου πλησιάζουν νὰ καταρτίσῃσι μηδαμινῆ. Ἀλλὰ τοῦτο εἰσέτι ἀδηλόν.

Z.

Τὸ 1859 ἔτος παρήλθεν ἄγορον ἐν μέρει δὲ καὶ ἐπιζήμιον πρὸς τοὺς ἐμπορευθέντας τῆς μετα-

ξαν, τοῖς ἀγῆκε δὲ καὶ ἐν ἀναγκαῖον καὶ οὐσιώδες μᾶθημα· ὅτι ἡ εἰρήνη δὲν ἀρκεῖ μόνη ἐν ὡσογονήσῃ τῆς μετὰξῃ τῆν κατατάλωσιν· ἀπαιτοῦνται καὶ τιμῶν ὄροι εὐλόγοι· ἄνευ τούτου ἡ ἐξόδευσις χαλαροῦται, τοῦ ἀνθρώπου θεραπευτοῦς τὴν ἐκ τῆς μετὰξῃς ἔλλειψιν δι' ἀλλῆς ἕλης ἤττωρ διαπαρηγάς.

Ἐν μέσῳ τῶν πολιτικῶν παραχῶν τοῦ Μαῦου καὶ τοῦ Ἰουνίου, οἱ ἀγορασταί, οἱ ἐν Ἀνατολῇ καὶ οἱ ἐν Γαλλίᾳ, ἐδείχθησαν πέραν τοῦ ὁρίου γενηταί. Ἐπλήρωσαν τιμὰς ὑπερόρκους, ἀλλήσαντες ἀξίας λογου ὡφελείας κατὰ τὴν ἐπάροδορ τῆς εἰρήνης, χωρὶς γὰ ὑπολογίσωσιν ὅτι ἐν πολέμῳ εὐρισκόμενοι εἶχομεν τιμὰς εἰρήνης, καὶ ὅτι ἡ ὑψώσις δὲν ἔχει ὄρια μόνον ὅταν πρόκηται δι' ἀντακείμενα πρώτης ἀνάγκης, τοιαῦτα δὲ δὲν δύναται γὰ ὀνυμασθῶσιν εἰρή μόνον τὰ πρὸς τροφήν τοῦ ἀνθρώπου ἀπαιτούμενα· διὰ τῶν ἄλλο ὑπάρχουν ὄροι, τοὺς οὐλοὺς εἶναι δίσκοιορ, εἰ μὴ ἀδύνατο, γὰ ὑπερπηθήσῃ. Τοῦτο ἀπέδειξαν τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμῶν τοῦ 1859. Τότε παρετήρησαν ὅτι εὐροϊκῇ διὰ τὴν κατατάλωσιν τῆς μετὰξῃς ἡ εἰρήνη, ἀποβαίνει σχεδὸν ἀλυσιτελής ἐν μέσῳ τιμῶν ὑπερόρκων. Ἡ Ἀμερικῇ ἐφάρη φειδωλῇ εἰς τὰς παραγγελίας τῆς, ἡ Εὐρώπη ἡ μᾶλλον τὰ ἐν Εὐρώπῃ κράτη γὰ μᾶλλον καταναλλοχορτα τὰ ἐκ τῆς μετὰξῃς παραγόμενα χειροτεχνήματα, δὲν ἐφάρησαν γενναυότερα, αἱ τιμαὶ ἀντὶ γὰ ὑπερβῶσι τὰς τοῦ 1859 μόλις τὰς ἐφθασαν, ἐκ δὲ τῶν ἐμπορευθέντων τῆν ἕλην ταῦτην ὀλίγοι ἐξῆλθον μὲ ὡφέλειαν καὶ ταῦτην μικρὰν· οἱ πλείστοι κατέθεσαν ἀπλήν χρημάτων ἀνταλλάγην, τινὲς δὲ κατέθεσαν ἀπλήν χρημάτων ἀνταλλάγην, τινὲς δὲ κατέθεσαν καὶ τιτὰ ἐκ τοῦ βαλατιῶν.

Ἐντεχέστερον δὲν παρήλθε τὸ 1860. Ἰσως μάλιστα κατ' ἀντὶ εἶχομεν πλειοτέρας ζημίας, ἰδίως οἱ εὐρεθέντες μὲ τοιοῦτον ἐμπόρευμα, ἀφ' ἧς ἡ γὰ ὑπάρχουσα ἐμπορικῇ καταγῆς ἡ γῆσις γὰ περικαλύπτῃ τὴν Εὐρώπην· ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸ ταῦτης κατορθώσαντας γὰ ἀπαλλοτρώσιν ἐμπόρευματος τόσον εὐμεταβλήτων ἀγροῦμεν ἄν πρόπη γὰ συγχαρῶμεν· οἱ ἐντεχέστεροι, ἄν δὲν ἀπατώμεθα, εἶναι ὅσοι πωλήσαντες τὸ ἐμπόρευμάτων, ἔλαβον ὄσων τὸ τίμημα.

Δύο ἐτῶν παθήματα, ὅταν μάλιστα αἱ καταλλήλοτεραι πρὸς ἐξόδευσιν ἐποχαὶ παρήλθον ἐν μέσῳ σιγμῶν εὐροϊκῶν, εἶναι ἰκανῇ μαρτυρία τοῦ ἀδυνατοῦ τῆς ἐπ' ἀπειρον ὑψώσεως τῶν τιμῶν τῆς μετὰξῃς· μετὰ διετῆ τοιαῦτα παθήματα, τὸ τέως ζήτημα, ἄν αἱ ὑψηλαὶ τιμαὶ τοῦ φθινόπωρον τοῦ 1856 εἶται ὁ ἔσχατος ὄρος, τὸν ὁποῖον τὸ προῖον τοῦτο δέταται γὰ φθάση, παύει πλέον τοῦ γὰ ἦναι τοιοῦτον· γενναῖται δὲ μᾶλλον ἕτερον ζήτημα, ἄν αἱ τιμαὶ αὗται δέγανται γὰ θεωρηθῶσι τιμαὶ εὐλόγοι (cours normals), καὶ ἄν ἐπὶ τοιοῦτων δέγανται τὶς τοῦ λοιποῦ ἀφελῶς γὰ βασιλεύται, ἀημοιωῶν ἐξ ὀλοκλήρου τὰς πρὸ τοῦ 1853, ἡ ἄν

μία ἐν Εὐρώπῃ εἰσοδεία (ἀφθονον δὲν τομῶμεν γὰ ἔλλίσωμεν διὰ προσεχῆς τοῦλάχιστον μείλλορ) κινδυνεύη γὰ μᾶς ἐπαγαγέη εἰς τὰ 12 καὶ 13 γράμματα διὰ τὰ κοινούλια καὶ τὰ 50 55 διὰ τὰς λεπτάς μετὰξας. Μία περιλιπτικῇ παραβολῇ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῆς παραγωγῆς πρὸς τὴν τῆς κατατάλωσεως δύναται γὰ λύση ἐν μέρσι, ἡ γὰ βοήθηση τὴν λύσιν τοῦ ἄλλως σπουδαίου τοῦτου ζητήματος.

Ἐχομεν τὴν παραγωγὴν πάσοισαν ἐν Εὐρώπῃ, εἶναι ἀληθῆς, ἀλλ' ὅγιη εἰς τὰ ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης μέρη· ἡ ἄν τὸ νόσημα ἐξετάθη καὶ μέχρι τῶν μερῶν ἐκείνων δὲν ἔδειξε σημεῖα πρὸδου μέχρι τῆς σημερον· ἰδίως δὲ ἡ Κίνα, διττῆς ἔχουσα κατ' ἔτος παραγωγὴν διὰ τὸ θερμὸν τοῦ κλίματος, ἐξακολουθεῖ γὰ ὀδῆ εἰσοδείας ἀφθονου, ὅπως πρότερον· καὶ τῶν ἐντεῦθεν τοῦ Ἰνδοῦ καὶ Γάγγου χωρῶν ἡ παραγωγὴ ἐξακολουθεῖ ἀκμάζουσα, ὅπως ἤματις καὶ ἡ τῆς Εὐρώπης πρὸ τῆς νόσου· διὰ δὲ τῶν χιλιάδων δερμάτων μετὰξῃς, αὐτὰ ὁ ἀτμὸς μεταβιβάζει κατ' ἐκάστην εἰς τὴν Εὐρώπην, συμπληροῦνται τὸ ἔλλειμμα. Καὶ διπλάσιον, καὶ τριπλάσιον τοῦ σημερινοῦ ἄν ἦτο τὸ ἔλλειμμα τοῦτο πάλιν ἐδύνατο γὰ καλυθῆ δι' εἰσαγωγῆς μείλλονος ἐκ τῶν ἀπωτάτων ἐκείνων χωρῶν.

Εἶναι ὀκτὼ ἔτη ἀφότου τὸ νόσημα ἐρέσκησεν εἰς τὴν Εὐρώπην, κατ' ἕκαστον δὲ τῶν ἐτῶν τούτων τὸ ἔλλειμμα ἀξάνει, καὶ αἱ πρὸ τοῦ 1853 ἀποθήκαι δὲν ἦσαν ἰκαναὶ ὄυτε τριῶν ἐτῶν ἔλλειμμα γὰ καλύψωσι· καὶ ὅμοι, μ' ὀλην τὴν αὐξῆσιν ταῦτην τοῦ ἔλλειμματός, αἱ ἀποθήκαι τῆς Εὐρώπης ἐξακολουθοῦν γὰ ἦναι, εἰ μὴ πλήρεις, τακτικῶς τοῦλάχιστον ἐφωδιασμέναι. Μεταξοδείων δὲν ὑπεσχημεν ἔτι, ὄυτε ἡπειλήθημεν ὑπὸ τοιαῦτην. γὰ ὑποστώμεν μεταξοδείων μὲ τοιοῦτοις γειτοῖσι! διότι σημερον ὁ ἀτμὸς κατέστησεν ὀλουε τοὺς λαοὺς γειτοῖσι, ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸ ἄλλο ἀκρὸν τῆς γῆς.

Ἀλλ' ἡ κατατάλωσις προοδεύει βημασι γιγανταίσις· καὶ ἰδοὺ κατ' ἡμᾶς ἐκείνο ὅπερ δύναται γὰ διατηρήση ὑψηλὰς τὰς τιμὰς, ἡ τοῦλάχιστον γὰ μὴ τὰς ἀφῆση γὰ ἐπαρῆλθωσιν εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 1853 ὄρους. Διὰ τῶν τιμῶν τὴν μακρὰν ἡ βραχέα διαρκεία το ζήτημα τῆς κατατάλωσεως εἶναι σπουδαιότερον τοῦ τῆς παραγωγῆς, καὶ ἄνευ ἐκείνης, κατ' ἕκαστον ἔτος αὐξανούσης, ἡτέλομεν ἄνευ μηδεμιᾶς ἀρμεθολίας ἰδεῖ τὰς τιμὰς εὐτελεῖς, μ' ὀλην τῆς νόσου τὴν ἐπιφθῆν.

(Ἐκτετατὸ τὸ τέλος.)